

T.C.
ORDU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLEREĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE ÇOCUKLAR İÇİN YAZILMIŞ
GEZİ KİTAPLARI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

SULTAN ECEM AKKAYA

DANIŞMAN
PROF. DR. KEZİBAN TEKŞAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ORDU 2021

ÖĞRENCİ BEYAN METNİ

Yüksek Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlik tezi olarak savunduğum “Cumhuriyet Dönemi’nde Çocuklar için Yazılmış Gezi Kitapları Üzerine Bir Değerlendirme” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmadan yazdığım ve yararlandığım kaynakların “Kaynakça” bölümünde gösterilenlerden farklı olmadığını, belirtilen kaynaklara atıf yapılarak yararlandığımı belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

16 /04/ 2021

SULTAN ECEM AKKAYA
17531100001

TEŐEKKÖR

Bu çalıőmanın ortaya çıkıő sűrecinde, bilgisini ve deneyimlerini esirgemeyen, sabırla, anlayıőla, her daim içten bir tavırla yol gűsteren ve bana sonsuz inanan deęerli hocam ve danıőmanım Prof. Dr. KezibanTEKŐAN'a minnettirim. Yaőamım boyunca desteklerini ve ilgilerini benden hiçbir zaman esirgemeyen, maddi-manevi yanımnda olan annem Fatma AKKAYA ve babam Zafer AKKAYA'ya; her sıkıőtıęımda yardımıma koőan, emeklerini ve hakkını asla űdeyemeyeceęim canım ablam Emel AKKAYA ve Yasemin AKKAYA'ya sonsuz teőekkűrlerimi sunarım.Uyarı ve yorumlarıyla bıkmadan usanmadan bana yardımcı olan sevgili arkadaşlarım Sűndűz ARSLAN, Gamze ATEŐLİ'ye teőekkűr ederim.

Sultan Ecem AKKAYA

Ordu / 2021

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
İÇİNDEKİLER	ii
ÖZET.....	viii
ABSTRACT.....	ix
KISALTMALAR DİZİNİ.....	x
TABLolar DİZİNİ	xi
GÖRSELLER DİZİNİ	xiii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	6
1.1. ÇOCUK EDEBİYATI	6
1.2. GEZİ YAZISI.....	8
1.3. ÇOCUK EDEBİYATINDA GEZİ YAZISI	10
1.4. TÜRK ÇOCUK EDEBİYATINDA GEZİ YAZISININ TARİHİ GELİŞİMİ.....	13
1.5. ÇOCUKLAR İÇİN YAZILAN GEZİ YAZILARINDA BULUNULMASI GEREKEN ÖZELLİKLER	14
1.6. TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA GEZİ YAZISI	16
İKİNCİ BÖLÜM.....	19
YÖNTEM.....	19
2.1. ARAŞTIRMA MODELİ.....	19
2.2. ÇALIŞMA MATERYALİ	19
2.3. VERİLERİN TOPLANMASI.....	23
2.4. VERİLERİN ANALİZİ	23
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	25
BULGULAR.....	25
3.1. İSTANBUL GEZİSİ	25
3.1.1. Kitabın Tanıtımı.....	25
3.1.2. Kitabın İncelemesi	25
3.1.2.1. Gözleme Dayalı, Gerçek Bilgiler	26
3.1.2.2. Ele Alınan Konunun Her Yönü ile Tanıtımı	26
3.1.2.3. Fotoğraf ve İçerik Uyumu	27
3.1.2.4. Dilin Anlaşılabilirliği	27

3.1.2.5. Yanılıcı Genellemeler	28
3.1.2.6. Konunun ocuğun Yaşantısıyla İlişkisi.....	29
3.1.2.7. Çocukların İlgilerinin Dikkate Alınması.....	29
3.2. YAMYAMLAR ARASINDA	30
3.2.1. Kitabın Tanıtımı.....	30
3.2.2. Kitabın İncelemesi	30
3.2.2.1. Gözleme Dayalı, Gerçek Bilgiler	31
3.2.2.2. Ele Alınan Konunun Her Yönü ile Tanıtımı	31
3.2.2.3. Fotoğraf ve İçerik Uyumu	32
3.2.2.4. Dilin Anlaşılırlığı	32
3.2.2.5. Yanılıcı Genellemeler	33
3.2.2.6. Konunun ocuğun Yaşantısıyla İlişkisi.....	33
3.2.2.7. Çocukların İlgilerinin Dikkate Alınması.....	34
3.3. YEDİ İKLİM DÖRT BUCAK-EVLIYA ÇELEBİ.....	35
3.3.1. Kitabın Tanıtımı.....	35
3.3.2. Kitabın İncelemesi	35
3.3.2.1. Gözleme Dayalı, Gerçek Bilgiler	36
3.3.2.2. Ele Alınan Konunun Her Yönü ile Tanıtımı	36
3.3.2.3. Fotoğraf ve İçerik Uyumu	37
3.3.2.4. Dilin Anlaşılırlığı	37
3.3.2.5. Yanılıcı Genellemeler	38
3.3.2.6. Konunun ocuğun Yaşantısıyla İlişkisi.....	38
3.3.2.7. Çocukların İlgilerinin Dikkate Alınması.....	39
3.4. KAFDAğI'NIN ARDINA YOLCULU.....	40
3.4.1. Kitabın Tanıtımı.....	40
3.4.2. Kitabın İncelemesi	41
3.4.2.1. Gözleme Dayalı, Gerçek Bilgiler	41
3.4.2.2. Ele Alınan Konunun Her Yönü ile Tanıtımı	41
3.4.2.3. Fotoğraf ve İçerik Uyumu	42
3.4.2.4. Dilin Anlaşılırlığı	43
3.4.2.5. Yanılıcı Genellemeler	44
3.4.2.6. Konunun ocuğun Yaşantısıyla İlişkisi.....	44
3.4.2.7. Çocukların İlgilerinin Dikkate Alınması.....	45
3.5. OKYANUSLAR ÖTESİNE YOLCULUK.....	46

3.5.1. Kitabın Tanıtımı.....	46
3.5.2. Kitabın İncelemesi	46
3.5.2.1. Gözleme Dayalı, Gerçek Bilgiler	46
3.5.2.2. Ele Alınan Konunun Her Yönü ile Tanıtımı	47
3.5.2.3. Fotoğraf ve İçerik Uyumu	47
3.5.2.4. Dilin Anlaşılabilirliği	48
3.5.2.5. Yanıltıcı Genellemeler	48
3.5.2.6. Konunun Çocuğun Yaşantısıyla İlişkisi.....	48
3.5.2.7. Çocukların İlgilerinin Dikkate Alınması.....	49
3.6. BAMBASHKABİR ÜLKE AMERİKA'YA YOLCULUK	49
3.6.1. Kitabın Tanıtımı.....	49
3.6.2. Kitabın İncelemesi	50
3.6.2.1. Gözleme Dayalı, Gerçek Bilgiler	50
3.6.2.2. Ele Alınan Konunun Her Yönü ile Tanıtımı	51
3.6.2.3. Fotoğraf ve İçerik Uyumu	51
3.6.2.4. Dilin Anlaşılabilirliği	52
3.6.2.5. Yanıltıcı Genellemeler	52
3.6.2.6. Konunun Çocuğun Yaşantısıyla İlişkisi.....	52
3.6.2.7. Çocukların İlgilerinin Dikkate Alınması.....	53
3.7. EFSANELER ÜLKESİ ÇİN'E YOLCULUK	55
3.7.1. Kitabın Tanıtımı.....	55
3.7.2. Kitabın İncelemesi	55
3.7.2.1. Gözleme Dayalı, Gerçek Bilgiler	56
3.7.2.2. Ele Alınan Konunun Her Yönü ile Tanıtımı	56
3.7.2.3. Fotoğraf ve İçerik Uyumu	56
3.7.2.4. Dilin Anlaşılabilirliği	57
3.7.2.5. Yanıltıcı Genellemeler	57
3.7.2.6. Konunun Çocuğun Yaşantısıyla İlişkisi.....	58
3.7.2.7. Çocukların İlgilerinin Dikkate Alınması.....	58
3.8. KANGURULAR ÜLKESİ AVUSTRALYA'YA YOLCULUK	59
3.8.1. Kitabın Tanıtımı.....	59
3.8.2. Kitabın İncelemesi	60
3.8.2.1. Gözleme Dayalı, Gerçek Bilgiler	60
3.8.2.2. Ele Alınan Konunun Her Yönü ile Tanıtımı	60

3.8.2.3. Fotoğraf ve İçerik Uyumu	61
3.8.2.4. Dilin Anlaşılabilirliği	61
3.8.2.5. Yanıltıcı Genellemeler	62
3.8.2.6. Konunun Çocuğun Yaşantısıyla İlişkisi.....	62
3.8.2.7. Çocukların İlgilerinin Dikkate Alınması.....	63
3.9. KENYA'YA YOLCULUK.....	65
3.9.1 Kitabın Tanıtımı.....	65
3.9.2. Kitabın İncelemesi	65
3.9.2.1. Gözleme Dayalı, Gerçek Bilgiler	65
3.9.2.2. Ele Alınan Konunun Her Yönü ile Tanıtımı	65
3.9.2.3. Fotoğraf ve İçerik Uyumu	66
3.9.2.4. Dilin Anlaşılabilirliği	66
3.9.2.5. Yanıltıcı Genellemeler	67
3.9.2.6. Konunun Çocuğun Yaşantısıyla İlişkisi.....	67
3.9.2.7. Çocukların İlgilerinin Dikkate Alınması.....	68
3.10. MISIR'A YOLCULUK	69
3.10.1. Kitabın Tanıtımı.....	69
3.10.2. Kitabın İncelemesi	70
3.10.2.1. Gözleme Dayalı, Gerçek Bilgiler	70
3.10.2.2. Ele Alınan Konunun Her Yönü ile Tanıtımı	70
3.10.2.3. Fotoğraf ve İçerik Uyumu	71
3.10.2.4. Dilin Anlaşılabilirliği	71
3.10.2.5. Yanıltıcı Genellemeler	72
3.10.2.6. Konunun Çocuğun Yaşantısıyla İlişkisi.....	72
3.10.2.7. Çocukların İlgilerinin Dikkate Alınması.....	73
3.11. MEKSİKA'YA YOLCULUK	74
3.11.1. Kitabın Tanıtımı.....	74
3.11.2. Kitabın İncelemesi	74
3.11.2.1. Gözleme Dayalı, Gerçek Bilgiler	75
3.11.2.2. Ele Alınan Konunun Her Yönü ile Tanıtımı	76
3.11.2.3. Fotoğraf ve İçerik Uyumu	76
3.11.2.4. Dilin Anlaşılabilirliği	77
3.11.2.5. Yanıltıcı Genellemeler	77
3.11.2.6. Konunun Çocuğun Yaşantısıyla İlişkisi.....	78

3.11.2.7. Çocukların İlgilerinin Dikkate Alınması.....	79
3.12. HİNDİSTAN'A YOLCULUK VE NEPAL GEZİSİ.....	80
3.12.1. Kitabın Tanıtımı.....	80
3.12.2. Kitabın İncelemesi.....	80
3.12.2.1. Gözleme Dayalı, Gerçek Bilgiler.....	81
3.12.2.2. Ele Alınan Konunun Her Yönü ile Tanıtımı.....	81
3.12.2.3. Fotoğraf ve İçerik Uyumu.....	82
3.12.2.4. Dilin Anlaşılabilirliği.....	83
3.12.2.5. Yanıltıcı Genellemeler.....	83
3.12.2.6. Konunun Çocuğun Yaşantısıyla İlişkisi.....	84
3.12.2.7. Çocukların İlgilerinin Dikkate Alınması.....	85
3.13. GÜNEY PASİFİK ADALARINA YOLCULUK.....	86
3.13.1. Kitabın Tanıtımı.....	86
3.13.2. Kitabın İncelemesi.....	86
3.13.2.1. Gözleme Dayalı, Gerçek Bilgiler.....	86
3.13.2.2. Ele Alınan Konunun Her Yönü ile Tanıtımı.....	87
3.13.2.3. Fotoğraf ve İçerik Uyumu.....	89
3.13.2.4. Dilin Anlaşılabilirliği.....	90
3.13.2.5. Yanıltıcı Genellemeler.....	90
3.13.2.6. Konunun Çocuğun Yaşantısıyla İlişkisi.....	91
3.13.2.7. Çocukların İlgilerinin Dikkate Alınması.....	91
3.14. GİZEMLİ BUZULLAR KITASI ANTARKTİKA VE PATAGONYA'YA YOLCULUK.....	92
3.14.1. Kitabın Tanıtımı.....	92
3.14.2. Kitabın İncelemesi.....	93
3.14.2.1. Gözleme Dayalı, Gerçek Bilgiler.....	94
3.14.2.2. Ele Alınan Konunun Her Yönü ile Tanıtımı.....	94
3.14.2.3. Fotoğraf ve İçerik Uyumu.....	95
3.14.2.4. Dilin Anlaşılabilirliği.....	96
3.14.2.5. Yanıltıcı Genellemeler.....	97
3.14.2.6. Konunun Çocuğun Yaşantısıyla İlişkisi.....	97
3.14.2.7. Çocukların İlgilerinin Dikkate Alınması.....	97
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	100
SONUÇ VE TARTIŞMA.....	100

KAYNAKÇA	109
EKLER	112
Ek 1: İstanbul Gezisi	112
Ek 2: Yamyamlar Arasında.....	113
Ek 3: Yedi İklim Dört Bucak	114
Ek 4: Kafdağı'nın Ardına Yolculuk.....	115
Ek 5: Okyanuslar Ötesine Yolculuk.....	116
Ek 6: Bambaşka Bir Dünya Amerika'ya Yolculuk.....	117
Ek 7: Efsaneler Ülkesi Çin'e Yolculuk.....	118
Ek 8: Kangurular Ülkesi Avustralya'ya Yolculuk.....	119
Ek 9: Kenya'ya Yolculuk.....	120
Ek 10: Mısır'a Yolculuk.....	121
Ek 11: Meksika'ya Yolculuk	122
Ek 12: Hindistan'a Yolculuk ve Nepal Gezisi	123
Ek 13: Güney Pasifik Adalarına Yolculuk.....	124
Ek 14: Gizemli Buzullar Kıtası Antarktika ve Patagonya'ya Yolculuk	125
ÖZGEÇMİŞ	126

ÖZET

CUMHURİYETDÖNEMİ'NDE ÇOCUKLAR İÇİN YAZILMIŞ GEZİ KİTAPLARI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Sultan Ecem AKKAYA

**Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Türkçe Eğitimi Bilim Dalı,
Yüksek Lisans Tezi**

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Keziban TEKŞAN

Bu araştırmada, Cumhuriyet Dönemi'nde çocuklar için yazılmış gezi kitapları incelenmiştir. Araştırmanın çalışma materyalini çocuklar için yazılan veya onlara okumaları için alan kaynaklarında tavsiye edilen kitaplar arasından amaçlı yöntemle belirlenen 14 gezi kitabı (İstanbul Gezisi, Yamyamlar Arasında, Yedi İklim Dört Bucak, Kaf Dağının Ardına Yolculuk, Okyanuslar Ötesine Yolculuk, Bambaşka Bir Ülke Amerika'ya Yolculuk, Efsaneler Ülkesi Çin'e Yolculuk, Kangurular Ülkesi Avustralya'ya Yolculuk, Kenya'ya Yolculuk, Mısır'a Yolculuk, Meksika'ya Yolculuk, Hindistan'a Yolculuk ve Nepal Gezisi, Güney Pasifik Adalarına Yolculuk, Gizemli Buzullar Kıtası Antarktika ve Patagonya'ya Yolculuk) oluşturmaktadır. Gezi kitaplarının incelemesinde doküman (belge) incelemesi kullanılmıştır. Çalışma materyalini oluşturan gezi kitapları Arıcı, Ungan ve Şimşek'in (2016) çocuklar için yazılan veya tavsiye edilen gezi yazılarında aranılması gereken nitelikler temel alınarak inceleme yapılmıştır. Elde edilen bilgiler betimsel analiz yöntemiyle özetlenip yorumlanmıştır. Araştırmalar sonucunda bilgilendirici/öğretici metin türlerinden biri olan bu türün henüz gerektiği önemi çocuk edebiyatında bulamadığı gözlemlenmiştir. Bu alanla ilgili yapılan literatür çalışmaları da bunu desteklemektedir. Bu çalışmanın alandaki boşluğu doldurabileceği ve araştırmacılara veri kaynağı olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca aileler ile eğitimcilere de kılavuzluk edebileceği öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Edebiyatı, Bilgilendirici Metinler, Kültürel Farklılıklar.

ABSTRACT

AN EVALUATION ON TRAVEL BOOKS WRITTEN FOR CHILDREN IN THE REPUBLIC PERIOD

Sultan Ecem AKKAYA

Ordu University, Graduate School of Social Sciences,
Department of Turkish and Social Sciences Education, Turkish Teaching,
Master's Thesis

Thesis Supervisor: Prof. Dr. Keziban TEKŞAN

In this research, travel books written, recommended or mentioned for children in the Republic period have been examined. The study material of the research consist of 14 travel books (İstanbul Gezisi, Yamyamlar Arasında, Yedi İklim Dört Bucak, Kaf Dağının Ardına Yolculuk, Okyanuslar Ötesine Yolculuk, Bambaşka Bir Ülke Amerika'ya Yolculuk, Efsaneler Ülkesi Çin'e Yolculuk, Kangurular Ülkesi Avustralya'ya Yolculuk, Kenya'ya Yolculuk, Mısır'a Yolculuk, Meksika'ya Yolculuk, Hindistan'a Yolculuk ve Nepal Gezisi, Güney Pasifik Adalarına Yolculuk, Gizemli Buzullar Kıtası Antarktika ve Patagonya'ya Yolculuk) selected with purposeful method among the books recommended for children in the sources. Document analysis, one of the basic qualitative research methods, was used for the review of the travel books. The travel books that make up the sample were examined on the basis of the qualifications stated by Arıcı, Urgan and Şimşek (2016) to seek in the travel books written or recommended or mentioned for children. The information obtained was summarized and interpreted by descriptive analysis method. As a result of the researches, it has been observed that this type, which is one of the informative / instructive text types, has not had the due importance in children's literature yet. Literature studies on this field also support this argument. It is thought that this study can fill the gap in this field and be a source for researchers. It is also anticipated that it can guide families and educators.

Keywords: Children's Literature, Informative Texts, Cultural Differences.

KISALTMALAR DİZİNİ

Akt.	: Aktaran
Bk.	: Bakınız
Çev.	: Çeviren
Ed.	: Editör
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
Vb.	:Ve Benzeri
Vd.	:Ve Diğerleri

TABLOLARDİZİNİ

Tablo 1: 2020-2021 Eğitim-Öğretim Yılında Kullanılan MEB Yayını Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Gezi Yazısının Sınıf Düzeylerine Göre Gezi Dağılımı	17
Tablo 2: Çalışma Materyalini Oluşturan Gezi Kitapları	20
Tablo 3: Çalışma Materyalinin Alan Kaynaklarındaki Gösterimi	21
Tablo 4: İstanbul Gezisi: Çocuklar için Yazılan veya Onlara Okumaları için Tavsiye Edilen Gezi Yazılarında Aranılması Gereken Nitelikler	30
Tablo 5: Yamyamlar Arasında: Çocuklar için Yazılan veya Onlara Okumaları için Tavsiye Edilen Gezi Yazılarında Aranılması Gereken Nitelikler .	34
Tablo 6: Yedi İklim Dört Bucak-Evliya Çelebi: Çocuklar için Yazılan veya Onlara Okumaları için Tavsiye Edilen Gezi Yazılarında Aranılması Gereken Nitelikler	40
Tablo 7: Kafdağı'nın Ardına Yolculuk: Çocuklar için Yazılan veya Onlara Okumaları için Tavsiye Edilen Gezi Yazılarında Aranılması Gereken Nitelikler.....	45
Tablo 8: Okyanuslar Ötesine Yolculuk: Çocuklar için Yazılan veya Onlara Okumaları için Tavsiye Edilen Gezi Yazılarında Aranılması Gereken Nitelikler.....	49
Tablo 9: Bambaşka Bir Ülke Amerika'ya Yolculuk: Çocuklar için Yazılan veya Onlara Okumaları için Tavsiye Edilen Gezi Yazılarında Aranılması Gereken Nitelikler	54
Tablo 10: Efsaneler Ülkesi Çin'e Yolculuk: Çocuklar için Yazılan veya Onlara Okumaları için Tavsiye Edilen Gezi Yazılarında Aranılması Gereken Nitelikler.....	59
Tablo 11: Kangurular Ülkesi Avustralya'ya Yolculuk: Çocuklar için Yazılan veya Onlara Okumaları için Tavsiye Edilen Gezi Yazılarında Aranılması Gereken Nitelikler.....	64
Tablo 12: Kenya'ya Yolculuk: Çocuklar için Yazılan veya Onlara Okumaları için Tavsiye Edilen Gezi Yazılarında Aranılması Gereken Nitelikler .	69
Tablo 13: Mısır'a Yolculuk: Çocuklar için Yazılan veya Onlara Okumaları için Tavsiye Edilen Gezi Yazılarında Aranılması Gereken Nitelikler .	74
Tablo 14: Meksika'ya Yolculuk: Çocuklar için Yazılan veya Onlara Okumaları için Tavsiye Edilen Gezi Yazılarında Aranılması Gereken Nitelikler.....	80
Tablo 15: Hindistan'a Yolculuk ve Nepal Gezisi: Çocuklar için Yazılan veya Onlara Okumaları için Tavsiye Edilen Gezi Yazılarında Aranılması Gereken Nitelikler	85

Tablo 16: Güney Pasifik Adalarına Yolculuk: Çocuklar için Yazılan veya Onlara Okumaları için Tavsiye Edilen Gezi Yazılarında Aranılması Gereken Nitelikler	92
Tablo 17: Gizemli Buzullar Kıtası Antarktika ve Patagonya'ya Yolculuk: Çocuklar için Yazılan veya Onlara Okumaları için Tavsiye Edilen Gezi Yazılarında Aranılması Gereken Nitelikler	99

GÖRSELLER DİZİNİ

Görsel 1: İstanbul Gezisi	27
Görsel 2: Yamyamlar Arasında	32
Görsel 3: Yedi İklim Dört Bucak	37
Görsel 4: Kafdağı'nın Ardına Yolculuk	43
Görsel 5: Okyanuslar Ötesine Yolculuk	47
Görsel 6: Bambaşka Bir Ülke Amerika'ya Yolculuk	52
Görsel 7: Efsaneler Ülkesi Çin'e Yolculuk	57
Görsel 8: Kangurular Ülkesi Avustralya'ya Yolculuk	61
Görsel 9: Kenya'ya Yolculuk	66
Görsel 10: Mısır'a Yolculuk	71
Görsel 11: Meksika'ya Yolculuk	77
Görsel 13: Güney Pasifik Adalarına Yolculuk	89
Görsel 14: Gizemli Buzullar Kıtası Antarktika'ya ve Patagonya'ya Yolculuk ...	96

GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde konuya açıklık getirmek amacıyla araştırmanın önemi, amacı ve sınırlıkları belirtilmiştir. Araştırmaya konu olan problem durumu ve alt problemler sıralanmıştır. Ayrıca konuyla ilgili daha önce yapılan araştırmalar ortaya konulmuştur.

ARAŞTIRMANIN AMACI

Çalışmanın amacı, bilgilendirici metinler içerisinde yer alan gezi türünün, çocuk edebiyatındaki yerini ve önemini ortaya koymaktır. Bununla birlikte Cumhuriyet Dönemi'nde çocuklar için yazılan ve onlara okumaları için tavsiye edilen gezi kitapları üzerine inceleme yaparak kitapların niteliği, taşıdığı özellikler/taşıması gereken özellikler ve çocuklara sağlayacağı katkılar üzerinde durulmuştur. İçerik değerlendirmesi yapılırken Arıcı, Ungan ve Şimşek'in (2016, s. 284) çocuklar için yazılan ve onlara okumaları için tavsiye edilengezi yazılarında aranılması gereken nitelikler temel alınmıştır. Toplanan veriler ışığında çocukların nitelikli kitaplara yönlendirilmesine katkıda bulunabileceği düşünülmektedir.

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Edebiyat ürünleri, bir toplumun haber kaynağıdır. Nasıl ki haber yazıları insanların hayatlarını, dertlerini yansıtıyorsa edebiyat ürünleri de içinde yazıldığı toplumun gündeminden uzak değildir. Çünkü edebiyat ürünlerini meydana getiren yazarlar, toplumun en iyi gözlemcisidir. Nasıl ki akarsular içinden geçtiği coğrafyaların özsuyu ile besleniyorsa yazarlarda millî kaynaklardan beslenmektedir. Bu yüzden onların bütün hayat tecrübelerini, dillerinde bulmak mümkündür.

Kültürün nesilden nesile aktarıcılarında biri olan çocuklar, dünyaya gözlerini açtıklarında hayatın kendisinden bihaberdirler. Kendilerine özgü duyarlılıkları ve bakış açılarıyla içine doğduğu toplumu anlama ihtiyacı hissederler. Başta ailesinden destek alsa da bir zaman sonra farklı kaynaklara yönelebilirler. İşte çocuğun hayatına böyle bir dönemde giren edebiyat ürünleri geniş bilgi yelpazesıyla çocuğu alır ve evinin dışındaki yeni bir gerçeklikle tanıştırır. Özellikle de edebî türler bazında bakacak olursak çocuğu evinin

dışarısına en çok çıkartan tür, gezi yazısıdır. Gezi yazıları çocuğu alır ve “kendi yaşadıkları coğrafyadan çok farklı coğrafyalarda yaşayan, yaşadıkları evlerden farklı evlerde yaşayan, bambaşka yiyecekler yiyen, farklı kitaplar okuyan ve hiç duymadığı isimleri olan insanlarla tanıştırır” (Tekşan, Akkaya ve Cinpolat, 2019, s. 370).

Çocuğu, kendisine çizilen çerçeveden çıkartarak yeni bir dünya ile buluşturan gezi yazılarının önemi ülkemizde yeterince anlaşılammıştır. Akademik kaynaklar tarandığında çalışmaların genellikle sosyal bilgiler öğretim alanında yapıldığı temel eğitim Türkçe derslerindeyse ihmal edildiği görülmektedir. Araştırmacılar çalışmalarını yoğunlukla hikâye edici metin türleri üzerinde toplarken bilgilendirici metin türleri arka planda kalmaktadır. Bu durum çocuk edebiyat yazarları içinde geçerlidir. Yazarlar tarafından öykü, masal gibi türler oldukça revaçta iken deneme, biyografi, gezi yazısı gibi türler geri planda kalmaktadır. Hal böyle olunca da çocuklara bu türlerin seçkin örnekleriyle buluşturmakta zorluk yaşanabilir. Akademik kaynaklar tarandığında, çocukların okuması için tavsiye edilen belli başlı kitapların olduğu görülmektedir(Arııcı, 2016, s. 144-145); (Arııcı, vd., 2016, s. 282-283); (Aytekin, 2016, s. 197-198); (Yalçın ve Aytaş, 2017, s. 264); (Kıbrıs, 2016, s. 263-264); (Oğuzkan, 2013, s. 206).Yine aynı kaynaklar, bu kitapların bazılarını çocukla doğrudan buluşturmanın yanlış olduğunu belirtmektedir. Bu kitapların sadeleştirilmiş ve çocuğun ilgi alanlarına göre şekillendirilmiş haliyle çocuklara sunulmasının daha doğru olacağını söylemişlerdir.

İşte bu çalışmada, Cumhuriyet Dönemi'nde çocuklar için yazılan veya onlara okumaları için tavsiye edilen gezi kitapları üzerinde durulmuştur.

ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Bu çalışma,Cumhuriyet Dönemi'nde çocuklar için yazılan veya onlara okumaları için tavsiye edilen gezi kitapları içerisinde amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilen 14 kitap (*İstanbul Gezisi, Yamyamlar Arasında, Yedi İklim Dört Bucak,Kaf Dağının Ardına Yolculuk, Okyanuslar Ötesine Yolculuk, Bambaşka Bir Ülke Amerika'ya Yolculuk, Efsaneler Ülkesi Çin'e Yolculuk, Kangurular Ülkesi Avustralya'ya Yolculuk, Kenya'ya Yolculuk, Mısır'a Yolculuk, Meksika'ya Yolculuk, Hindistan'a Yolculuk ve Nepal Gezisi, Güney Pasifik*

Adalarına Yolculuk, Gizemli Buzullar Kıtası Antarktika ve Patagonya'ya Yolculuk)ile sınırlıdır.

ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ/ALT PROBLEMLERİ

Araştırmanın temel problemini “Cumhuriyet Dönemi’nde çocuklar için yazılan veya onlara okumaları için tavsiye edilen gezi kitapları, taşınması gereken özelliklere sahip midir?” cümlesi oluşturmaktadır.

Temel problem doğrultusunda aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır:

- Çocuk edebiyatıkaynak kitaplarında gezi türüne yeteri kadar önem verilmekte midir?
- Alan kaynakları, çocuklara gezi türünün en güzel örneklerini sunulabilmekte midir?
- Çocukların okumaları için yazılan veya onlara okumaları için tavsiye edilen gezi kitapları, çocuğun merak duygusunu doyurabilmekte midir?
- Çocukların okumaları için yazılan veya onlara okumaları için tavsiye edilen gezi kitapları, dilin en güzel kullanımına teşkil etmekte midir?
- Çocukların okumaları için yazılan veya onlara okumaları için tavsiye edilen gezi kitapları, çocukların anlama ve kavrama düzeyine uygun mudur?
- Çocukların okumaları için yazılan veya onlara okumaları için tavsiye edilen gezi kitapları, çocukların duyarlıklarına ve ilgi alanlarına seslenebilmekte midir?
- Çocukların okumaları için yazılan veya onlara okumaları için tavsiye edilen gezi kitapları, anlatılan yerlerle ilgili yanıltıcı genellemeler var mıdır?
- Çocukların okumaları için yazılan veya onlara okumaları için tavsiye edilen gezi kitaplarında kullanılan resimler anlatılanlarla tutarlı mıdır?

KONU ALANI İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR

Dünya edebiyatında önemli bir yere sahip olan gezi yazılarına ülkemizde gereken önemin verilmediği düşünülmektedir. Bilimsel çalışmalar açısından da bakıldığında yapılan araştırmaların az olduğu görülmektedir. Var olan çalışmalar da daha çok gezi yazısının Türk edebiyatındaki tarihi gelişimine yöneliktir.

(Maden, 2008), “*Türk Edebiyatında Seyahatnameler ve Gezi Yazıları*” adlı çalışmasında seyahatname türünün ilk örneklerinden başlayarak geçmişten bugüne kadar Türk edebiyatında yazılmış eserlere ve içeriklerine yer vermiştir. Gezi türünün bilinmeyişi, bilinen yapma özelliği ile değerini yitirmeyeceği vurgulanmıştır.

(Asiltürk, 2009), “*Edebiyat Kaynağı Olarak Seyahatnameler*” adlı çalışmasında 15. yüzyıldan başlanarak 2008 yılına kadar olan seyahat kitaplarının bibliyografik bilgisine yer vermiştir. Ayrıca önemli görülen bazı geziler, araştırmacı tarafından yorumlanmıştır. Araştırmalar ışığında türün edebiyatımızda nicelik bakımından zengin olmadığı ama son yüz yıldır açığın kapatılmakta olduğu belirtilmiştir.

(Bilgin, 2014), “*Türkçe Eğitimi Ders Kitaplarında Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nin Kullanılabilirliği*” adlı tez çalışmasında Evliya Çelebi'nin *Seyahatname* adlı eseri kaynak kitap olarak esas almıştır. Türkçe ders kitabında seyyah olarak Evliya Çelebi'nin hayatına yer verilip tanıtıldığı halde eserinden alınan herhangi bir bölüme yer verilmediği belirtilmiştir. Oysa eserin milli kültürü yansıtması, ilginç bir olay örgüsüne sahip olması, pek çok olay, yer, mekân ve durum hakkında bilgiler içermesi, renkli bir anlatımı olması yönüyle zengin bir metin olduğu dile getirilmiştir. Türkçe dersinin amaç ve kazanımlarına ulaşmada kullanılabilir bir kaynak olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

(Kaya ve Ekiçi, 2015), “*Sosyal Bilgiler Öğretiminde Gezi Yazılarından Yararlanma: Gülten Dayıoğlu'nun Gezi Yazıları Örneği*” adlı çalışmalarında Gülten Dayıoğlu'nun gezi kitapları incelenmiştir. İncelemeler sonucunda bünyesinde tarih, coğrafya ve vatandaşlık gibi disiplinleri barındıran gezi yazılarının; Sosyal Bilgiler dersinin bütünleşik yapısına uygun olduğu gözlenmiştir. Bu yüzden Sosyal Bilgiler öğretiminde, öğrencilere okutularak öğrenmelerine katkı sağlayacak nitelikte olduğu söylenilmiştir. Bu alandaki bilgilerin doğru bir şekilde aktarılabilmesi için alanın uzmanları tarafından yardım istenmesi ve denetlenmesi gerektiği söylenilmiştir. Ayrıca yazarın geleceği de göz önünde bulundurarak gezilerine tarih düşmesi gerektiği vurgulanmıştır.

(Soydaş, 2016), “*Gautier'in İstanbul ve Haşim'in Frankfurt Seyahatnamesi Adlı Eserleri Üzerine Bir Edebi Tür İncelemesi: Gezi Yazısı*” adlı

çalışmasında, Türk edebiyatında gezi yazısının anlamlandırma serüvenini sınırlar ötesine dayandırılmıştır. Kelime olarak Arapça ve Farsça kelimelerin birleşiminde ortaya çıktığı söylenilmiştir. Bizimkine benzer bir yolcuğun Fransızlarda da olduğu vurgulanmıştır. Diğer türlerle olan ilişkisini ise aile benzerliği kavramı üzerinde anlatılmaya çalışılmıştır. Tütün kendine has kurallarını TéophileGautier'in *İstanbul* ve Ahmet Haşim'in *Frankfurt Seyahatnamesi* örneği üzerinden karşılaştırmalı olarak verilmiştir.

(Tekşan vd. 2019), “Gülten Dayıoğlu'nun Gezi Kitapları Üzerine Bir Değerlendirme” adlı çalışmalarında Gülten Dayıoğlu'nun yazmış olduğu sekiz kitap (*Kafdağı'na Yolculuk, Okyanuslar Ötesine Yolculuk, Bambaşka Bir Dünya Amerika'ya Yolculuk, Efsaneler Ülkesi Çin'e Yolculuk, Kangurular Ülkesi Avustralya'ya Yolculuk, Kenya'ya Yolculuk, Mısır'a Yolculuk ve Meksika'ya Yolculuk*) genel anlamda incelenmiştir. Bu kitapların çocuğun ilgisini çekebilecek niteliklere sahip olduğu söylenmiştir. Ayrıca çocuğun içerisinde bulunduğu gelişim basamaklarına uygun bir şekilde yazıldığı tespit edilmiştir.

(Batur ve Gözlet, 2020), “Gezi Yazısını Değerlendirmeye Yönelik Bir Ölçme Aracı Geliştirme Çalışması” adlı çalışmalarında gezi yazısının karakteristik özelliklerinden faydalanarak gezi yazısını değerlendirme ölçeği geliştirilmiştir. Gezi yazısı değerlendirme ölçeği Türkçe Öğretmenliği Bölümünde okuyan 45 öğrenci üzerinde uygulanmıştır. Araştırma sonucuna göre öğretmen adaylarının,metin oluşturmada başarılı oldukları söylenilmiştir. Tütün özelliklerine yetkinlik konusunda ise önemli birtakım eksikliklerin olduğu dile getirilmiştir.

(Kılıç, 2020), “Yeni Türk Edebiyatında Bir Edebi Tür Olarak Gezi” adlı çalışmasında, Tanzimat'tan günümüze kadar kitaplaştırılmış gezi yazılarının, biçim ve içerik yönünden incelemesi yapılmıştır. Tütün diğer türlerle olan ilişkileri ele alınarak benzerlikleri ve farklılıkları saptanmıştır. Ayrıca diğer incelemelerden farklı olarak tütün metinsel görünümü de ele alınmıştır. Böylece tütün karakteristik kimliği oluşturulmuştur. İncelemeler sonucunda gözden kaçan gezi yazılarının gün yüzüne çıkartıldığı da ifade edilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. ÇOCUK EDEBİYATI

İnsanın dünyadaki yaşam serüveninde doğal ve değişmez yegâne halkası çocukluktur. Herkes bu evrensel deneyimi çeşitli şekillerde tecrübe eder. Kişilerin çocukluk döneminde edindiği bu tecrübeler geleceğine ışık tutar. Bu yüzdendir ki toplumlar gelecekte de varlığını sürdürebilmek ve gelecekteki maddî-mânevi hedeflerine ulaşabilmek için yani bir diğer söyleyişle vizyonlarını gerçekleştirebilmek için gözlerini çocukluğa çevirirler. Bilirler ki çocuklar dünyaya ilk geldiklerinde boş bir kaset gibidir. Anne karnından başlayarak çevresinde olup bitenleri anlayamasa da dinlemeye, dolayısıyla kasetini doldurmaya başlar. Başta her şey çocuğa anlamsız gelse de ailesi, çevresi, kitle iletişim araçlarından duydukları ile dil ağını oluşturur. Daha sonra, sürekli bunları tekrarlayarak sözcük yığınlarının ne manaya geldiğini anlamlandırmaya çalışırlar. Okul serüveninin de başlamasıyla bu anlamlandırma süreci çeşitlenir ve zihinde kurulan şemalarla şekillenmeye başlar. İşte toplumlar, böyle bir dönemde çok sayıda insana ulaşmayı kolaylaştıran kitle iletişim aracı olarak çocuğu seçer ve onun hayatına sızıp iletişime geçer. Bu iletişimde, duygu ve düşüncenin taşıyıcısı olan dili kullanır. Çocuğu dil vasıtasıyla besler, geliştirir ve büyütür. Çocuğu dil ile yoğururken edebiyatın gücünden de yararlanır. Çünkü edebiyat “Aynadaki hayal, kendisine akseden eşyaya benzer. Edebiyat, bu manada kültürün aynadaki aksine benzetilebilir. Bu demektir ki kültür sahasında ne varsa, onların hepsinin akislerini edebiyatta bulmak mümkündür” (Kaplan, 1982, s. 11). Başka bir deyişle edebiyat; toplumun yoktan varoluşunu, tarihini, kültürünü, ruhunu, acılarını, sevinçlerini ve gayesini âdeta bir ayna işlevi üstlenerek dil aracılığıyla topluma göstermektedir. O yüzdendir ki sunulan eserlerin güzelliği toplumun zenginliği ile eş değerdir.

Edebiyat (yazın); duyguların, düşüncelerin, hayallerin; insanlara, canlılara ve yaşama ilişkin yaşantı örneklerinin bir yazar tarafından kurgulanan yer, zaman ve mekânda yine onun tarafından kullanılan dil vasıtasıyla estetik değerler çerçevesinde yazılan sözlü veya yazılı ürünlerdir. Çocuk edebiyatı ise oyun çağı adı verilen dönemle başlayıp erinlik dönemini de içerisinde barındıran bir yaşam evresinde; çocukların temel dil becerilerine, hayal, duygu, düşünce ve

duyarlıklarına seslenen onlarda “estetik” duygusu uyandıran sözlü veya yazılı ürünlerin hepsini kapsamaktadır. Şirin’e göre ise çocuk edebiyatı “Çocukların büyüme ve gelişmelerine, hayal, duygu, düşünce ve duyarlıklarına, zevklerine, eğitilirken eğlenmelerine katkıda bulunmak amacı ile gerçekleştirilen çocuksu bir edebiyattır” (Şirin, 2000, s. 9). Sever ise çocuk edebiyatını tanımlarken, estetik ve üstün sanat nitelikleri taşımasını ön plana çıkartarak bir tanım yapmaktadır. Ona göre çocuk edebiyatı “Duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır” (Sever, 2008, s. 17).

“İnsan yaşamının en kısa ama en önemli dönemlerinden biri olan çocukluk, edebiyat açısından önceleri göz ardı edilse de son yıllarda edebiyatın öznesi konumuna gelmiştir” (İşnas, 2011, s. 3).Çocuk gerçeğini ele alan onun ilgilerini, gereksinimlerini, dil evrelerini göz önünde tutan, okuyucu kitlesi yalnızca çocuk olan eserlerin yazılma fikri daha yenidir. Özellikle de “Bizde çocuk edebiyatı, uzun süre tekerleme, bilmece, halk hikâyesi ve masal gibi genellikle sözlü ürünlerle sınırlı kalmıştır” (Şirin, 2000, s. 82). Tekerleme, bilmece, halk hikâyesi ve masal gibi sözlü ürünlere şiir, hikâye, roman, tiyatro, anı, biyografi, gezi yazısı, deneme vb. yazılı ürünler eklenerek nicelik ve nitelik bakımından bir devinim yaşanmıştır.

“Çocuk edebiyatı hem edebiyat hem de çocuğu içine alan bir kavram olarak ilk defa Batı’da kullanılmıştır” (Temizyürek, Şahbazve Gürel, 2016, s. 18).Dünyada ve Türkiye’de çocukların, büyükler için yazılmış eserleri zevkle okuması sebebiyle onlara özgü bir edebiyat yaratılma fikri, uzunca bir süre yadsınmış ve gerek görülmemiştir. Nasıl ki edebiyatta yıllarca “Toplum için midir?” yoksa “Sanat için midir?” diye tartışıldıysa günümüzde de çocuk psikolojisi üzerine yapılan çalışmaların artmasıyla tartışma alanı “Çocuk için edebiyat var mıdır?”, “Çocuk için edebiyat nasıl olmalıdır?”, “Çocuk edebiyatı, hedef grup edebiyatı mıdır?” sorularına evrilmiştir. Uzunca bir süre tartışmalara yol açmış olsa da en nihayetinde, çocuk için edebiyatın varlığı kabul edilmiştir. Üstelik önemli bir sektör haline de gelmiştir. Bunda devletlerin ideolojilerinde; bilişsel, duyuşsal ve devinimsel kazanımları eksiksiz yerine getirebilen, düşünen, sorgulayan, topluma ve toplumun kurallarına uyum gösterilebilen, sağlıklı, mutlu, yeniliklere açık ve değişime ayak uydurabilen bireyler yetiştirmek istemesinin de

büyük etkisi olmuştur. Üstelik insan yapısı gereği de düşünüldüğünde her şeyi işleyen, iradesi altına almak isteyen bir canlıdır. Bu yüzden ki tabiatı işleyerek hanlar hamamlar, toprağı işleyerek çanak çömlekler, madenleri işleyerek çeşitli araç-gereçler yapmaktadır. İnsan ruhunu da işlemek isteyen insanoğlu bunun için de yetişkinlik öncesi son durak olan çocukluğu kendisine hedef olarak seçmiştir. Bunun için de edebiyatı özellikle de çocuk edebiyatını kullanarak hayatta aldığı yolu, duygu ve düşünce birikimini dil kalıbına dökerek gelecek kuşaklara aktarmak istemiştir.

Yazılmış her edebi metnin, seslendiğı bir kitlesi ve bu kitleyi yakından ilgilendiren bir mesajı vardır. Çocuk edebiyatının da söz yönelttiğı, seslendiğı kitle çocuklardır. Okul öncesi dönemden başlayarak çocuğun hayatında varlığını hissettirir. Önce annesi tarafından söylenen ninnilerle dilin işleyişi, ezgisi, tınısı duyumsatılır. Tekerleme ve manilerle çevresindeki varlıklara adlar koymasý beklenir. Masallar dinletilerek evrensel iyilik ve kötülük kavramlarını anlaması sağlanır. Cenazelerde duyduğu ağıtlarla içine doğduğu toplumun acılarını nasıl dile getirdiğini, düğünlerde duyduğu türkülerle sevinçlerini nasıl haykırdığına tanık olması sağlanır. Şiirlerle estetik haz duyması, beğeni duygusunun gelişmesi beklenir. Destanlarla yaşadığı toplumun geçmişten günümüze nasıl var olduğunu, onları derinden etkileyen olaylara karşı nasıl bir duruş sergilediğini öğrenerek milli bir kimlik oluşturması beklenir. Öykü ve romanlarla başına gelmiş veya gelebilecek olaylarla karşı deneyim kazanması ve olayların farklı pencerelerinin de olabileceğini düşünmesi beklenir. Mektupla özlemlerini, duygu ve düşüncelerini uygun bir dille anlatması istenir. Biyografi ile gelecekte olmak istediğı kişiye yönelik uygun rol ve modeller seçmesi istenir. Gezi yazısı ile birlikte yaşadığı bölgeden dışarı çıkması, evinin dışında olan dünyayı keşfetmesi sağlanır.

1.2. GEZİ YAZISI

İnsanoğlu tabiatı gereği bilinmeyi merak etmiş. Tarihin her döneminde de bu bilinmeyenini izini sürme eğilimini göstermiştir. Özellikle de kendisine yabancı olanı keşfetme, anlama ve başkalarına anlatma ihtiyacı içerisinde. Gezi yazıları da bu ihtiyaca cevap vermek amacıyla kaleme alınmış metinlerdir. Başka bir söyleyişle yaşanılan yerden başka yerlere gitme, merak edilen coğrafyaları

görme arzusu, insanın tabiatında vardır. İşte böyle bir merakın ürünü olarak gezi yazıları ortaya çıkmıştır(Aktaş ve Gündüz, 2003, s.182). Birinci ‘ye göre ise gezi yazıları sadece gezip görme ihtiyacından kaynaklanmaz. Bu eserlerin oluşturulmasında savaşlar, göçler, görev gereği yapılan yurt dışı seyahatleri de etkilidir (Birinci, 1990, s. 242). Gökyay’ın verdiği şu örnek Birinci’nin bu düşüncesini destekler niteliktedir:

“Kimi yazarların gezip gördüğü yerleri anlatması baş amacı olmadığı halde meydana koyduğu kitap bir seyahatnamenin ta kendisidir. Ünlü Türk denizcisi Kemal Reis’in kız kardeşinin oğlu Piri Reis’in Bahriye adlı kitabı vardır. Akdeniz’i, içinde yaşayan balıklar kadar bilen bu tanınmış deniz kahramanı, bütün limanların, adaların, yarımadalarnın, rüzgârların, derinliklerin, sığılıkların doğru bir tanımını yaptıktan sonra kitabını haritalarla süslemiş, Akdeniz’i çeviren karalar, onların üzerindeki köyler, kasabalar, şehirler, dağlar, sular üzerinde kimi kez bir seyahatnamenin verebileceğinden daha çok bilgi vermiştir. Kanuni’nin hizmetinde bulunmuş olan Piri Reis’in Bahriye’si bir yanından bakınca ayrıntılı bir deniz atlası gibi görünür; öte yanından bakınca da eksiksiz bir Akdeniz seyahatnamesidir” (Gökyay, 1973, s. 257-258).

Gezi yazısı kişinin, gezip gördüğü yerleri ve orada yaşayan insanlardan edindiği bilgi ve izlenimleri duygu, düşünce ve yorumlarıyla harmanlayarak anlattığı yazılara denir(Babacan, 2014, s. 213). Gezi yazılarını yazarın, kendi evinin dışında kalan yerleri başka bir deyişle yabancı olduğu yerleri, oranın doğasını, halkını, alışkanlıklarını, yarattıkları kültür öğelerini merak duygusuyla gözlemlediği ve ulaştığı izlenimleri paylaşma istediği ile kaleme aldıkları yazılar olarak değerlendirebiliriz.

Bir coğrafyaya, ülkeye, bölgeye ya da şehre dair izlenimlerin yerel halktan da edinilen bilgilerle ilgi çekici hale getirilip belirli bir plan dâhilinde anlatılmasına dayanan bu tür aslında oldukça zor bir türdür (Bayraktar, vd., 2009, s. 257). Çünkü hem okura bilgi verme amacı taşır hem de renkli, canlı ve akıcı anlatımıyla onların bu yerleri görme arzusunu karşılar.

Günümüzde televizyon, bilgisayar ve internet aracılığı ile dünyanın dört bir yanına kolayca ulaşabilme imkânına sahip olmamıza rağmen uzak ülkeleri,

onların doğasını, yerel halkını, yaşayış biçimlerini ve kültürel özelliklerini anlatan gezi anılarını dinleme ve okuma arzusu hala süregelmektedir.

İyi bir gözlemin ürünü olan gezi yazıları, gezip görülen yerlerin coğrafyasını, insanlarını, bu insanların yaşam biçimlerini, tarihini, ulaşımını, eğitimini ve yarattıkları kültürel eserleri kayıt altına alması bakımından oldukça önemlidir. Bu yüzden yeni yerleri tanıma ihtiyacına karşılık veren gezi yazılarında, gezinin tarihine yer verilmelidir. Çünkü dil, kültür ve beşerî coğrafya başta olmak üzere her şey değişim ve gelişim göstermektedir. Gezi yazılarının oluşturuldukları döneme olduğu kadar sonraki çağlara da seslenmesi bunu zorunlu kılmaktadır.

Gezi yazıları, yazarın kişisel yorum ve deneyimlerine dayanmaktadır. Yazar, gezme eyleminin anlatıcı kahramanı olarak varlığını gezi boyunca hissettirir. Kaleme aldığı coğrafyaları anlatırken kendi kültürünü merkeze alır ve yabancı kaldığı şeyleri halkıyla paylaşmak ister. Bu yüzden öncelikle yazar kendi kültürüne, tarihine ve coğrafyasına hâkim olmalıdır ki iki kültürün benzer ve farklı noktalarını en ince ayrıntısına kadar okura aktarabilsin.

Gezi yazılarının, işlenişi ve anlatımı bakımından deneme, söyleşi, röportaj, anı, günlük gibi diğer edebi türlerle benzer bazı özellikleri bulunmaktadır. Rahat, samimi ve içten anlatımıyla deneme ve söyleyişe (Bayraktar, vd., 2009, s. 257), geniş ölçüde yazarın gözlem, izlenim ve yorumlarını içermesi bakımından da anı ve röportajla (Kavcar ve Oğuzkan, 1999, s. 154) benzerlikler göstermektedir. Oysa “Günlük ve anıda yazarın çevresindeki insanlar arasında kaldığında, kendine, başkalarına, yaşananlara ilişkin edindiği dikkat ve gözlemleri öne çıkarırken, gezi yazılarında ise çevredeki mekâna, güzergâhına, doğaya ait dikkat ve gözlemler daha da artmaktadır” (Babacan, 2014, s. 213). Başka bir deyişle gezi yazısı, yazarın iç dünyasından çok dış dünyadan bahsetmesi yönüyle anı ve günlükten ayrılır. Gezi röportajlarından ise edebi bir nitelik taşıması, sorunları tanıtmaya ve duyurmaya yönelik bir endişeye sahip olmaması yönünden ayrı tutulması gereken bir yazı türüdür.

1.3. ÇOCUK EDEBİYATINDA GEZİ YAZISI

İnsan için öğrenme faaliyeti tüm yaşamı boyunca artarak devam eden bir süreçtir. “Başlangıçta etrafındaki dünyayı ve insanları, annesinin aracılığı ile

tanımaya çalışan çocuk, daha sonra bu tanıma işini kendi duyu organları ile gerçekleştirmeye girişir” (Şirin, 2000, s. 173) Kendi duyu organlarının yetersiz kaldığı durumlarda, dış dünyayı anlamak için farklı yöntemlere başvurur. Böyle bir süreçte çocuğun hayatına giren kitaplar, bir insanın ömrü boyunca karşılaşılabileceği ya da karşılaşma ihtimali var olan acı, tatlı, hüznü ne varsa onları hazırlayarak dolaylı bir yaşantı oluşturur. Başka bir deyişle “Çocuk gerçekle yüz yüze gelmeden hemen önce kendi kurgu dünyasında pek çok eylemin ön uygulamasını yapar” (Kara ve Akkaya, 2014, s. 217). Bu ön uygulamalar ihtiyaç duyduklarında kendilerini, hayatı ve insanları anlamada onlara yol gösterir. Özellikle de masal çağından çıkan çocuklar; bildiği, yaşadığı dünyanın sınırları içerisinde olmayan bu dış dünyayı keşfetmek ve tanımak isteyeceklerdir. Bunun sonucu olarak da gezilip görülen yerlerin anlatıldığı gezi yazılarına ilgi duyacaklardır.

Çocuğu aşına olmadığı yepyeni bir dünyayla tanıştıran gezi yazıları çocuğun gözlem yapmasına olanak sağlar. Gözlemleri sayesinde kendi kabuğunu kıran çocuk, kendini tanımadığı coğrafyalarda tanımadığı insanlarla sohbet ederken bulur. Ve bundan da oldukça büyük haz duyar. Bu yüzdendir ki dünya edebiyatına da Türk edebiyatına da baktığımızda çocukların ve büyüklerin en çok okuduğu ve birbirine tavsiye ettiği kitapların başında hiç şüphesiz ki Küçük Prens, Simyacı, Martı, Küçük Kara Balık vb. kitaplar yer almaktadır. Birbirinden çok farklı kitaplar olsa da hatta gezi türünde olmasalar da konu itibariyle bakıldığında birbirine benzer kitaplardır. Nitekim bunları tek tek ele alacak olursak Küçük Prens (Exupery, 2015) ’de kahramanımız kendi gezegeninde yaşarken bambaşka gezegenleri ziyaret eden ve edindiği tecrübeleri yine hayatını dünyayı gezmekle geçiren bir pilota anlattığı görürüz. Simyacı(Coelho, 2010) kitabındaysa kahramanımız olan Santrago’nun hayattaki menkıbesini yani dünyada takip ettiği yolu bulabilmek için ailesinden, okulundan ve sürüsünden ayrılarak dünyanın farklı yerlerine yaptığı yolculuklar anlatılmaktadır. Kahraman, her ne kadar bilmediği yerlere doğru yolculuk yapıp bunları anlatsa da bunun yanında içsel âlemdeki yolculuğuna ve değişimine de kulak vermektedir. Martı (Livingston, 2015)kitabındaysa kahramanımız JonathonLivingston’un kendisine çizilmiş olan çerçevenin dışına çıkma cesareti göstererek yeni şeyler tecrübe edinmesinden bahsedilmektedir. Son kitabımız olan Küçük Kara Balık’da ise

kendi yaşadığı gölü gezindikten sonra etrafındaki başka yerleri merak eden bir balığın annesini ve arkadaşlarını geride bırakarak bilmediği bir dünyada yaşadıkları anlatılmaktadır. Bunları toparlayacak olursak aslında hepsinde baskın bir merak etme duygusu vardır. Ayrıca içinde yaşadıkları çevreyi tanıdıktan sonra farklı çevreleri keşfetme isteği ile dolu olduklarını görürüz. İster insan olsun ister ki balık hiç fark etmez her canlı merak etme ve yeni şeyler keşfetme arzusuyla dolu olduğunu göstermektedir. Hatta bu duygu o kadar yoğundur ki okuyucu da derinden etkileyerek kendisine çekmektedir. İşte böyle bir ihtiyaçın ürünü olarak gezi yazıları ortaya çıkmıştır.

Gezi yazısı, kişinin kendi yaşantı evrenine dâhil olmayan yerleri; keşfetmek, tanımak veya o yerlerin ilginç gelen yönlerini anlatmak amacıyla oluşturulan edebi yazılara denir. Başka bir söyleyişle “Gezilip görülen yerlere dair bilgi vermek, o yerlerin özelliklerini ve kayda değer yanlarını göstermek amacını taşıyan yazılardır”(Temizyürek, vd., 2016, s. 154).Türkçe “gez- “kökünden türeyen gezi kelimesi, insanın merak duygusundan ortaya çıkmıştır. Gezi yazarı, bu merak etme duygusuyla çeşitli yerleri gezer. Gezi sırasında, gittiği yerlerin coğrafyasını, doğal güzelliklerini, tarihini, mimarisini yine orada yaşayan insanların dini inançlarını, yaşayış biçimlerini, kültürel hayatını ve sosyo-ekonomik yapısını gözlemleyerek okuyucusuyla paylaşır(Kıbrıs, 2000, s. 261). Bunları okuyan çocuk; tarih, coğrafya ve sosyal yaşamla ilgili bilgiler edinerek “hem genel kültürlerini hem de yaşantı birikimlerini zenginleştirir” (Kıbrıs, 2000, s. 261). Üstelik gezi yazıları sayesinde üzerinde yaşadığı vatanın sadece bir toprak parçasından ibaret olmadığını farkına varır. İnşa edilen her bir yapının üstünde bir milletin yaratma gücü, inancı, ruhu, tarihi ve anıları olduğunu özümser. Böylece kendi kültürüne karşı yabancılaşmaz. Çocuğun içine doğduğu toplumun kültürüyle yakın bağlar kurmasını sağlar. Toplumun düşünce yapısına saygı duymayı, gelenek ve göreneklerine karşı ayak uydurmayı kolaylaştırır. Kendi kültürüyle sınıksız bağlar kurduktan sonra çocuğu alıp farklı kültürlerle ve düşünce yapılarıyla tanıştırır. Her bir kültürün kendine özgü olduğunu ve birbiriyle yarıştırmak yerine farklılıklarıyla sevmeyi ve saymayı öğretir.

1.4. TÜRK ÇOCUK EDEBİYATINDA GEZİ YAZISININ TARİHİ GELİŞİMİ

Çocuk edebiyatı alan kaynakları tarandığında, karşımıza çocuk edebiyatındaki gezi yazısının tarihçesinden çok Türk edebiyatındaki tarihçesi çıkmaktadır. Dünden bugüne çocuk edebiyatında gezi yazısının tarihsel gelişimine ise çok az yer verildiği hatta güncel baskılarında yeni eklemelerin bile yapılmadığı görülmektedir. Oysa sayıları az da olsa hedef kitleyi yalnızca çocuklar olan gezi yazılarını edebiyatımızda bulmak mümkündür. Bu var olan gezi yazılarının alan kaynaklarında yer bulması türün, çocuk edebiyatındaki gelişimi açısından oldukça önemlidir.

Sözlü edebiyat geleneğinden başlayarak çocuklar, yetişkinler için yazılmış eserleri okuyarak ilgi ve meraklarını karşılamışlardır. Ne zaman ki eğitim psikolojisinde gelişmeler yaşanmış o zaman dünyada ve bizde çocuk duyarlılığı farkındalığına ulaşılmıştır. Bu seferde, farklı yaş gruplarındaki çocuklar için düzeye uygun çeşitli materyaller hazırlama süreci başlamıştır. Başlarda yetişkinler için yazılmış ama çocuklar için yalınlaştırılmış kitaplarla bu boşluk doldurulmaya çalışılmıştır. Nitekim gezi yazısı alanında da var olan boşluk bu şekilde giderilmeye çalışılmıştır. Seydi Ali Reis'in yazmış olduğu *Mirat-ül Memalik* adlı kitap Mustafa Nihat Özön ile Nihat Örs tarafından günümüz Türkçesine *Hindeli'nden İstanbul'a (1553 yılından 1557 yılına kadar)* adıyla 1925 yılında sadeleştirilmiş ve uyarlanmıştır (Oğuzkan, 2013, s. 2005). Ünlü bir pedagoğ ve eğitim bilimci olan Mithat Enç tarafından aynı amaçla Osa Johnsan'dan *Cennet Gölü: Filler, Arslanlar ve Goriller Arasında* ile *Yamyamlar Arasında* adlı eser 1944 yılında dilimize çevrilmiştir. *Yamyamlar Arasında* adlı kitap ile ilgili bilgilere yer veren Oğuzkan (2013, s. 2006) yazarın, Kuzey Pasifik adalarına kocasıyla yaptığı yolculuğundaki anılarını dile getirdiği bilgilerine yer vermiştir. Oysa yazar kocasıyla birlikte Güney Pasifik adalarına yaptıkları yolculuğu anlatmıştır. "Türk Edebiyatında, çocukların hedef alınıp yazıldığı ilk gezi kitabı Necdet Rüştü Efe'nin *İstanbul Gezisi* adlı kitabıdır" (Kıbrıs, 2016, s. 263). Bu kitabın basım tarihi her ne kadar Oğuzkan 'da 1963 yılı olarak verilmişse de kitap Milli Eğitim Bakanlığı Yayın Müdürlüğü'nün 22/04/1965 tarih ve 611-9-5920 sayılı emriyle 35,000 sayı basıldığı bilgilerini kitabın kendisinde bulmak mümkündür. Kıbrıs (2016, s. 263) ve Oğuzkan (2013, s. 206) yine Necdet Rüştü Efe'nin

Can'ın Bir Köy Gezisi adlı büyük bir boy kitabının olduğu bilgilerine yer verseler de Milli Kütüphanede eserin baskısına ulaşamamıştır. Yine ünlü şairlerimizden Refik Durbaş, Evliya Çelebi'nin *Seyahatname* adlı kitabını *Yedi İklim Dört Bucak (1977, Evliya Çelebi'den Çocuklar için)* adıyla yayımlamıştır. Basım yılı olarak Oğuzkan (2016, s. 206)1922 yılını; Kıbrıs ise Can Yayınlarındaki ilk baskı tarihi olan 2001 yılını vermiştir. Yazarlık hayatına başladığı günden bu yana yalnızca çocuklar için eserler veren Gülten Dayıoğlu Türk çocuklarına dünyayı gezdirmek amacıyla 11 tane gezi kitabı çıkartmıştır. Bunlar *Kaf Dağının Ardına Yolculuk, Okyanuslar Ötesine Yolculuk, Bambaşka Bir Ülke Amerika'ya Yolculuk, Efsaneler Ülkesi Çin'e Yolculuk, Kangurular Ülkesi Avustralya'ya Yolculuk, Kenya'ya Yolculuk, Mısır'a Yolculuk, Meksika'ya Yolculuk, Hindistan'a Yolculuk ve Nepal Gezisi, Güney Pasifik Adalarına Yolculuk, Gizemli Buzullar Kıtası Antarktika ve Patagonya'ya Yolculuk* adlı kitaplardır.

1.5. ÇOCUKLAR İÇİN YAZILAN GEZİ YAZILARINDA BULUNULMASI GEREKEN ÖZELLİKLER

Öğretici/bilgilendirici metinler içerisinde yer alan gezi yazısı bünyesinde tarih, coğrafya başta olmak üzere edebiyat, sosyoloji, etimoloji, arkeoloji ve dil bilimine dair pek çok bilgiyi içermektedir. Bu yüzden diğer türlerden farklı olarak disiplinler arası etkileşime en açık metin türüdür. Batı Ülkeleri türün bu özelliklerinden yararlanmak amacıyla ilk ve ortaokul düzeyi için sosyal bilgiler ders programına paralel olarak hazırlanan gezi yazılarının yayımına oldukça önemsemişlerdir (Oğuzkan, 2010, s.2006).İnsanın dünyanın dört bir yanını gezme ihtimalinin düşük olduğu varsayımından da yola çıkarak öğrenilenlerin kalıcı bir şekilde çocukların zihninde oturması için edebi bir dille oluşturulacak olan gezi yazılarının katkısı yadsınmamalıdır. Bu sebeple Türkçe ve sosyal bilgiler derslerinde kullanılmak üzere gezi kitaplarından en üste seviyede faydalanılmalıdır. Bu da çocuklar için hazırlanacak gezi yazılarında bulundurulması gereken birtakım özellikleri ortaya çıkartmaktadır.

Gezi yazılarında olması gereken en temel nitelik çocuğun gezip görme başka bir ifadeyle keşfetme ihtiyacını karşılık verebilmesidir. Bunu yaparken yazıyı ayrıntılara boğup çocuğun merakı söndürülmemelidir.

Gezi yazıları yazarın kişisel gözlemlerine dayalı olması sebebiyle anlatılan olaylar akla yatkın ve doğru olmalıdır. Ele alınan yörenin güncel durumunu yansıtmayan veya yazarın dikkatsizliği yüzünden çocukların gerçeklere aykırı sonuçlar çıkartmasına neden olabilecek yanlış bilgilere yer verilmemelidir (Oğuzkan, 2013, s.207)

Gezi yazıları tarihe de kaynaklık etmesi sebebiyle dünden bugüne değişen coğrafi özellikleri ve kültürel öğeleri ortaya koymak adına gezinin tarihi belirtilmelidir. Geziye ilk başlama evresinden başlayarak gezilen mekânlar ve yaşanan olaylar kronolojik bir sıralama ile anlatılmalıdır.

Gezi yazısında gezip görülen yerler tek bir yönüyle değil her yönüyle tanıtılmalıdır. Anlatılan yerin tarihi, ülkemizle olan geçmişi, coğrafi özellikleri, dili, edebiyatı, gelenek-görenekleri, yeme-içme kültürü, ulaşımı, geçim kaynakları, inançları, eğitim sistemi, spor faaliyetleri, eğlence hayatı, uygarlığa kazandırmış olduğu yenilikler olmak üzere pek çok konuda bilgiye yer verilmelidir. Bu bilgiler ışığında çocuğun yerleri diğer yerlerden kolayca ayırt edebilmesini sağlamak adına ele alınan yörenin karakteristik özellikleri baskın olarak anlatılmalıdır.

Gezi yazılarını tarihi ve coğrafi eserlerden ayıran en temel özelliği dilidir. Bu yüzden gezi yazılarının “dili yalın, anlatımı hareketli ve akıcı olmalı, çocukları sıkmamalıdır”(Kıbrıs, 2016, s. 262). Başka bir söyleyişle anlatımıyla yazar ilgiyi daima canlı tutmalıdır.

Gezi yazarı her şeyden önce kendi ülkesinin doğal güzelliklerine, tarihine ve coğrafi özelliklerine hâkim olmalıdır. Bunu da gezip gördüğü yerleri anlatırken ülkesiyle olan benzerliklerine veya farklılıklarına yer vererek göstermelidir. Gezi yazısından yakından uzağa ilkesinin kullanılması öğrencilerin bildikleri ile yeni öğrendikleri arasında köprü kurmasını sağlar ve anlamlandırmayı kolaylaştırır.

Gezi yazılarında yazar, anlatım biçimlerinden açıklayıcı, betimleyici, öyküleyici ve tartışmacı anlatıma; düşüncüyü geliştirme yollarından da karşılaştırma, benzetme, örneklendirme, sayısal verilerden yararlanma yollarına başvurmalıdır.

Gezi yazarı yazısını zaman zaman uygun fotoğraf ve resimlerle desteklemelidir. Canlı ve renkli olan fotoğraflar çocukların bu yerleri kafasında

hayal etmesine ve verilen bilgileri daha kolay kavramasına yardımcı olacaktır (Aytekin, 2016, s.199).

Gezi yazısında yer verilen bilgiler çocukların yaşantılarıyla ilgili olmalı ve onların dikkatlerini çekebilecek nitelikte olmalıdır.

1.6. TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA GEZİ YAZISI

Türkçe öğretimi, okullarda metinler aracılığıyla yapılmaktadır. Bu metinler ana dili öğretiminde ve temel dil becerilerinin kazandırılmasında kilit noktadır. Çocuklara doğrudan bilgi vermek yerine edebi ve öğretici nitelikli metinler kullanılarak Türkçenin kuralları çocuklara sezdirilir. Kültürü vücuda getiren maddî ve mânevi unsurlarla çocuğu tanıştırır. İçinde yaşadığı toplumun insan ilişkilerini gözlemlemesine olanak sağlar. Davranışlarının olası sonuçları hakkında fikirler edinmelerinde yardımcı olur. Bu sebeplerden dolayı ders kitaplarına seçilecek olan metinler çocuğun dil ve düşünce yapısını olumlu yönde etkileyecek metinler olmalıdır.

Her öğrencinin kolayca ulaşabildiği Türkçe ders kitapları, amaçlanan becerilerin öğrencilere kazandırılmasında kullanılan temel kaynaklardan biridir. Bu yüzden ders kitaplarına seçilecek olan metinlerin içerik, dil ve anlatım yönünden türünün en seçkin örneklerini teşkil etmesi önemlidir. Üstelik Özbay'ın (2003, s. 63) yapmış olduğu araştırmaya göre Türkçe öğretmenlerinin %94,4 ders kitaplarına bağlı kalarak ders işlediğini ortaya koymuştur. Bu da Türkçe dersinde kullanılan araç ve gereçlerin sınırlı olduğu gerçeğini düşündürülebilir. Öğretim süreçlerinde hem öğretmenler hem de öğrenciler tarafından ders kitaplarının temel kaynak olarak kullanılması, derslerde öğrencilere sunulacak olan metinlerin şekil ve içerik bakımından türünün en iyi örneklerinden olmasını gerektirmektedir.

Çocukların metin türü farkındalığına ulaşması Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler aracılığıyla gerçekleşmektedir. Çocuk, türün örneklerini okudukça özelliklerini kavrar ve diğer türlerden ayrılan yanlarını fark etmeye başlar. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan metinler, 3 temel başlık altında toplanmıştır. Bunlar bilgilendirici metinler, hikâye edici metinler ve şiirdir. Yine Türkçe Dersi Öğretim Programında her kademe için 8 tema belirlenmiştir. Her temada 3'ü okuma 1'i dinleme/izleme metni olmak üzere toplamda 4 metin kullanılması gerektiği söylenmiş. Her temaya eşit dağıtılma şartıyla toplamda 8 serbest okuma

metnine de yer verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bununla birlikte her sınıf düzeyi için ders kitaplarında toplamda 40 metin yer alacaktır(MEB, 2019, s. 15-16) Bu metinlerden çocuklara öğretilecek metin türleri ve sınıf düzeyleri okuma becerisinin anlama bölümünde şu şekilde paylaştırılmıştır:

“T.5.3.12. Hikâye, fabl, masal, haber türleri tanıtılır. Metin türleri ile ilgili ayrıntılı bilgiler verilmez” (MEB, 2019, s.36).

“T.6.3.26. Anı, mektup, tiyatro, gezi yazısı türleri öğretilmelidir. Metin türlerine ilişkin ayrıntılı bilgi verilmemelidir” (MEB, 2019, s. 41).

“T.7.3.29. Söyleşi, biyografi, otobiyografi, günlük türleri üzerinde durulur.Metin türlerine ilişkin ayrıntılı bilgi verilmemelidir” (MEB, 2019, s. 45).

“T.8.3.26. Fıkra (köşe yazısı), makale, deneme, roman, destan türleri üzerinde durulur.Metin türlerine ilişkin ayrıntılı bilgi verilmemelidir” (MEB, 2019, s. 49).

Yukarıda görüldüğü üzere çocukların gezilip görülen yerlerin anlatıldığı gezi yazılarıyla tanışması 6. sınıftan itibaren gerçekleşmektedir. 2020-2021 eğitim-öğretim yılında MEB yayını ortaokul Türkçe ders kitapları incelendiğinde gezi yazılarından yararlanma durumları şu şekildedir:

Tablo 1: 2020-2021 Eğitim-Öğretim Yılında Kullanılan MEB Yayını Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Gezi Yazısının Sınıf Düzeylerine Göre Gezi Dağılımı

Sınıf Düzeyi	Gezi Yazısı
5. sınıf	1
6.sınıf	1
7.sınıf	1
8.sınıf	2

Tablo 1’de görüldüğü üzere ders kitaplarında bilgilendirici/öğretici yazılar içerisinde yer alan gezi yazısından yararlanma durumları gösterilmiştir. 5.sınıflarda gezi yazısına yer verilmemesi gerektiği Türkçe Öğretim Programı’nda sınıf düzeylerine göre metin türlerinin dağılımını gösteren tabloda yer verilmiştir (MEB, 2019, s. 16). Buna rağmen Gülten Dayıoğlu’nun *Güney Pasifik Adalarına Yolculuk* kitabında yer verilen *Oklan Adası* adlı metne yer verilmiştir.

6. sınıf düzeyinde 1 tane gezi yazısına yer verilmiştir. O da *Afyon* adlı metindir. Oysa çocuklara gezi yazısının öğretildiği kademedir. Buna rağmen tek metne yer verilmiş olması çocuğun türün özelliklerini yeterince kavrayamamasına neden olabilir. Bu yüzden gezi yazısını tanıtan başka metinlere de yer verilerek seçeneklerin artırılması gerekmektedir.

7.sınıf düzeyinde 1 tane gezi yazısına yer verilmiş, o da dinleme metnidir. Gülten Dayıoğlu'nun *Gizemli Buzullar Kıtası Antarktika ve Patagonya'ya Yolculuk* kitabında yer verilen *Artık Antarktika'da Buz Dağlarının Arasında* yazı adlı metne yer verilmiştir.

Son olarak 8.sınıf düzeyinde 2 tane gezi yazısına yer verilmiştir. Bunlardan birincisi Yaşar Kemal'in *Peri Bacaları* adlı kitabından alınmıştır. İkincisi ise serbest metin olarak yer verilmiştir. Gülten Dayıoğlu'nun *Kangurular Ülkesi Avustralya'ya Yolculuk* kitabında yer verilen *Canberra* adlı metne yer verilmiştir.

5, 6,7 ve 8. Sınıf düzeyleri için toplamda 5 gezi yazısına yer verilmiştir. Bunlardan 3'ü Gülten Dayıoğlu'na ait eserlerden alınmış bölümlerdir. Gülten Dayıoğlu, gezi boyunca yaşadıklarını görsel materyallerle destekleyerek anlattıklarını açık hale getirmeye çalışmış ve içeriği fotoğraflarla desteklemiştir. Buna rağmen ders kitaplarında kullanılan görseller, Gülten Dayıoğlu'nun her kitap sonunda yer verdiği fotoğraflar değildir. O yerlere ait başka görsellerin kullanıldığı görülmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın modeli belirtilmiştir. Çalışma materyali tablolar halinde sunulmuştur. Son olarak verilerin toplanmasına ve verilerin analiz edilme sürecine dair açıklamalara yer verilmiştir.

2.1. ARAŞTIRMA MODELİ

Cumhuriyet Dönemi'nde çocuklar için yazılan veya onlara okumaları için tavsiye edilen gezi kitaplarının incelenmesi doğrultusunda hazırlanan bu çalışmada temel nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

2.2. ÇALIŞMA MATERYALİ

Cumhuriyet Dönemi'nde çocuklar için yazılan veya onlara okumaları için tavsiye edilen gezi kitapları arasından seçilen 14 gezi kitabı çalışmanın materyalini oluşturmaktadır. Alan kaynaklarında çocukların okuması için bahsedilen pek çok gezi kitabının ismi geçmektedir. Özellikle bu 14 gezi kitabının seçilme sebebi ise bu kitapların hitap ettiği kesimin yalnızca çocuklar olmasıdır. Başka bir söyleyişle sadece çocuklar için yazılmış ya da sadeleştirilmiş olmasıdır.

Seçilen gezi kitaplarının ismi, yazarı, basım yılı ve yılı aşağıda tablolar halinde sunulmuştur:

Tablo 2: Çalışma Materyalini Oluşturan Gezi Kitapları

Kitap Adı	Kitabın Yazarı	Yayınevi	Yayın Yılı	Yayın Yeri
İstanbul Gezisi	Necdet Rüştü Efe	MEB Çocuk Yayınları	1995	Ankara
Yamyamlar Arasında	OsaJohnso	Çocuk Esirgeme Kurumu	1944	Ankara
Yedi İklim Dört Bucak	Refik Durbaş	Can Çocuk	2001	İstanbul
Kafdağı'nın Ardına Yolculuk	Gülten Dayıoğlu	Altın Kitaplar	2017	İstanbul
Okyanuslar Ötesine yolculuk	Gülten Dayıoğlu	Altın Kitaplar	2017	İstanbul
Bambaşka Bir Ülke Amerika'ya Yolculuk	Gülten Dayıoğlu	Altın Kitaplar	2016	İstanbul
Efsaneler Ülkesi Çin'e Yolculuk	Gülten Dayıoğlu	Altın Kitaplar	2017	İstanbul
Kangurular Ülkesi Avustralya'ya Yolculuk	Gülten Dayıoğlu	Altın Kitaplar	2010	İstanbul
Kenya'ya Yolculuk	Gülten Dayıoğlu	Altın Kitaplar	2018	İstanbul
Mısır'a Yolculuk	Gülten Dayıoğlu	Yapı Kredi Yayınları	2015	İstanbul
Meksika'ya Yolculuk	Gülten Dayıoğlu	Yapı Kredi Yayınları	2017	İstanbul
Hindistan'a Yolculuk ve Nepal Gezisi	Gülten Dayıoğlu	Yapı Kredi Yayınları	2018	İstanbul
Güney Pasifik Adalarına Yolculuk	Gülten Dayıoğlu	Altın Kitaplar	2015	İstanbul
Gizemli Buzullar Kıtası Antarktika ve Patagonya'ya Yolculuk	Gülten Dayıoğlu	Altın Kitaplar	2014	İstanbul

Tablo 2'de Çalışma materyalini oluşturangezi kitaplarının isimleri, yazarları, yayınevleri ve yayın yıllarına dair bilgiler bulunmaktadır.

Tablo 3: Çalışma Materyalinin Alan Kaynaklarındaki Gösterimi

Çocuk Edebiyatı Alan Kaynakları	İstanbul Gezisi	Yamyamlar Arasında	Yedi İklim Dört Bucak	Gülten Dayıoğlu'nun Gezi Kitapları
Şirin (2000), 99 Soruda Çocuk Edebiyatı	Gezi yazısının özelliklerine yer verilmiş. Kitap isimlerine yer verilmemiştir.	Gezi yazısının özelliklerine yer verilmiş. Kitap isimlerine yer verilmemiştir.	Gezi yazısının özelliklerine yer verilmiş. Kitap isimlerine yer verilmemiştir.	Gezi yazısının özelliklerine yer verilmiş. Kitap isimlerine verilmemiştir.
Kıbrıs (2000), Uygulamalı Çocuk Edebiyatı	Kitaptan bahsedilmiştir	Kitaptan bahsedilmiştir	Kitaptan bahsedilmiştir	MEB'in 30.10.1989 tarih ve 5142 sayılı kararıyla eğitim kurumlarına önerildiğinden bahsedilmiştir.
Nas, (2002), Örneklerle Çocuk Edebiyatı	Yer verilmemiştir.	Yer verilmemiştir.	Yer verilmemiştir.	Çocuklar için yazılan gezi kitapları olarak bahsedilmiştir.
Çılgın (2007), Çocuk Edebiyatı	Yer verilmemiştir.	Yer verilmemiştir.	Yer verilmemiştir.	Gezi türünde çocuklar için yazılmış başarılı örneklerinden olduğu söylenmiştir.
Yılar ve Turan, (2007), Eğitim Fakülteleri için Çocuk Edebiyatı	Yer verilmemiştir.	Yer verilmemiştir.	Yer verilmemiştir.	Çocuklara tavsiye edilebilecek en güzel gezi yazısı örnekleri arasında olduğu dile getirilmiştir.
Yüce ve Nuhoglu, (2007) (Ed.), Çocuk Edebiyatı	Hedef kitlesi çocukların oluşturduğu gezi yazısı örneği olarak verilmiştir.	Yer verilmemiştir.	Hedef kitlesi çocukların oluşturduğu gezi yazısı örneği olarak verilmiştir.	Hedef kitlesi çocukların oluşturduğu gezi yazısı örneği olarak verilmiştir.
Demirel, (2011), Edebi Metinlerle Çocuk Edebiyatı	Yer verilmemiştir.	Yer verilmemiştir.	Yer verilmemiştir.	Yer verilmemiştir.

(Devam ediyor)

Tablo 3: (Devam)

Oğuzkan (2013), Çocuk Edebiyatı	Küçük çocuklar için ilginç olabileceği belirtilmiş.	Kitaptan bahsedilmiştir.	Türünün başarılı örnekleri arasında yer aldığı belirtilmiştir.	Yer verilmemiştir.
Arıcı (2016), Çocuk Edebiyatı ve Kültürü	Yer verilmemiştir.	Yer verilmemiştir.	Yer verilmemiştir.	Çocuk ve gençler için yazılmış önemli gezi kitapları diye bahsedilmiştir.
Aytekin (2016), Çocuk ve Gençlik Edebiyatı	Yer verilmemiştir.	Yer verilmemiştir.	Yer verilmemiştir.	Çocuklara özgü gezi yazılarının en güzel örnekleri olduğu dile getirilmiştir.
Temizyürek, Şahbaz ve Gürel (2016), Çocuk Edebiyatı	Gezi yazısının özelliklerine yer verilmiş. Kitap isimlerine verilmemiştir.	Gezi yazısının özelliklerine yer verilmiştir. Kitap isimlerine yer verilmemiştir.	Gezi yazısının özelliklerine yer verilmiş. Kitap isimlerine yer verilmemiştir.	Gezi yazısının özelliklerine yer verilmiş. Kitap isimlerine yer verilmemiştir.
Kıbrıs (2016), Çocuk Edebiyatı	Kitaptan bahsedilmiştir.	Kitaptan bahsedilmiştir	Kitaptan bahsedilmiştir	MEB'in 30.10.1989 tarih ve 5142 sayılı kararıyla eğitim kurumlarına önerildiğinden bahsedilmiştir.
Şimşek (Ed.) (2016), Kuram Uygulamaya Çocuk Edebiyatı	Yer verilmemiştir.	Yer verilmemiştir.	Yer verilmemiştir.	Çocuklar ve gençler için yazılmış önemli gezi kitaplarından olduğu söylenmiştir.
Yalçın ve Aytaş (2017), Çocuk Edebiyatı	Yer verilmemiştir.	Yer verilmemiştir.	Yer verilmemiştir.	Yer verilmemiştir.
Gülerer, 2018, Çocuk Edebiyatı	Yer verilmemiştir.	Yer verilmemiştir.	Yer verilmemiştir.	Yer verilmemiştir.

Tablo 3'de çalışma materyalinin hangi alan kaynaklarında ve nasıl geçtiği gösterilmiştir.

Amaçlı yöntemle seçilen 14 gezi kitabının çocuk edebiyatı alan kaynaklarında yer verilme durumları Tablo 3’te gösterilmiştir. İncelenen 15 alan kaynağından *İstanbul Gezisi* adlı kitaba 4 alan kaynağında, *Yamyamlar Arasında* adlı kitaba 3 alan kaynağında, *Yedi İklim Dört Bucak* adlı kitaba ise 4 alan kaynağında yer verilmiştir. İncelenen kitaplar arasında en çok Gülten Dayıoğlu’nun gezi kitaplarına yer verilmiştir. 9 alan kaynağından ismen ya da türün en başarılı örneği olarak bahsedilmiştir. Çocukları hedef kitlesi alınarak yazılan, çevrilen ya da uyarlanan kitapların sayısı edebiyatımızda oldukça azdır. Buna rağmen alan kaynakları Türk edebiyatındaki tarihi gelişimine kapsamlı bir şekilde yer verilirken çocuk edebiyatı alanında verilen eserlere çok fazla yer verilmemiştir.

2.3. VERİLERİN TOPLANMASI

Çalışmanın bu bölümünde literatür taraması yapılmıştır. Çocuk edebiyatı ve gezi türünde yazılmış kitaplar, makaleler ve gezi yazısı olmasa da gezi yazısıyla bağlantılı kurulmasına yardımcı dokunacağını düşünülen çocuk kitapları okunmuştur. Çalışma materyalini oluşturan gezi kitaplarına ulaşılmaya çalışılmıştır. *İstanbul Gezi, Yamyamlar Arasında* adlı kitapların baskısı olmadığı için Milli Kütüphaneden fotokopileri temin edilmiştir. Verilerin toplanmasında çeşitliliği sağlayan doküman incelemesi kullanılmıştır. Yazılı ve görsel materyallerin belirli bir kategori içinde sınıflandırılıp çözümlenmesine olanak sağlayan “Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar” (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 187). Başka bir deyişle doküman incelemesi, araştırmaya konu olan konunun çalışma grubunu oluşturan her türlü yazılı ve görsel materyallerin özümsemesini ve analizini kapsamaktadır. Bu doğrultuda çalışma grubunu oluşturan gezi kitapları üç defa okunmuş. Arıcı, Ungan ve Şimşek’in (2016) çocuklar için yazılan veya onlara okumaları için tavsiye edilen gezi yazılarında aranılması gereken nitelikleri bulundurup bulundurmadığına dair elde edilen veriler ayrıntılı bir şekilde formlara aktarılmıştır.

2.4. VERİLERİN ANALİZİ

Verilerin analizinde betimsel analize başvurulmuştur. “Betimsel analiz çeşitli veri toplama teknikleri ile elde edilmiş verilerin daha önceden belirlenmiş

temalara göre özetlenmesi ve yorumlanmasını içeren bir nitel veri analiz türüdür” (Özdemir, 2013, s. 336). Cumhuriyet sonrası çocuklar için yazılmış gezi kitapları arasında olan 14 gezi kitabı amaçlı yöntemle seçilmiştir.

Bu kitapların incelemesi yapılırken Arıcı, Ungan ve Şimşek’in (2016) çocuklar için yazılan veya onlara okumaları için tavsiye edilen gezi yazılarında aranılması gereken nitelikler göre incelenip araştırmacı tarafından yorumlanmıştır.

Arıcı, Ungan ve Şimşek’in (2016) çocuklar için yazılan veya onlara okumaları için tavsiye edilen gezi yazılarında aranılması gereken nitelikler:

- Gezi yazılarında anlatılanlar gözleme dayalı, gerçek bilgiler olmalı.
- Gezi yazısında ele alınan yöre her yönü ile tanıtılmalıdır (doğal özellikleri, tarihî ve coğrafi özellikleri, sosyo-kültürel özellikler vs.).
- Gezi yazılarında fotoğraflara yer verilmeli, ancak bu fotoğraflar anlatılan yerle bağlantılı olmak zorundadır.
- Gezi yazısının dili anlaşılır olmalıdır.
- Yabancı ülke insanların tutum ve davranışlarına yer verilirken genellemelere gidilmemelidir. Bu çocuklarda ve gençlerde ön yargılara neden olabilir.
- Üzerinde durulan konular çocukların yaşantılarıyla ilgili olmalıdır.
- Çocuklar için yazılan gezi yazıları onların ilgileri dikkate alınarak yazılmalıdır.

Arıcı, Ungan ve Şimşek’in (2016) göre çocuklar için yazılan veya tavsiye edilen gezi yazılarında aranılması gereken niteliklere göre incelenen kitaplar güvenilirliğin ölçütü olan doğrudan aktarım yoluyla da çalışmada sunulmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

3.1. İSTANBUL GEZİSİ

3.1.1. Kitabın Tanıtımı

Yazarın Adı: Necdet Rüştü Efe

Yayınevi: Milli Eğitim Basımevi

Yayın Yeri: İstanbul

Yayın Yılı: 1965

Sayfa Sayısı: 14

3.1.2. Kitabın İncelemesi

Necdet Rüştü Efe'nin yazmış olduğu *İstanbul Gezisi* adlı kitap, çocuklar hedef alınarak yazılan ilk gezi kitabıdır. Küçük Can ve babasının İstanbul'a yaptığı yolculuk şiir diliyle anlatılmıştır. Kitap 1965 yılında yazılmış olmasına rağmen göze çarpan ilk şey çocuksu duyarlılığıdır. Yazar adeta bir çocuk olmuş ve etrafında gördüğü tren, deniz, köprü, kule, asansör gibi nesnelere çocuk meraklılığı ile babasına sormuştur.

“Görünce denizi Can
Şaşırdı korkusundan:
-Aman ne büyük kuyu!
Nasıl birikmiş bu su?
Ona kim sabun sürmüştü?
Nasıl böyle köpürmüştü?” (Efe, 1965, s. 5)

“-Bunlar mı? Apartman
Üst Üste konmuş evler.
-İnsan yorulur, bıkar...
Son kata nasıl çıkar?”

-Kolayını bulmuşlar.
Bir asansör koymuşlar.
-Asansör nedir, baba?
Nasıl işler acaba?” (Efe, 1965, s. 11)

3.1.2.1.Gözleme Dayalı, Gerçek Bilgiler

Küçük Can ve babası İstanbul otobüsüne bindikleri ilk andan itibaren İstanbul'a dair gözlemlerini gerçekçi bir tutumla soru cevap şeklinde anlatmışlardır.

“Can yavaşça yaklaştı,
Lokomotifçe şaştı:
-Duman gibi nefesi...
Nedir bu düdük sesi?
Babası dedi ona:
-Bu dev gibi makine
En ağır yükü çeker,
Kömür verirken eğer.”(Efe, 1965,s. 3)

3.1.2.2.Ele Alınan Konunun Her Yönü ile Tanıtımı

Yazar, gezi yazısında anlatılan yeri her yönüyle anlatmamıştır. Kitap, şiir formunda ve 14 sayfa olmasından dolayı oldukça kısadır. Her ne kadar şehrin, coğrafi özelliklerine, ekonomisine ve sosyo-kültürel yapısına değinmemiş olsa da doğal güzelliklerine, tarihi Kızkulesi'ne ve Kapalıçarşı'na, değinmiştir.

“-Bunun adı kule,
Ne de uzun, bak hele,
İnsanlar ona çıkar,
Biz tepeden bakar...

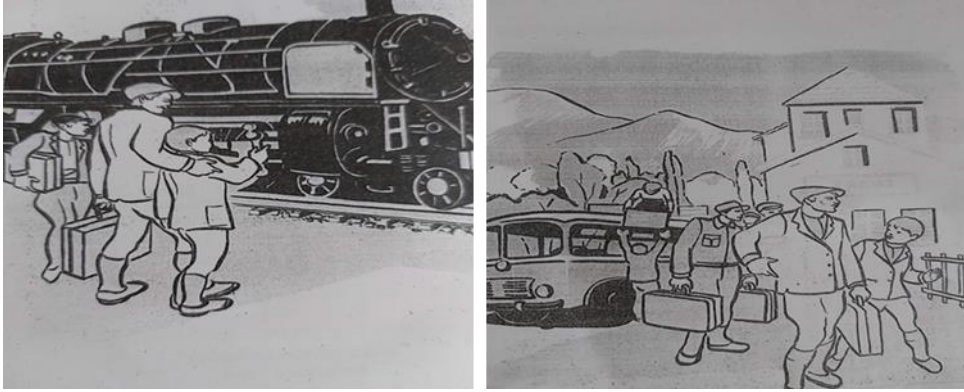
-Baba! Alay ediyor,
Dinle bak neler diyor:
“Ben uzun boylu yüce
Siz yerlerde bir cüce...” (Efe, 1965, s. 8)

“-Bu da Kapalıçarşı.
Kara, yağmura karşı
Yapmış üzerine dam
Çarşmayı kuran adam!..

Sıra sıra dükkânlar,
Alıveriş yapanlar,
Yaz günü ne serin bak,
Üstü örtülü sokak!..”(Efe, 1965, s. 9)

3.1.2.3.Fotoğraf ve İçerik Uyumu

Yazar, kitabın her sayfasında resme yer vermiştir. Bu resimler, anlatılanlarla birebir bağlantılıdır. Şiirde o an ne anlatılıyorsa o kesit ile ilgili Can ve babasının durumu resmedilmiştir. Üstelik resimler siyah-beyaz olarak sunulmuştur bu çocuğun kitabı boyamasına ve renklendirmesine de olanak sağlayacaktır.

Görsel 1:İstanbul Gezisi

3.1.2.4.Dilin Anlaşılrlığı

Yazarın kullandığı dil, oldukça sade ve anlaşılırdır. Ortaokul çocukları için seviye olarak altta kalabilir. İlkokul çocukları için ise özellikle de ilk okuma-yazma eğitimi alanlar için kullanılabilir zengin bir materyaldir. Üstelik şiir dili

kullanılmış olması, içinde ses tekrarları ve uyakları barındırıyor olması çocukta estetik haz duygusunu uyandıracaktır.

“Baba oğul el ele
Girdiler içeriye
-Şu düğmeye bas hele...
İşler bu elektrikle,
Uğraşır da uğraşır,
Her kata adam taşır!..”(Efe, 1965, s. 12)

“Şehri dolaştı bütün
Can’ı bir sevinç aldı.
Akşam, kararınca gün,
Yorgun uykuya daldı.
Rüyasında bir vapur
Ona hep düdük çaldı.
Hele o uzun kule,
Ufaldıkça ufaldı.
İnsanların yanında
Ne de çelimsiz kaldı!” (Efe, 1965, s.14)

3.1.2.5. Yanıltıcı Genellemeler

Yazar, yabancı bir ülkeyi ele almadığı için herhangi bir genelleme yapmamıştır. İstanbul’la ilgili de sadece kalabalık olmasıyla ilgili bir genellemeye gidilmiştir.

“Can şaşırdı: -İstanbul
Ne kadar kalabalık!
Gel de تنها bir yer bul.
Kaynaşıyor ortalık...”(Efe, 1965,s.13)

3.1.2.6.Konunun Çocuğun Yaşantısıyla İlişkisi

Kitapta anlatılanlar, çocukların günlük yaşamında karşılaştığı ya da karşılaşma ihtimali olduğu araçlardır. Bunların çocuk şaşkınlığı ile anlatılmasından dolayı da onların yaşantıları ile ilgilidir. İlk defa İstanbul'a gelen, ilk defa deniz, tren, gemi, asansör gören çocuklar aile üyelerine aynı soruları sorabileceği için çocuksu duyarlılığı kitapta bulmak mümkündür.

“- Bu köprü hiç batmadan

Böyle denizde durur.

Üstünde yürü insan,

Altında geçer vapur.

-O yüklükten bu kadar

Neden batmıyor, baba?

-Baksana! Altında var

Hava dolu kaç duba!” (Efe, 1965, s. 7)

3.1.2.7.Çocuklarınİlgilerinin Dikkate Alınması

Kitapta anlatılanlar, ortaokul çocukları için ilgi çekici olmasa da ilköğretim çağındaki çocuklar için ilginç olabilir. Yazar kitapta, gözlemlediklerini çocuğun dünyasında daha önceden karşılaşmadığı şeyleri, farklı benzetmelerle anlatarak çocukların dikkatini kitaba çekmeyi sağlayabilmiştir.

“Şu büyük gemiye bak,

Sanki yüzen bir konak.

Bacası hep tütüyor,

Düdüğü de ötüyor.

Durmadan çalışıyor,

Denizleri aşıyor.”(Efe, 1965, s. 6)

Tablo 4:İstanbul Gezisi: Çocuklar için Yazılan veya Onlara Okumaları için Tavsiye Edilen Gezi Yazılarında Aranılması Gereken Nitelikler

Gözleme Dayalı, Gerçek Bilgiler	+
Ele Alınan Konunun Her Yönü ile Tanıtımı	-
Fotoğraf ve İçerik Uyumu	+
Dilin Anlaşılabilirliği	+
Yanıtıcı Genellemeler	+
Konunun Çocuğun Yaşantısıyla İlişkisi	+
Çocukların İlgilerinin Dikkate Alınması	+

Yukarıdaki tabloya göre, *İstanbul Gezisi* adlı kitabın çocuklar için yazılan veya onlara okumaları için tavsiye edilen gezi yazılarında aranılması gereken kriterlere uymayan tek maddesi vardır. O da İstanbul her yönüyle tanıtılmamıştır. Daha çok o yıllardaki görünümü ve ulaşımıyla ilgili bilgilere yer verilmiştir. Diğer gezi yazılarından farklı olarak şiir dilliyeye yazılmış olması ve çocuksu bir duyarlılık taşıması yönüyle türün farklı bir örneğini teşkil etmektedir.

3.2. YAMYAMLAR ARASINDA

3.2.1. Kitabın Tanıtımı

Yazarın Adı: Osa Johnson

Yayınevi: Çocuk Esirgeme Kurumu Kitapları

Yayın Yeri: Ankara

Yayın Yılı: 1944

Sayfa Sayısı: 44

3.2.2. Kitabın İncelemesi

Hedef kitlelerini çocukların oluşturduğu ilk gezi yazısı Necdet Rüştü Efe'nin yazmış olduğu *İstanbul Gezisi* adlı kitaptır. Onun da 1965 yılında yazıldığı düşünülürse edebiyatımızda o yıllara dek çocuklar hedef alınarak yazılan bir gezi yazısı yoktur. Çocuklar, gezi yazısı ihtiyaçlarını büyükler için yazılmış olan gezi kitapları ile gidermekteydi. Bunun bilincinde olan yazarlarımızdan Mithat Enç çocukların gezi yazısındaki ihtiyacını karşılayabilmek için

OsaJohnson'un *Yamyamlar Arasında* adlı kitabını çocuklar için yalınlaştırmış ve uyarlamıştır.

3.2.2.1.Gözleme Dayalı, Gerçek Bilgiler

Yazar, kocasıyla birlikte medeniyetin hiç uğramadığı yerlerdeki vahşileri filme alabilmek için bir yolculuğa çıkar. Güney Pasifik adalarında gerçekleşen bu yolculuğun asıl gayesi, yamyamları bulmak ve medeni dünya ile paylaşmaktır. Kocasını, oradaki insanları filme almayı tercih ederken yazar da kalemin gücünden yararlanarak seyahatleri boyunca yamyamlara dair gözlemlediklerini ve başından geçen olayları sözü geçen kitabında anlatmıştır.

“Yabani ormanın içinde uzun boylu bir vahşi meydana çıkmıştı. Onu gören kürekçiler haklı olarak kayığa doğru geri döndüler. Bu, ömrümde gördüğüm insanların en korkuncu idi. Kömür gibi siyah ve akıl almıyacak kadar pisti. Yapağı gibi saçlarıyla karmaşık sakalı, ihtimal ki her çeşit böceklerle doluydu. Domuz dişlerinden yapılmış, bir gerdanlık boynundan sarkıyordu. Burun kanadına uzun bir kemik geçirilmişti. Kalçası etrafına da ağaç liflerinden örme kısa bir peştamal sarılmıştı. Vücudunun başka tarafları çırtlıydı. Bize doğru yaklaştıkça, yüzünün derin yarıklarla korkunç bir manzara almış olduğunu farkettik. Bu yüz tıpkı eski Yunan tiyatrolarında görülen korkunç maskeleri andırıyordu.” (Johnson, 1944, s. 8-9)

3.2.2.2.Ele Alınan Konunun Her Yönü ile Tanıtımı

Gezi yazısında gezilen yerlerin doğal yapısına, coğrafi özelliklerine, spor faaliyetlerine, kültürüne, eğitim ve öğretim durumlarına yer vermelidir. Başka bir deyişle her yönüyle incelenerek tanıtılmalıdır. Oysa bu kitabın yazılış amacı, yamyamları bulup onları filme çekmektir dolayısıyla sadece gezilen yerlerdeki insanların, ilkel geleneklerine ve çağ dışı özelliklerine yer verilmiştir.

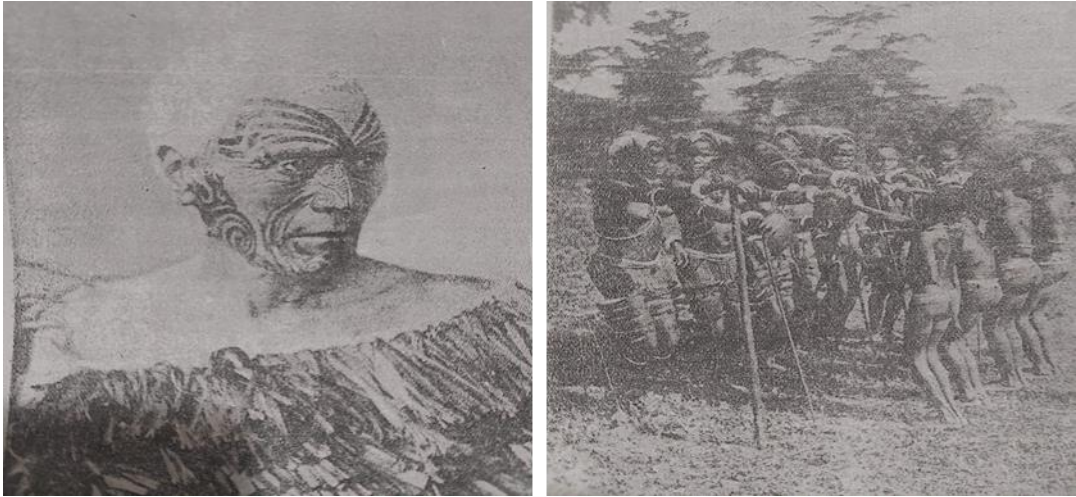
“Adamlar eşyalarımızı gemiye yüklerken ben de hizmetçim Atre'yi sorguya çektim. Gece kayıkla getirilen ağır yük bir insanmış. Bütün gece devam eden gürültü ve şarkılar da bunun etinden kendilerine çektikleri bir ziyafetin sesleriymiş.” (Johnson, 1944, s. 20)

“Ancak saatler sonra meydanın nihayetinde, bir iki kadının gizlice bizi gözetlediklerini fark edebildim. Bunlar ömrümde gördüğüm yaratıkların en sefil ve biçareleriydi. Elbiseleri ottan örme çok iptidai şeylerdi. Yüzlerinde, yalnız bir

göz deliği bulunan ve yere kadar sarkan çok kaba bir peçe vardı. Elbiseleriye bellerinden yerlere kadar uzanan bir eteklik halinde kirli ve çok ağırdı. Yürümeye başladıkları vakit de canlanmış bostan korkuluklarını andırıyorlardı. Elbiselerinin pisliğinden başka bu sefil yaratıkları anlatılamayacak kadar kirli şeylerdi. Fakat bunun, kendi kabahatleri olmadığını öğrendik. Buranın vahşileri arasında, kadınların yıkanması günah ve yasaktı. Doğdukları günden ölümlerine kadar gövdelerine su dokunmazdı.” (Johnson, 1944, s. 28-29)

3.2.2.3.Fotoğraf ve İçerik Uyumu

Çocuklar, yazıdan önce resimli çocuk kitapları ile tanışır ve ilk kez onlarla anlam kurma deneyimini yaşarlar. Çocuğun hayatına yazının girmesiyle de resimler, kenara çekilmek yerine yazının canlandırma gücünün yetemediği yerde destekleyici unsurlar olarak karşımıza çıkar. Bu metinde de vahşi ilkel kabilelerden bahseden yazar, sözcüklerle anlattıklarını resimlerle adeta tamamlamış bir bütün haline getirmiştir. “Gezi kitaplarında kullanılan resimler nasıl olmalıdır?” sorusu ile ilgili alanda boşluk bulunmaktadır. Bunun yanında gezi kitabında kullanılan resimler vahşi kabilelerin giyim-kuşam gerçeğini yansıtması bakımından önem arz etse de kişilere özel kalması gereken mahrem yerlerin paylaşılması, çocukların gelişim özelliklerine uygun değildir.

Görsel 2: Yamyamlar Arasında

3.2.2.4.Dilin Anlaşılrlığı

Gezi yazısı, gezginin anlatımıyla yani birinci ağızla anlatılmıştır. Dili yalın ve anlaşılırdır. Yazıda çok fazla dil ve anlatım hataları göze çarpmaktadır.

“-Filime alacaksınız ha?”(Johnson, 1944, s. 4)

“Benim zenciye çok ihtiyacım olduğu halde, başka yerlerden toplamayı daha iyi buluyorum.” (Johnson, 1944, s. 5)

“Bunlar adanın kuzeyinde küçük oymak adındaki daha az kalabalık bir gurup da güney kısmında yaşıyorlarmış.” (Johnson, 1944, s. 5)

3.2.2.5.Yanıltıcı Genellemeler

Yazar, Güney Pasifikte yaşayan insanları anlatırken çocuğun zihninde kötü izlenimler oluşturacak birçok genelleme yapmıştır. Metnin genelinde ilkel kabileleri anlatırken onların pis olduğunu ve insan eti yemekten hoşlanan kimseler olduklarından bahsetmiştir. Ayrıca içlerinde yaşlı insanları barındırmaktan hoşlanmadıkları, onları belli yaşa gelince diri diri gömdüklerini anlatmıştır. Bunlar çocuğun zihninde Güney Pasifik'e karşı pek de hoş olmayan yargıların oluşmasına zemin hazırlayabilir.

“O tarafa bakınca, ormanın kenarında, yüzlerindeki yarıklarla insana benziyen yerleri kalmamış, korkunç derece çirkin vahşiler gördük.” (Johnson,1944,s.6)

“Bize anlattıklarına ve gözümüzle gördüklerimize bakılırsa, vahşiler oynaklarında ihtiyarlamış olanların aralarında yaşamasına müsaade etmiyorlardı. Ertesi gün denizin suları çekilir çekilmez Martin'le gene ihtiyarı kulübesine yollandık. Martin buralarda az görülen bu ihtiyarın fotoğrafını almak istiyordu. Ben de yanıma biraz yiyecek almıştım. Kulübeye varınca, orada yeni eşilip örtülmüş bir mezar birkaç yerli bulduk. Yerliler ihtiyarın diri diri gömüldüğünü anlattılar. O artık işe yaramayacak bir hale gelmişti ve bugüne kadar yaşamasına müsaade edilişi de bir cömertlikmiş. Çünkü bu ihtiyar bir zamanlar çok kudretli bir gelişmiş.” (Johnson, 1944, s. 31)

3.2.2.6.Konunun Çocuğun Yaşantısıyla İlişkisi

Kitabın yazılma amacı, Güney Pasifik Adalarında yaşayan vahşileri medeni dünyaya tanıtmak olduğu için bu gaye üzerinde durulmuştur. O yüzden kendi yaşlılarından, onların yaşadıkları hayattan ya da oynadıkları oyundan bahsedilmemiş olup daha çok bilmedikleri bir dünyanın, kültürün kapısını onlar için aralamıştır.

3.2.2.7.Çocukların İlgilerinin Dikkate Alınması

Çocuklara okumaları için sunulacak gezi-gözlem yazıları, çocuğun merak duygusunu gidermelidir. Onlara kültürel bir bakış açısı kazandırmalıdır. Kitap, bu açılardan değerlendirildiğinde ilkel kabileleri anlatması, farklı kültürleri tanıtmaları açısından zengin bir metindir. Çocuğun merak duygusunu sürekli canlı tutmaktadır. Diğer taraftan çok fazla, şiddet içeren öğeler barındırmaktadır. Bu sebeple çocukların korkutup kitaptan uzaklaşabileceği unsurları da içermektedir.

“Reis yüzü bize doğru olmak üzere, yerine oturdu. Sıra ile elini sıktık. Artık bu selam şeklini öğrenmiş olduğu için kibarca karşılıyordu. Sonra haykırarak bir emir daha verdi. Bunun üzerine de başka bir yerli, elinde bambudan yapılmış iri bir su şişesi olduğu halde koşarak geldi. Nagapate bundan büyük bir yudum içtikten sonra bana ikram etti. Durakladım. Onun su içtiği kabı dudağıma dokundurmanın düşüncesi bile midemi bulandırıyor. Herkesin su içtiği bir şişenin, güney Pasifik vahşileri arasında bir barış işareti olduğu anlaşılıyordu. Dudağımı gizliyerek kaptaki su ile dudaklarımı ıslattım.” (Johnson, 1944, s. 26)

“Gözlerimi kısarak ateşin olduğu tarafa doğru baktım ve işin iç yüzünü anladım: Uzun sopaya geçirilmiş bir insan gövdesi ateş üstünde kızartılıyordu... Kocamın omuzlarının üstünde bakınca bütün kanımın donduğunu hissettim; çünkü işte oracıkta yerlilerin kaçarken kapıp götüremedikleri, kan lekeleriyle sıvanmış ve göz çukurlarına yapraklar tıkanmış bir insan başı duruyor. Daha sonra Powler gözlere sokulan bu yaprakların, baharata benziyen lezzetli bir bitkinin yaprakları olduğunu ve daima bu işte kullanıldığını anlattı.”(Johnson, 1944, s. 43-44)

Tablo 5: Yamyamlar Arasında: Çocuklar için Yazılan veya Onlara Okumaları için Tavsiye Edilen Gezi Yazılarında Aranılması Gereken Nitelikler

Gözleme Dayalı, Gerçek Bilgiler	+
Ele Alınan Konunun Her Yönü ile Tanıtımı	-
Fotoğraf ve İçerik Uyumu	+
Dilin Anlaşılabilirliği	+
Yanıtıcı Genellemeler	-
Konunun Çocuğun Yaşantısıyla İlişkisi	-
Çocukların İlgilerinin Dikkate Alınması	+

Yukarıdaki tabloya göre, *Yamyamlar Arasında* adlı kitap, çocuklar için yazılan veya onlara okumaları için tavsiye edilen gezi yazılarında aranılması gereken kriterlere uygun düşmeyen maddeleri bünyesinde barındırmaktadır. Kitabın yazılış amacı, vahşileri medeni dünyaya tanıtmak olduğu için gezip görülen yerlerle ilgili tasvirler bulunmamaktadır. Çoğunlukla yamyamların dış görünüşüne, kültürüne ve inanç sistemlerine yer verilmiştir. Yazımında pek çok imla hatasını bulunmaktadır. Anlatılan medeniyetle ilgili çocukların zihninde, ön yargılara yol açabilecek pek çok olumsuzluklara yer verilmiştir. Ayrıca çocukların, yaşantılarıyla bağ kurabilmelerini kolaylaştıracak bilgilere rastlanmamaktadır.

3.3.YEDİ İKLİM DÖRT BUCAK-EVLİYA ÇELEBİ

3.3.1. Kitabın Tanıtımı

Yazarın Adı: Refik Durbaş

Yayınevi: Can Yayınları

Yayın Yeri: İstanbul

Yayın Yılı: 2018

Sayfa Sayısı: 75

3.3.2. Kitabın İncelemesi

Gezi türünün edebiyatımızdaki en önemli temsilcilerinden biri olan Evliya Çelebi, dünyanın dört bir bucağını gezmiş ve on ciltlik *Seyahatname* adı eserini yazmıştır. 1611-1682 yılına ait olan bu eserin yazımına başlandığı günden bu yana tam dört yüz dokuz yıl geçmiştir. Yazar, eserinde İstanbul, Bursa, İzmir, Trabzon, Erzurum gibi yurt içinde yaptığı gezileri anlatırken diğer yandan da Mekke, Medine, Mısır, Arnavutluk, Avusturya gibi yurt dışına yaptığı seyahatleri de yer ve tarih belirterek anlatmıştır. Türk ve Dünya tarihine kaynaklık eden bu eser geçmişten günümüze hayatın, sanatın, dilin, insanların değişimini gözler önüne sermesi bakımından oldukça önemlidir. (Yalçın ve Aytaş, 2017, s. 264-265)göre *Seyahatname* dili ve yapısı bakımından özgün olması, yazarın seyahat boyunca varlığını hissettirmesi ve eğlenceli pek çok unsur içermesi nedeniyle çocuklara sunulacak zengin bir materyal olabileceği, bu yüzden çocuk

edebiyatında eserler vermiş deneyimli kişilerin bu eserleri çocuklar için ele alması gerektiği belirtilmiştir. Buna kulak veren şairlerimizden Refik Durbaş *Yedi İklim Dört Bucak* adını verdiği eserinde Seyahatnameden alınan bazı bölümlerin yalınlaştırılmış halini çocuklarla buluşturmuştur.

3.3.2.1.Gözleme Dayalı, Gerçek Bilgiler

Gezi yazısında, bahsedilen konuların; gezginin kişisel gözlemlerine dayanması, doğru ve akla yatkın olması gerekmektedir. Yazılanların hemen hemen hepsi yazarın gözlemlerine dayanmaktadır. Bununla birlikte *Seyahatname* 'den alınan bölümlerin büyük bir kısmının, olağanüstülüklerin gerçek gibi anlatıldığı bölümlerden alındığı gözlenmiştir.

“Üçüncü beceri: Halk üzerine bir büyü okuyup üfledi. Herkes birbiriyle öpüşmeye başladı.

Dördüncü beceri: Bir büyü daha yaptı. Halk birbirini başsız görüp korkuya kapıldı.

Beşinci becerisi: Bir büyü daha yaptı. Halk birbirlerini biçimsiz bir durumda görerek olmayacak şakalar yapmaya başladı. Ayıldıkları zaman bu duruma gülerek şaşkınlık içinde kaldılar.

“Hokkabaz üç gün içinde bunu gibi akıl almayacak beceriler gösterdi. Sahra, adam denizi kesildi.” (Durbaş, 2001, s. 36)

“Gördük ki çuvalda bir gürültü, bir hareket olup ağzından dışarı bir büyük yılan başı görüldü. Dışarıya süzülüp kumlar üzerine, o sıcakta güneşe karşı yatıp kıvrıldı. Ama soludukça büyümekte, gözleri meşale gibi yanmakta, dişleri fil dişi gibi olmakta, hayvan tüyü gibi tüyleri görünmektedir. Bu şekilde alanda yarım saat durup bedeni fil gövdesi kadar oldu.” (Durbaş, 2001, s. 67)

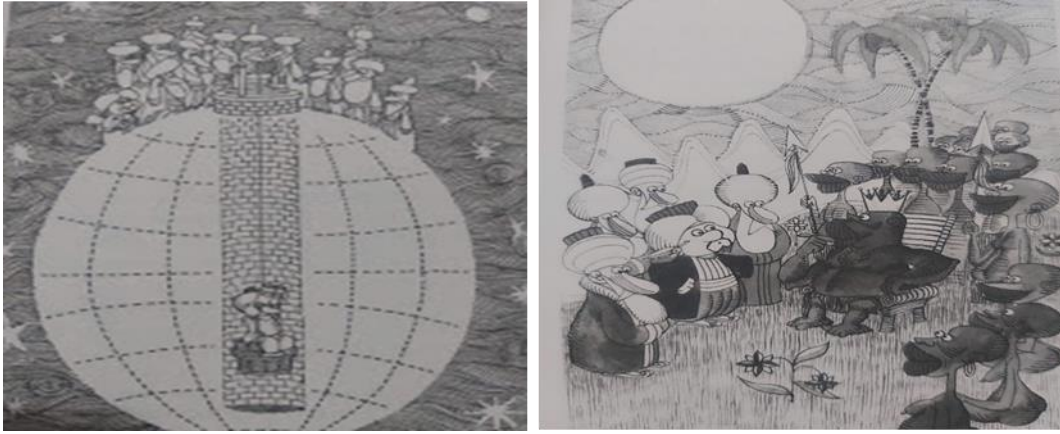
3.3.2.2.Ele Alınan Konunun Her Yönü ile Tanıtımı

Gezi yazısında ele alınan belli bir şehir yoktur. Daha çok *Seyahatname* 'de anlatılan hikâyeler derlenmiştir. Bu yüzden hikâyelere konu olan şehirler ismen Erzurum, Erdebil, Bitlis, Mısır vb. şekliyle geçmektedir. Dolayısıyla yazar, eserde ele aldığı şehirleri her yönüyle tanıtılmak yerine daha çok başından geçen ya da duyduğu olaylara yer vermiştir.

“Ne hikmetse, Erdebil’de kedi yaşamadığından, faresi pek çoktur. Erdebil halkının elbise ve yünlü hırkaları fare derdinden parça parça olmuştur. Onun için bu kentte fare parayla satılmaktadır. Ayrıca kedi tellalları vardır. Kedileri kuş gibi kafeslere koyup satarlar. Özellikle Divriği kedisi burada çok beğenilir. Bir Divriği kedisinin burada yüz kuruşa satıldığını gördüm. Ama bu kediler burada yaşamaz.” (Durbaş, 2001, s. 43)

3.3.2.3.Fotoğraf ve İçerik Uyumu

Eser içerisinde yer alan resimler, çocuğun anlatılanları görmesine ve anlamasına olanak sağlayacak niteliktedir. Ayrıca resimlerin siyah-beyaz biçimde hazırlanmış olması, çocukların kitabı bitirdikten sonra hayalindeki renklerle buluşturmasına olanak sağlamaktadır.

Görsel 3:Yedi İklim Dört Bucak

3.3.2.4.Dilin Anlaşılrlığı

Evliya Çelebi gözlemlediklerini anlatırken duygularını yoğun şekilde eserine yansıtmaktadır. Olaylar karşısında şaşkınlığını ve kızgınlığını gizlemeyen yazar, bu duyguları anlatımına yansıtarak okuyucu da olayın içine çekmektedir. Durbaş’ın çocukları hedef alarak onların anlayabileceği şekilde metni sadeleştirmiş olması, metnin çocuklar tarafından okunabilir olmasını sağlamıştır. Bunun yanında eserin günümüzden dört yüz yıl kadar önce yazılmasından dolayı o dönemde kullanılan fakat günümüz çocukları tarafından bilinmeyen pek çok kelime eserde geçmektedir. Bu da kitabın akıcılığının önüne geçmiş ve anlaşılrlığını zorlaştırmıştır.

“Koyun ve deve yönünden alaca ince ipler, kendir tohumları, kutular içinde türlü ilaçlar, karaçalı dikenleri, kâfuru, aselbend, kara günlük, öd, amber, zift, katran, zakkum ve başka kâfuri mumlar... Eski bezler, alaca bezler, Keşan kadifesi.” (Durbaş, 2001, s. 69)

3.3.2.5. Yanıltıcı Genellemeler

Gezi yazısında, ele alınan belli bir şehir yoktur. Daha çok Seyahatname 'de anlatılan hikâyeler derlenmiştir. O yüzden yabancı bir ülke veya şehir tanıtılmamıştır. Sadece Divriği'nde, var olan kedilerden bahsederken oradaki yargıçların çok cimri ve hayvanlara karşı pek de hoş olmayan tutumları olduğundan söz eder. Bu da çocuklarda ön yargı oluşturması muhtemel bir durumdur.

“Ama Divriği yargıçlarının müslifçe olanları çok cimridir. Yılda kırk elli kediyi gizlice öldürterek derilerini soydururlar. Sonra da bunlardan kışın giymek için kendilerine kürk yaptırırlar ki Moskof ülkesinin sincap kürkünden asla ayırt edilemez. Renkleri kırmızıya çalar.” (Durbaş, 2001, s. 45)

3.3.2.6. Konunun Çocuğun Yaşantısıyla İlişkisi

Eserde çocukların okullarında, derslerinde öğrendikleri pek çok tarihi kişiliğe ve olaylara yer verilmiştir. Bunların belli başlıları IV. Murat, II. Mehmet, Foncistan Kralı'nın kardeşi Kan Cercis, Müftü Yahya Efendi, Melek Ahmet Paşa, Murtaza Paşa, Tabanıyassı Mehmet Paşa, Molla Mehmet, Molla Ali, İmam Yahya Efendi, Ali Kuşçu vd. Bu bilgiler, onların öğrendikleri şeyleri pekiştirmesine ve edebî bir dille tarihi yeniden dinlemelerine olanak sağlayacaktır.

“Müneccim Kuyusu, gezinti yeri Samsunhane yakındadır. Burada, Ali Kuşçu derler ki müneccim, yıldızları gözlemek için bir kuyu kazmıştır ki, derinliği yüz beş kulaçtır. Bir gün, bilginler birbiriyle görüşüp, “Yıldızları böyle inceleme hangi ülkede yapılırsa o ülkeye veba hastalığının yayılması olağandır,” diye padişaha bildirip Ali Kuşçu'ya yıldız biliminden vazgeçirdiler.” (Durbaş, 2001, s. 23)

“Foncistan Kralı'nın kardeşi Kan Cercis, adamlarımızla bizi görünce bir köşeye gizlendi ve çevirmenini çağırıp, “Bu çiğ adamlar nedir?” diye sordu. Çevirmen de “Mısır vezirinden kardeşiniz Fonca Sultanı'na giderler,” karşılığını verdi.

“Ya bunlar beyazdır da yoksa yüzlerinin derisini yüzeyleyden yakınmaya mı geldiler? Bunları böyle çiğ beyaz edenin hakkından gelirim ben, “gibisinden Kan Cercis'in budalaca sözlerini, çevirmen bana aktarınca, ben söze şöyle başladım:

“Biz Mekke ve Medine Sultanı, Arap ve Acem ve Konstantineye Kayseri Sultan Mehmet Han'ın kullarındanız; onun hükmünde otururuz. O ülkelerin halkı bizim gibi beyaz olur.” (Durbaş, 2001, s. 28)

3.3.2.7.Çocukların İlgilerinin Dikkate Alınması

İnsanlar büyüdükçe keşfetmekten aldıkları zevkleri unutuyorlar ya da artık onları şaşırtan şeyler azalıyor. Oysa çocuklar, karşılına çıkan farklı gördükleri her şeyden zevk alırlar. İlk kez kedi gören çocukla ilk kez sihirbazlık ve cambazlık gören çocuk aynıdır. Keşfetmeyi sevdikleri için onlara bu durum çekici gelmektedir. Başka bir deyişle çocuklar el çabukluğu ile yapılan ya da özel yetenek isteyen şeyleri izlemekten zevk duyar. Eğlenme ihtiyacını karşılar ve çocukta merak etme duygusunu uyandırır. Bunu farkında olan yazar, kitabında da genellikle bu tarz sihirbazlık ve cambazlık içeren bölümleri seçmiştir.

“Bundan sonra alanda iki yere üçer sürahiyi birbiri üzerine koyup perende hareketiyle, hiç korkusuz, bu sürahilerin üzerinde durdu. Ne kendisinde bir hareket ne şişelerde kırılma görüldü. Yere atlayıp aynı şişeler üzerine üçer şişe daha koydu. Böylece hepsi on iki şişe oldu. Bu şişeler rüzgâr bile kıpırdatıyordu. İçleri boş Ceneviz şişeleri. Üstelik bunların altısı birbiri üstünde durunca bir adam boyu kadar yüksek oluyordu.

Kırk-elli adım gerileyip yıldırım gibi şaklayarak, sert yaydan ok çıkar gibi bir koşuda şişelerin üzerine sıçradı. İki ayağını bir yana koyarak, iki sıra şişenin üstünde durdu. Ne kendisinde ne şişelerde bir hareket görülmeyip hiçbiri kırılmadı. Yine havaya sıçrayarak yeri öptü ve bir yana çekildi.” (Durbaş, 2001, s. 62)

“O cambaz duvarlara çivi çakarak çıkardı. Görün şimdi ben nasıl çıkacağım,” diyerek karşı duvarın yüzüne el vurdu. Eli duvarın yüzüne el vurdu. Eli duvara yapıştı. Öteki elini de duvara attı. O da öylece yapıştı. Bu biçimde, “Ya hay!” diyerek yarasa gibi duvarın yüzüne yapışıp asılı gezerdi.” (Durbaş, 2001, s. 75)

Tablo 6: Yedi İklim Dört Bucak-Evliya Çelebi: Çocuklar için Yazılan veya Onlara Okumaları için Tavsiye Edilen Gezi Yazılarında Aranılması Gereken Nitelikler

Gözleme Dayalı, Gerçek Bilgiler	+
Ele Alınan Konunun Her Yönü ile Tanıtımı	-
Fotoğraf ve İçerik Uyumu	+
Dilin Anlaşılabilirliği	-
Yanılıcı Genellemeler	-
Konunun Çocuğun Yaşantısıyla İlişkisi	+
Çocukların İlgilerinin Dikkate Alınması	+

Yukarıdaki tabloya göre, *Yedi İklim Dört Bucak-Evliya Çelebi* adlı kitabın, çocuklar için yazılan veya onlara okumaları için tavsiye edilen gezi yazılarında aranılması gereken kriterlere uygun düşmeyen maddeleri olduğu görülmektedir. Yazarın da kitabın ön sözünde bahsettiği gibi *Seyahatname* 'den alınarak yalınlaştırılan bölümler daha çok öykülerin yer aldığı bölümlerdir. Bu yüzden, gezi yazısından çok hikâyeye türüne yakın olduğunu söylemek mümkündür. Dolayısıyla ele alınan, tanıtılan herhangi bir şehir yoktur. Eserde, şehirler sadece ismen geçmektedir. Her ne kadar eserin dilinde yalınlaştırılma yapılmış olsa da eskiden kullanılan ve günümüzde artık kullanılmayan pek çok araç ve eski kelimeleri içinde barındırdığı görülmüştür. Bu durum özellikle çocuklar için anlaşılabilirliğin önüne geçmiştir. Ayrıca şehirle ilgili hikâyeler anlatılırken o yöre insanın hayvanlara kötü davrandığını dair bilgilere yer verilmiş. Bu da çocuğun zihninde yanılıcı bir genelleme yapmasına neden olabilir.

3.4. KAFDAĞI'NIN ARDINA YOLCULU

3.4.1. Kitabın Tanıtımı

Yazarın Adı: Gülten Dayıoğlu

Yayınevi: Altın Kitaplar

Yayın Yeri: İstanbul

Yayın Yılı: 2017

Sayfa Sayısı: 60

3.4.2. Kitabın İncelemesi

Gülten Dayıoğlu bu kitabında, bizi çok çeşitli kültürleri ve ülkeleri içinde barındıran Uzak Doğu yolculuğuna çıkartmıştır. Kendilerine özgü yapıları, kültürleri, inanışları, yeme içme kültürleri ve giyim kuşamları ile zenginlik ve farklılık dolu bu dünyada başta Singapur olmak üzere Tayland, Filipinler, Japonya, Kore ve Seul gibi ülkeler bizi beklemektedir.

3.4.2.1.Gözleme Dayalı, Gerçek Bilgiler

Dayıoğlu, gözlemlediklerini olduğu gibi yansız ve doğru bir şekilde aktarabilmek için gezi boyunca kamerasını ve teybini yanından hiç ayırmaz. Her şeyi teybine kaydeder. Bu sayede gördüğu, duyduğu, öğrendiği, tanık olduğu her şeyi atlamadan düzenli ve eksiksiz bir şekilde okuyucusuna aktarır.

“Uçak hareket ettiğinde, tepeden tırnağa kulak kesilmiştim. Her şeyi görmek, duymak, sormak, öğrenmek istiyordum. Bir solukluk sürenin bile boş geçmesine gönlüm razı değildi. Çünkü Uzak Doğu gezisini sevgili okuyucularım için yazmaya kararlıyım. Her şey eksiksiz olmalıydı. Okuyucularım, gezi izlenimlerimi okurken, oralara gitmişe dönmeliydi. Bu yüzden, teybimle fotoğraf makinem gezi sürecinde hiç elimden düşmedi.” (Dayıoğlu, 2017, s. 9-10)

“Gördüklerimi sürekli olarak teybe kaydetmem, dikkatlerin içkti. “Bu geziyi Türk çocuklarına anlatmak istiyorum. Bu nedenle her şeyi eksiksiz olarak teybe çekiyorum.” deyince benimle daha çok ilgilenmeye başladılar.” (Dayıoğlu, 2017, s. 57)

3.4.2.2.Ele Alınan Konunun Her Yönü ile Tanıtımı

Dayıoğlu, Uzak Doğu’yu anlatırken oranın kültürel özelliklerini ön plana çıkartmıştır. Gezdiği ülkelerin daha çok gelenekleri-görenekleri, yeme-içme kültürü, kılık-kıyafeti, dini inançları, yaşam biçimi, sosyo-ekonomik yapısı, ahlaki değerleri ve eğlence hayatını ön plana çıkartmakla beraber doğal yapısı, coğrafi konumu, ulaşımı, ekonomisi, mimari yapısı, topraklarına ne ettikleri, hayvan ve bitki topluluğuna varana kadar pek çok bilgiye kitapta ulaşmak mümkündür.

“Singapur’a kadar gelmişken, ünlü yemeği olan maymun beyni yememizi önerdiler. Bu öneriye uyamadık. Rehber, maymun beynini pek övdü. İnsanın aklını ve gücünü arttırır dedi. Ama kandıramadı. Arkadaşlarımızdan biri,

”Maymunun akli olsa beynini insanlara kaptırmazdı.” Diye şaka yaptı. Rehber, maymun beyninin nasıl elde edildiğini anlatınca içim daha çok bulandı. Bu işi yapanlar, maymunu bir yere sımsıkı bağlamış. Sonra başına koca bir balyozla vurulmuş. Hayvanın beyni, olduğu gibi dışarı fırlamış.” (Dayıoğlu, 2017, s. 34-35)

Dayıoğlu ülkeleri her yönüyle tanıtırken edebiyatını da atlamamıştır. Oraya özđü yerel fıkralarına da yer vermiştir.

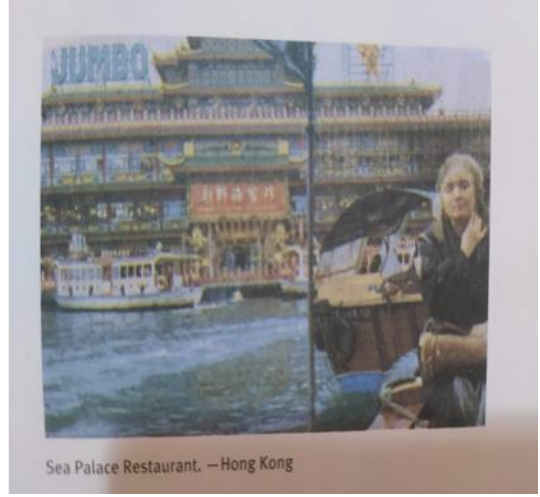
“Çinli rehberimizi dinlerken, aklıma hoş bir Çin fıkrası geliyor: İngilizler, Çin toprakları üstünde demiryolu yapmak istiyor. Çinliler pek yüz vermiyorlar. Onları demiryolunun gerekliliğine inandırmak için: “Siz yapacağımız işi umursamıyorsunuz ama ülkeniz için çok gerekli. Düşünün bir kez. Şimdiki taşıtlarla üç ayda ulaştığınız yere, trenle üç günde varacaksınız!” diyor İngiliz görevli. Kendisini sessiz soluksuz dinleyen Çinliler bir ağızdan soruyorlar: “Üç ayda gideceğimiz yere üç günde ulaşmak iyi. Ama geri kalan zaman nasıl geçireceğiz?” bu şaka tabii. Çinliler çok büyük ve çok eski bir kültürün sahibi. Çalışkan ve bilgili insanlar.” (Dayıoğlu, 2017, s. 32)

Doğa ve iklimin insanüstündeki etkilerine de yer vermiştir.

“Halka gelince, Taylar çok ilginç insanlar. Öncelikle hemen herkes güler yüzlü. Öfkelendikleri zaman bile yüzleri gülüyor. İnsanların üstünde belirgin bir rahatlık, kaygısızlık var. Rehber, halkın bu özelliğinin iklimden kaynakladığını belirtiyor.” (Dayıoğlu, 2017, s. 45)

3.4.2.3.Fotoğraf ve İçerik Uyumu

Yaşadığı dünyayı çocuklara tanıtan gezi yazıları, gezide olanları tamamlamak ve açıklamak için resimlerle desteklenmelidir. Gülten Dayıoğlu da gezi sırasında anlattığı yerleri ve kişileri resimlerle tamamlamıştır. Ama bu resimler oldukça azdır. Ayrıca yazar, resimleri anlattığı olayın hemen yanına koymak yerine kitabın sonuna toplu bir şekilde koymuştur. Bu da çocuğun resimlere baktığında okuduğu olayı ya da durumu anımsayamama halini ortaya çıkartabilir.

Görsel 4:Kafdağı'nın Ardına Yolculuk

3.4.2.4.Dilin Anlaşılrlığı

Dayıoğlu, gezi boyunca merakını, şaşkınlığını, beğenisi, korkusunu, endişesini, kızgınlığını saklamaz tüm duygu ve düşüncelerini gözlemlerine yansıtır. Bu da yazarla-okur arasında içten, samimi bir bağın oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Üstelik yazar yeri gelir Ahmet Mithat Efendi gibi araya girer. Kendisinden sonraki genç kuşaklardan beklentisini dile getirir. Yeri gelir öğretmen ve anne edasıyla kötü alışkanlıklardan uzak durmaları için öğütlerde bulunur.

“Bangkok'ta küçücük kızların, utanç verici işlere sunulduğu semtlere de götürdüler bizleri. Oralarda gördüklerim, insan olarak yüzümü kızarttı. Çocuk yaştaki kızların durumu, yüreğimde onulması güç yaralar açtı. Günlerce gördüklerimin etkisinden kurtulamadım. Şimdi de unutmuş değilim. Hep düşünüp duruyorum. Acaba bu çocukların kötü insanların elinden kurtaracak güçlü bir kurum yok mu yeryüzünde?.. Bu konuyu burada sizlere açmamın nedeni, büyüdüğünüz zaman, belki zor durumda olan dünya çocuklarına sahip çıkarsınız. Bu yolda yararlı etkinliklerde bulunursunuz. Bunu umuyorum okuyucularımdan.” (Dayıoğlu, 2017, s. 66)

Gezi yazısını; tarihi ve coğrafi kaynaklardan ayıran en önemli özelliği yazarın edebi bir üslup kullanılmasıdır. O yüzden gezi kitabını safi bilgilerle doldurmaz. Anlatımını betimleme ve açıklamalarla canlı hale getirir.

“Selamlaşırken, avuçlarını birleştirip göğsüne dayıyorlar. Büyükler selamlanırken, eller başa doğru kaldırılıyor. Burada el sıkışma adeti yok. Erkek ve kadınların selamlaşma dili ayrı. Erkek “tak” kadın ise, “ta” sesi çıkararak selamlıyor karşısındakini.” (Dayıoğlu, 2017, s. 46)

“Karşımızdaki dağ düşsel bir baş. Şelale o başın görkemli saçları. Tepedeki pırıltılı bulut yamağı da tacı sanki...”(Dayıoğlu, 2017, s. 72)

3.4.2.5.Yanıltıcı Genellemeler

Dayıoğlu, gezdiği ülkeleri anlatırken yanıltıcı genellemeler yapmamıştır.

3.4.2.6.Konunun Çocuğun Yaşantısıyla İlişkisi

Çocuklar kendisinden farklı veya benzer hayat süren yaşlılarının hayatını okumaktan zevk alırlar. Bu sayede kendilerinin yalnız olmadığının farkına varırlar. Gülten Dayıoğlu da gezi boyunca orada yaşayan çocukların hayatlarını, yaşadıkları zorlukları, zorluklarla başa çıkma yollarını ve aldıkları eğitim konusunda çocukları bilgilendirmeyi ihmal etmemiştir.

“Kentlerde toprak kıtlığından, çocuk parkları yapılamıyor. Çocukları dar alanlarda oyuna yöneltmek için türlü çareler bulmuş Japonlar. Bunlardan biri şöyle: Küçük bir odanın tabanına yüzlerce top yerleştirilmiş. Odanın bir köşesine U şeklinde bir kayak yeri var. Çocuk buraya tırmanıyor, sonra kendini aşağı salıyor. Toprakların üstüne düşüyor. Başka köşede oyuncaklarda var. Onlara erişmek için bu top tarlasında yürüyor. Ama ilerlemek kolay olmuyor. Koca bahçede koşmuş kadar yoruluyor çocuk. Zaten amaç da bu...”(Dayıoğlu, 2017, s. 88)

“Okullar, yılda kırk gün kapanıyor. Ancak tatilde boş geçmiyor. Çocuklara haftalık ödev veriliyor. Her hafta sonunda öğrenciler, okula gidip ödevlerini öğretmenlerine imzalıyorlar. Tatil içinde başka kente gitmek isteyen öğrenci, okuldan izin almak zorunda. Bu izin, ödevini aksatmamak koşuluyla veriliyor.” (Dayıoğlu, 2017, s. 89)

“Japonya’da çocuklar, güzel sanatlara da yönlendiriliyor. Japonlar, dünyada en çok kitap okuyan ulusların başında geliyor. Bu okuma alışkanlığını çocuklukta ediniyorlar. Japonya kitap cenneti. İnsanlarsa kitap oburu. Okumaya doymuyorlar. Bebekler için bile kitap hazırlanıyor Japonya’da. Bu kitaplar bez

üstüne basılıyor. Bebek ağzına götürse, kemirse bile hiç bozulmuyor.” (Dayıoğlu, 2017, s. 89)

3.4.2.7.Çocukların İlgilerinin Dikkate Alınması

Çocuklar farklı olan her şeyden hoşlanır ve onlara ilgi duyar. Bu kitabı okuyan çocuk, farklı yaşam biçimleri, yeme-içme kültürü, inanç sistemleri hakkında bilgi edinecektir. Disneyland’da düşsel bir serüvene yolculuk yapacak ve akıllı robotlarla tanışacaktır.

“Bir yanda, adını tadını bilmediğimiz meyveler yığılı. Rehberimiz, kafa büyüklüğünde, üstü kirpi dikenini gibi sert tüylerle kaplı bir meyve gösterdi. Hindistan cevizi gibi kabuğu kırılarak etine ulaşıyor. Meyvesi, tereyağı gibi yumuşak. Çok besleyici, insanı güçlendirici, gençleştirici özelliği var. Fakat, öylesine pis kokuyor ki!.. Ağza almak olanaksız. Bu meyvenin uçağa sokulması kesinlikle yasak. Alkollü biri bu meyveden yerse, hemen bayılıp olduğu yere yığıla kalıyor. Her şeye karşın, meraklısı çok. Ekmek peynir gibi satılıyor.” (Dayıoğlu, 2017, s. 29)

Tablo 7: Kafdağı’nın Ardına Yolculuk: Çocuklar için Yazılan veya Onlara Okumaları için Tavsiye Edilen Gezi Yazılarında Aranılması Gereken Nitelikler

Gözleme Dayalı, Gerçek Bilgiler	+
Ele Alınan Konunun Her Yönü ile Tanıtımı	+
Fotoğraf ve İçerik Uyumu	+
Dilin Anlaşılabilirliği	+
Yanıltıcı Genellemeler	+
Konunun Çocuğun Yaşantısıyla İlişkisi	+
Çocukların İlgilerinin Dikkate Alınması	+

Yukarıdaki tabloya göre, *Kafdağı’nın Ardına Yolculuk* adlı kitap çocuklar için yazılan veya onlara okumaları için tavsiye edilen gezi yazılarında aranılması gereken kriterlere uygundur. Gülten Dayıoğlu türün başarılı bir örneğini sunmuştur. Gezi yazarlığını ciddiye alan yazar, gezi öncesinden başlayarak gezeceği ülkelerle ilgili bilgileri toplamıştır. Gezi sırasında gözlemlediklerini, duyduklarını da harmanlayarak çocuklara ülkeleri en güzel şekilde yansıtmaya çalışmıştır.

3.5. OKYANUSLAR ÖTESİNE YOLCULUK

3.5.1. Kitabın Tanıtımı

Yazarın Adı: Gülten Dayıoğlu

Yayınevi: Yapı Kredi Yayınları

Yayın Yeri: İstanbul

Yayın Yılı: 2017

Sayfa Sayısı: 111

3.5.2. Kitabın İncelemesi

Gülten Dayıoğlu bu kitabında, bizi balta girmemiş ormanlara, dünyanın en uzun sıradağları olan And dağlarına, bu dağlardan doğan dünyanın en uzun ikinci nehri olan Nil nehrine, efsanelere konu olan tarihi antik kentlere, gizemini hâlâ koruyan İnka uygarlığına ve Amerika'nın yerli halkı olan Kızılderililerin ilginç yaşam ortamına davet etmektedir. Bu kitapla birlikte Venezüella, Peru, Arjantin ve Brezilya'ya gezilecektir. Başka bir söyleyişle yazar, bu yenedünyayı, Güney Amerika'yı, kendisiyle yeniden keşfetmemizi sağlayacaktır.

Dayıoğlu, kitabın başında okuyucuyu içten bir selamlama ile Güney Amerika gezisine davet etmektedir. Devamında ise okuyucuyu meraklandırıp kitaba karşı ön beklentiler oluşturmak için gezide neler bulabileceklerine dair bilgileri paylaşmıştır.

“Giriş yazısında sizlere bu tür ayrıntılardan söz etmeyecektim. Her şeyi yer geldikçe öğrenecektiniz. Ama, dayanamadım besbelli, ağzımdan epey söz kaçırdım. Aslında bu ilk yazıyla amacım, sizleri Güney Amerika gezisine davet etmektir. Konu açılınca, kendimi tutamadım. Yeni dünyayı anlatmaya giriştim.” (Dayıoğlu, 2017, s. 9)

3.5.2.1. Gözleme Dayalı, Gerçek Bilgiler

Dayıoğlu, gezi için uçağa adımını atar atmaz teybini çıkartır ve tüm gördüklerini atlamadan gerçekçi bir şekilde okuruyla paylaşabilmek için kaydetmeye başlar. Bu nedenle yazar hep gözleme dayalı gerçek bilgiler vermiştir eserlerinde.

“Uçağın merdivenlerinden çıkarken, yüreğim göğsümden fırlayıp gitmelere kalkışıyor. Yerimi de bulup oturduğumda yatışmaya başlıyorum. Bu

gezide de öyle oldu. Bu büyük gezinin izlenimlerini okuyucularıma aktarmaya karalıydım. Bu yüzden en küçük ayrıntıyı bile kaydetmeye başladım.” (Dayıoğlu, 2017, s. 15)

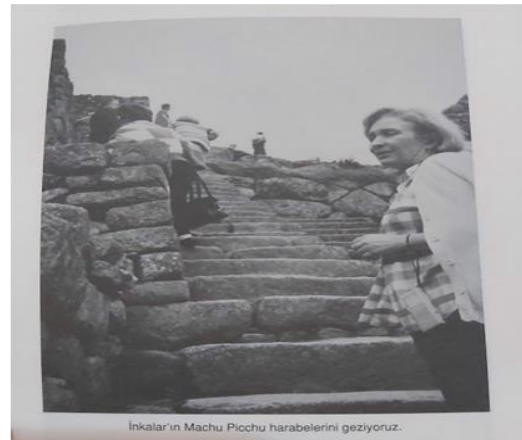
3.5.2.2. Ele Alınan Konunun Her Yönü ile Tanıtımı

Dayıoğlu, gezi boyunca gittiği yerlerdeki izlenimlerini paylaşırken ülkeleri tek bir yanıyla değil her yönü ile tanıtmaya çalışmıştır. Okuyanlar ülkelerin dağı, nehirleri, iklimi, madenleri, nüfusu, hayvanları, yöreye özgü bitkileri, inancı, tarihi ve sanatına kadar pek çok şey ile ilgili bilgiye ulaşacaklardır. Üstelik bunları aktarıken sayısal verilerle de destekler. Böylece metnin doğruluğunu ve inandırıcılığı artırmaktadır.

“Yüzölçümü bakımından, Güney Amerika kıtasının üçüncü büyük ülkesi(Birinci Brezilya, ikinci Arjantin. Peru 1.285.216 kilometre kare.) Nüfusu, yirmi milyon. Halkın yarısı, Kızılderili. Bunlardan başka, Mestizo adı verilen melezler ve beyazlar var.” (Dayıoğlu, 2017, s. 35)

3.5.2.3. Fotoğraf ve İçerik Uyumu

Gezi kitaplarında kullanılan resimler, çocuğun kendi yaşadıkları dünya ile gezilen yerler arasında bağlantı kurmasına aracı olacaktır. Bu yüzden anlatılan yerleri yansıtacak nitelikte resimler kullanılmalıdır. Dayıoğlu, kitap içerisinde anlattığı olayları resimlerle de somutlaştırmıştır. Ama kitap içerisinde yer alan resimler siyah-beyazdır. Oysa gezi kitaplarında renkli resimlere yer verilmesi çocukların gezilen yerleri daha iyi görmelerine olanak sağlayabilir.

Görsel 5: Okyanuslar Ötesine Yolculuk

3.5.2.4. Dilin Anlaşılrlığı

Gezi yazısında kullanılan dil, okuyucunun merakını sürekli canlı tutacak nitelikte olmalıdır. Dayıoğlu da içtenliği, çocuksu merakı ve sorular sorarak okuruyla iletişime geçmesiyle baştan sona kadar tempoyu hiç düşürmemiştir.

“Brezilya yüzölçümü bakımından, dünyanın beşinci büyük ülkesi. Güney Amerika kıtasının hemen hemen yarısını kaplıyor. Amazon nehrinin üçte biri Brezilya topraklarında bulunuyor. Sizleri sayılarla sıkmak istemiyorum. Ama herhalde, dünyanın beşinci büyük ülkesinin, yüzölçümünü ve nüfusunu öğrenmek istersiniz.”(Dayıoğlu, 2017, s. 79)

3.2.2.5. Yanıltıcı Genellemeler

Dayıoğlu, gezdiği yerlerle ilgili davranış ve tutumları anlatırken duyduklarını ve gözlemlerini genellemeler yapmadan aktarmaktadır.

“Gezgin olarak gittiğim ülkelerden, iyi bir dille söz etmeye özen gösteriyorum. Uluslara saygı duyuyorum. Ama, gerçeği yazmamak da olmuyor. Yabancılar ülkemize geldiğinde çok iyi bir izlenim bırakmamız gerek. Yoksa, ülkelere dönünce bizler için iyi şeyler söylemelerini bekleyemeyiz değil mi?” (Dayıoğlu, 2017, s. 66)

3.5.2.6.Konunun Çocuğun Yaşantısıyla İlişkisi

Çocuklar,köyde yaşıyorsa şehir hayatını bilemezler, şehirde yaşıyorlarsa köy hayatını bilemezler. O yüzden bildikleri, yaşantıları ile sınırlıdır. Ama gezi yazıları, çocuklara yeni ufuklar açarak onlara farklı yaşamların davar olduğu gerçeği ile tanıştırmaktadır. Dayıoğlu bu kitabında dünyaca ünlü futbolcuları, statları ve dans gösterileri ile ünlü Güney Amerika kıtasını anlatmıştır.

“Dişli trenlerle, teleferiklerle dağ doruklarına tırmanır; dünyanın en güzel kenti Rio de Janeiro’nun kuşbakışı görünümünü izleriz. Büyük futbolcu Pele’nin ülkesi Brezilya’ya gideriz. Dünyanın futboluna beşiklik etmiş ünlü stadları görürüz. Görkemli samba gösterilerini izleriz.” (Dayıoğlu, 2017, s. 10)

“Samba, Brezilya’nın özgün dansı. Rio’da kırk dört tane samba okulu var. Her okulda iki bini aşkın öğrenci, samba öğrenimi görüyor. Dünyaca ünlü Brezilya karnavalı sırasında, bu okullar birbiriyle dansve görkem yarışına giriyorlar.” (Dayıoğlu, 2017, s. 88)

3.5.2.7. Çocukların İlgilerinin Dikkate Alınması

Çocuklar yeni yerlerin keşif hikâyelerinden, farklı insanlarla tanışmaktan, değişik yaşam biçimlerine tanıklık etmekten oldukça hoşlanmaktadır. Bu yüzden gezi serüvenlerinin anlatıldığı gezi yazıları ilgilerini çekecektir.

“Cuzco Kızılderilileri, kadın, erkek, fötr şapka giyiyor. Özellikle yoksul sınıf, şapkasız gezmiyor. Şapkalarının renkleri o kişilerin sosyal durumlarını belirtiyor. Kahverengi, beyaz, siyah şapkaların anlamı değişik. Evliler, dullar, bekârlar şapkalarından belli oluyor.” (Dayıoğlu, 2017, s. 47)

Tablo 8: Okyanuslar Ötesine Yolculuk: Çocuklar için Yazılan veya Onlara Okumaları için Tavsiye Edilen Gezi Yazılarında Aranılması Gereken Nitelikler

Gözleme Dayalı, Gerçek Bilgiler	+
Ele Alınan Konunun Her Yönü ile Tanıtımı	+
Fotoğraf ve İçerik Uyumu	+
Dilin Anlaşılabilirliği	+
Yanıtıcı Genellemeler	+
Konunun Çocuğun Yaşantısıyla İlişkisi	+
Çocukların İlgilerinin Dikkate Alınması	+

Yukarıdaki tabloya göre, *Okyanuslar Ötesine Yolculuk* adlı kitap, çocuklar için yazılan veya onlara okumaları için tavsiye edilen gezi yazılarında aranılması gereken kriterlere uygundur. Gülten Dayıoğlu, türün başarılı bir örneğini sunmuştur. Gezip gördüğü yerleri anlatırken gezi sırasında hissettiği tüm duyguları olduğu gibi anlatmak isteyen yazar, gezi boyunca yaşamış olduğu acı, tatlı, şaşırtıcı ya da ürkütücü ne varsa yoğunluğunca kitaba yansıtmıştır. Bunu da gezi boyunca elinden düşürmediği teybiyle gerçekleştirmiştir. O anki duygularını, hislerini unutmamak için sıcaklığı kayıtlar tutmuştur.

3.6. BAMBASHKABİR ÜLKE AMERİKA'YA YOLCULUK

3.6.1. Kitabın Tanıtımı

Yazarın Adı: Gülten Dayıoğlu

Yayınevi: Altın Kitaplar

Yayın Yeri: İstanbul

Yayın Yılı: 2016

Sayfa Sayısı: 107

3.6.2. Kitabın İncelemesi

Gülten Dayıoğlu, bu kitabında bizi, büyük küçük demeden her yaştan insanın hayran kalacağı düşsel bir şölene çıkarmaktadır. “Güzelliklerle çirkinliklerin, zenginle yoksulluğun, eşitlikle eşitsizlikle, açlıkla aşırı tokluğun kıyasıya çelişip durduğu (Dayıoğlu, 2016, s. 7) bu yenedünyada bizi çizgi film karakterleri, robotlar, film stüdyoları, çeşitli gösteriler, dünyanın en uzun köprüleri ve gökdelenleri beklemektedir.

3.6.2.1. Gözleme Dayalı, Gerçek Bilgiler

Gülten Dayıoğlu, kitabın başında okuyucuya seslenerek onları selamlamış ve onları kitabın içine hemen çekebilmek için kitapta neler bulabileceklerine dair okuyucuda ön beklentiler oluşturmuştur. Bu da okuyucunun kitaba karşı oluşturduğu merak duygusunu harmanlamıştır. Gezi boyunca elinden teybini düşürmeyen yazar gezi öncesinde öğrendiklerini gördükleri ile harmanlayarak okuyucuya aktarmıştır.

“Bugün hep birlikte, tadına doyamayacağınız bir geziye çıkacağız. Amerika Birleşik Devletleri’ni doğudan vahşi batıya kadar bir güzel gezeceğiz, Miki ailesinin yaşadığı Disneyland’da sevimli ve akıllı yunusların, korkunç köpek balıklarının, dev balinaların (Sev World) ve yirmi birinci yüzyılın düşsel dünyasını dolaşacağız. Bu arada Hollywood’a gidip Universal Stüdyoları’nı gezeceğiz, artistlerle tanışacağız, film çekimlerini izleyeceğiz, Kara Şimşek adlı akıllı arabaya binip resimler çektireceğiz. Başta Uzay Yolu olmak üzere, sevdiğiniz birçok filmin çekildiği setleri göreceğiz. Bin bir çeşit film hilesini birlikte öğreneceğiz ve öyle şaşıracağız ki!” (Dayıoğlu, 2016, s. 5)

“Biliyor musunuz; yolculuk,gezi hepsi güzel. Ama tehlikelerle dolu. Dünyamızı görme, başka ülkeleri, başka ulusları, başka uygarlıkları tanıma tutkusu böylesine ağır basmasa, onca tehlikeyi göze alınamaz inancındayım. İnsan gerçekten geziye çıkarken, kellesini koltuğuna alıyor. Her türlü tehlikenin kendisini beklediğini bile bile yapıyor bunu. Özellikle okyanusları aşarken, içim dayanılmaz bir korku sarıyor. Sanki karada başımıza bir kaza gelirse, kurtulma

şansımız var gibi geliyor bana... Uçsuz bucaksız denizin derinliklerinde yok olup gitme korkusundan kısa bir sürede sıyrılıyorum. Teybimi alıp, sizler için yaptığım gözlemleri kaydediyorum.” (Dayıoğlu, 2016, s. 12)

3.6.2.2. Ele Alınan Konunun Her Yönü ile Tanıtımı

Gezi yazarı, gezip gördüğü yerlerin kendine özgü özelliklerini, yapılarını, gelenek-göreneklerini tanıtmalıdır. Dayıoğlu da gezip gördüğü yerlerin kendine özgü özelliklerini ön plana çıkartmakla birlikte oranın geçmişine, kültürüne, insan ilişkilerine, aile yapısına, ekonomisine, eğitimine, sanat anlayışına ve ulaşımına da değinmeden geçmemektedir.

“Los Angeles’tan sonraki durağımız, LasVegas. Burası aslında küçük bir yerleşim alanı. Kaliforniya eyaleti sınırları içinde, çorak toprakları üzerinde kurulmuş bir yer. LasVegas’ın en önemli özelliği, dünyaca ünlü bir talih oyunları merkezi olması. Geçmişte burası küçük bir maden kasabasıymış. Topraklarında gümüş yatakları varmış. Maden tükenince, kasaba terk edilip yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmış. Talih oyunlarının oynandığı oteller, oyun salonları yapılarak, kasaba yeniden canlandırılmış.” (Dayıoğlu, 2016, s. 46)

“Beş ada üzerine yayılmış bulunan New York kentinin nüfusu yedi milyon. En büyük Amerikan bankalarının yedisi burada bulunuyor. New York, dünyanın sanat ve kültür merkezi durumunda. Kırk kadar büyük tiyatro, iki opera, iki yüz küçük tiyatro yanında, bale, dans toplulukları, caz kulüpleri var. New York’ta haftada 150 müzikal sunuluyor izleyicilere. Ve dünyada ünlü New York flarmoni orkestrasının anavatanı.” (Dayıoğlu, 2016, s. 96)

3.6.2.3. Fotoğraf ve İçerik Uyumu

Gezi yazısında kullanılan resimler ve görseller çok önemlidir. Çünkü gezi sırasında anlatılan bir olayın daha kolay anlaşılmasına yardımcı olacak unsurlardır. Dayıoğlu’nun gezdiği yerlere dair çektiği fotoğraflar kitabın sonunda yer almaktadır. Kitabın sonunda yer alan bu resimler anlatıldığı bölümün yanına bırakılsa metni tamamlayıcılık açısından daha faydalı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca geziye dair konulan resimlerin çoğaltılması, çocuğun gezilen yerlerigörmesine, bakmasına daha çok merak duymasına olanak sağlayacağı düşünülmektedir.

Görsel 6: Bambaşka Bir Ülke Amerika'ya Yolculuk

3.6.2.4. Dilin Anlaşılrlığı

Yazısına içten bir selamlama ile başlayan yazar, yazıya ilk adımını atmış olur ardından kişilerin kitapta ne bulacağına dair yazısı ile okuyucuların merak duygusunu zirveye taşımıştır. Kelimeleri yerli yerinde kullanması, uzun cümle yapıları yerine kısa cümle yapılarını tercih etmesi, eserin çocuklar tarafından kolayca okunabilirliğini artırmıştır.

“Bambaşka bir insan topluluğu yaşıyor Amerika’da. Bu bambaşka insan topluluğu, bambaşka bir dünya yaratmış kendisi için. İşte böylece Amerika Birleşik Devletleri oluşmuş. Haydi gelin, bu bambaşka ülkeyi bir baştan bir başa hep birlikte gezelim. Ellerinizi uzatın. Gözlerinizi yumun. Dev jumbo jete doluşup bulutlara dalalım. Ve ver elini Amerika!...”(Dayıoğlu, 2016, s. 8)

3.6.2.5. Yanıltıcı Genellemeler

Yazar, gezi sırasında gözlediklerini ya da başından geçen bir olayı anlatırken yanıltıcı genellemeler yapmak yerine tüm insanlığı kucaklayan açıklamalarda bulunmuştur.

“Bu tür olayları dünyanın her yerinde oluyor. Beyazı da zencisi de yapıyor böyle yasadışı işleri.” (Dayıoğlu, 2016, s. 38)

3.6.2.6. Konunun Çocuğun Yaşantısıyla İlişkisi

Dayıoğlu, çocukların dünyasına hâkim bir yazardır. Bunun avantajını kullanan yazar daha en başta çocuklara, kitapta neler bulabileceklerine dair ipuçları verir ve çocukların merakını kitaba toplamayı başarır. Disneyland’da Miki

ailesiyle tanışması, yunusların gösterilerini anlatması, Hollywood'a gidip film stüdyolarını çocuklar için anlatması, çizgi filmlerden hoşlanan çocukların kitapla bağ kurmasını kolaylaştıracaktır.

“Başka bir sette, aramızdan seçilen iki genç, astronot kıyafetlerine bürünüp aya iniş filmi çeviriyor. Astronotlar, belinden tavana bağlı. Fonda ışık ve kamera hilesiyle ay yüzeyi oluşturuluyor. Sonra astronot aya iniş yapıyorlar. Beyaz perdeye yansıyan görüntüler öylesine gerçek ki!... Her şeyin aldatmaca olduğunu bile bile gördüklerimize hayran olmaktan, şaşırımdan kendimizi alamıyoruz. Duvarda yürüme, boşlukta uçuş, yerçekiminden kurtulma izlenimi veren sahneler, hepsi de hileyle oluşuyor. Aslında ne duvarda yürüyen ne de boşlukta uçan var.” (Dayıoğlu, 2016, s. 27)

“Miki Fare,tüm dünyada öylesine seviliyor ki Walt Disney, Miki'ye benzer başka tipler de yaratma gereksinimi duyuyor. Böylece Miki'nin eşi Bayan Mini, Üç Domuzlar, Köpek Gofy, Plüto, Vak Vak kardeşler, Donald Amca vb. çıkıyor ortaya. Bu canlı resim kahramanları da en az Miki kadar ilgi topluyor.” (Dayıoğlu, 2016, s. 40)

3.6.2.7. Çocukların İlgilerinin Dikkate Alınması

Günümüzde teknolojik gelişmelerin hızla artmasından kaynaklı çocuklar küçük yaştan itibaren televizyon, bilgisayar, telefon ve internet gibi araçlarla tanışmakta ve onları okuma-yazma gibi öğrenme alanlarında da kullanma konusunda ustalaşmaktadır. Hal böyle olunca kendileri için ortaya konan çizgi filmleri yakından takip etme ve onlarla ilgili çıkan oyuncaklarla oynama konusunda isteklidirler. Bu konuda önemli bir sektör oluşturan Disneyland başka bir deyişle pek çok çizgi karakterin oluşturulduğu film stüdyolarını gezen Dayıoğlu, çocukların dikkatini kitaba toplama konusunda oldukça başarılıdır.

“Universal Stüdyoları'ndaki hayal kentleri, kasabaları, dağları, denizleri geride bırakıp ayrılırken, içimde garip bir duygu beliriyor. Keşke diyorum, bu film hilelerini öğrenmeseydik. Bundan sonra izleyeceğimiz filmlerin tadı kaçacak. Aylarca ekran başında merakla, coşkuyla izlediğimiz, Uzay Yolu'nun setini görüp, filmin nasıl çekildiğini öğrenince bir daha benzer coşkuyu duyacağımı sanmıyorum. Gerçekten Kaptan Kirk ve uzun kulaklı Mr. Spack'ın Uzay gemisi ne denli inandırıcıydı değil mi? Oysa bu gemi, bir metre boyunca tahtadan oyulmuş bir maket. Geminin kumanda odası ise, sadece resim. Son olarak bu sette, Uzay

Yolu filminden bir bölümün çekilişini izledik de şaşkınlığımız katmerlendi doğrusu.” (Dayıoğlu, 2016, s. 32)

“Disneylan, Disney ülkesi demek. Burası gerçekten başlı başına bir ülke. Bu ülkenin yurttaşları, insanlığın gönlüne taht kurmuş düşsel kahramanlar. Disneyland'da barış, sevgi, kardeşlik ve dostluk var. Disneylandlıkahramanlar hem birbirlerini hem de tüm insanları çok seviyorlar. Bu ülkenin hiçbir ülke ile kavgası yok. Tersine Disneyland kavgalarını barıştırmak gibi kutsal bir görev üstlenmiş adeta.” (Dayıoğlu, 2016, s. 40)

Dayıoğlu, anlatımında yeri geldikçe çocuklara kültürel zenginlik katacak bilgilere de yer vermiştir.

“Dünyanın dört bir yanında herkesin giydiği blue Jean ilk kez San Francisco’da giyilmiş. Bavyera asıllı bir Musevi olan Levi Strauss, kumaş tüccarlığı yaparmış. Satamadığı yelken bezlerinden, pantolon diktirmiş. Su kenarlarında diz çökerek çalışan altın arayıcıları, bu dayanıklı pantolonları pek sevmişler. 1853’te kurulan LEVİ’S bluejeanimparatorluğu, hala sürüyor. Bu çok ünlü pantolon imparatorluğunun merkezi, San Francisco’da.” (Dayıoğlu, 2016, s. 53)

“Kulağınızda bulunsun. Belki bir gün bir sohbet sırasında işinize yarayabilir. Dünyanın en yüksek binaları:

Ostan TV kulesi;570m- Moskova

Sears Kulesi;443m- Şikago

İkiz kuleler;379m- New York

Empire State;379m- New York

Eyfel Kulesi;321m- Paris” (Dayıoğlu, 2016, s. 97-98)

Tablo 9:Bambaşka Bir Ülke Amerika’ya Yolculuk: Çocuklar için Yazılan veya Onlara Okumaları için Tavsiye Edilen Gezi Yazılarında Aranılması Gereken Nitelikler

Gözleme Dayalı, Gerçek Bilgiler	+
Ele Alınan Konunun Her Yönü ile Tanıtımı	+
Fotoğraf ve İçerik Uyumu	+
Dilin Anlaşılabilirliği	+
Yanıltıcı Genellemeler	+
Konunun Çocuğun Yaşantısıyla İlişkisi	+
Çocukların İlgilerinin Dikkate Alınması	+

Yukarıdaki tabloya göre, *Bambaşka Bir Ülke Amerika'ya Yolculuk* adlı kitap, çocuklar için yazılan veya onlara okumaları için tavsiye edilen gezi yazılarında aranılması gereken kriterlere uygundur. Gülten Dayıoğlu türün başarılı bir örneğini sunmuştur. Gülten Dayıoğlu, gezip gördüğü yerleri çocuklara her yönüyle anlatmak adına oranın tarihini, kültürünü, ülkemizle olan geçmişini, coğrafi özelliklerini, aile yapısını, yeme-içme kültürünü, kılık-kıyafetlerini, konuşulan dillerini, inanç sistemlerini, ulaşımını, eğitim durumlarını ve geçim kaynaklarını da olmak üzere pek çok konuya yer vermiştir. Başka bir söyleyişle gezip gördüğü yerleri tepeden tırnağa anlatmaya çalışmıştır. Bunun yanında her yönüyle tanıtmaya çalıştığı gibi daha çok diğer ülkelerden ayrılan, baskın özelliklerini ön plana çıkartarak çocukların zihninde şema oluşturmalarını kolaylaştırmaktadır.

3.7. EFSANELER ÜLKESİ ÇİN'E YOLCULUK

3.7.1. Kitabın Tanıtımı

Yazarın Adı: Gülten Dayıoğlu

Yayınevi: Altın Kitaplar

Yayın Yeri: İstanbul

Yayın Yılı: 2017

Sayfa Sayısı: 93

3.7.2. Kitabın İncelemesi

Gülten Dayıoğlu bu kitabında bizi günümüz medeniyetinin temelini oluşturan kâğıt, matbaa, pusula ve barut gibi icatların doğuş yeri olan efsaneler ülkesi Çin'e götürmüştür. Çin dünyanın en büyük ikinci ülkesi olmakla beraber dünyanın en eski kültürlerine de ev sahipliği yapmaktadır. Ayrıca Türklerin ilk yurdunun Orta Asya olduğu düşünülürse bir zamanlar eski komşumuz olduğunu söylemekte mümkündür. Yazar her zamanki gibi yolculuğa başlamadan önce okura doğru bilgiler verebilmek için araştırmalar yapmış ve edindiği bilgileri geziye başlamadan önce okurla paylaşmıştır.

“Çin sınırları içindeki ilk durağımız ÜRÜMCÜ. Ürümçü, Çin’in Sincan Bölgesi’nde bir milyon nüfuslu bir kent. Tyenşan Dağları’nın eteğine kurulmuş olan bu kentte, Uygur ve Kazak Türkleri yaşıyor.” (Dayıoğlu, 2017, s. 9)

3.7.2.1. Gözleme Dayalı, Gerçek Bilgiler

Yazar, gezi sırasında gözlemlediklerini ve yaşadıklarını an ve an okuruyla paylaşmıştır. İçinde bulunduğu ambiyansın kendisinde uyandırdığı izlenimi unutmadan birebir okuruyla paylaşabilmek için elinden teybini düşürmemiştir. Bu da anlatılanları gerçekçi kılmıştır.

“Yolculuğun ilk adımından sonuna dek her şeyi sizler için minik teybime kaydettim. Gezi boyunca hep sizlerle birlikte gibiydim. Teybe kayıt yaparken, sanki sizlerle karşı karşıyaydım.” (Dayıoğlu, 2017, s.6)

3.7.2.2. Ele Alınan Konunun Her Yönü ile Tanıtımı

Yazar, Çin’in Ürümçü, Pekin, Xian ve Şanghay gibi şehirlerini gezmiştir. Buraların doğal yapısını, ekonomik durumunu, yeme-içme kültürünü, giyim kuşamını, tarihini, eğitimini, ulaşımını, inanç sistemlerini, efsanelerini, sanatsal çalışmalarını ve bizimle olan tarihini kitapta bulmak mümkündür. Bu da çocukların ülkeyi yakından tanınmasına olanak sağlamaktadır.

“Sokaklarda gördüğümüz insanların giyim kuşamları, daha sonra mahalle aralarında gördüğümüz evlerin yaşam düzeyi bunu apaçık kanıtıyor. Halkın çoğunluğu haki renkli asker kumaşından yapılmış dik yakalı asker urbası giyiyor. Başlarda asker kasveti, ayaklarda postal ya da bot. Atlarında bisiklet. Bu görünümde kadın erkeği ayırt etmek kolay olmuyor.” (Dayıoğlu, 2017, s. 20)

“Caddelerde özel bisiklet yolları var. Bisikletleri yönlendiren trafik ışıkları ayrı. Otobüsler caddenin orta yerinde yer alıyor. Trafik öylesine ağır işliyor ki! En büyük hız sınır elli km. Herkes buna özenle uyuyor.” (Dayıoğlu, 2017, s. 21)

3.7.2.3. Fotoğraf ve İçerik Uyumu

Çocuk kitaplarında kullanılan resimler, metin içinde anlatılanlarla uyumlu olmalıdır. Kelimelerin anlatamadığını görseller tamamlamalıdır. Gülten Dayıoğlu kitabın sonunda metin içerisinde bahsettiği Ürümçü kızları ve Çin Seddi’ni paylaşmıştır. Bunlar metinde geçmesi sebebiyle anlatılanlarla resimler

uyumludur. Ayrıca tasvir ettiği Ürümçü çocuklarının resmini koymuş olması anlatılanların görselle tamamlanmasına olanak sağlamıştır.

Görsel7: Efsaneler Ülkesi Çin'e Yolculuk

3.7.2.4. Dilin Anlaşılabilirliği

Yazarın dili oldukça içten ve samimidir. Anlatımını atasözleri kullanarak zenginleştirmektedir. Bu atasözleri ne fazla ne de azdır. Yeri geldikçe çarpıcı ve anlatımını destekleyecek şekilde kullanılmıştır. Dayıoğlu'nun anlatımında kimi zaman Ahmet Mithat esintisini bulmak da mümkündür. Çünkü yazar araya girer ve anlattığı olay ile ilgili çocuklara seslenir. Onlardan gelecekte beklediği beklentiyi dile getirir.

“Yeri gelmişken, bu uyuşturucu konuyla ilgili birkaç satır daha yazmaktan kendimi alamıyorum. Umarım yazı keyfiniz bölündü diye bana kızmazsınız. Sevgili okuyucularım. Sık sık gazetelerde okuyor, filmlerde görüyoruz. Kolay yoldan para kazanmak isteyen bazı kimseler, insanları uyuşturucu kullanmaya alıştıyorlar.” (Dayıoğlu, 2017, s. 46)

3.7.2.5. Yanıltıcı Genellemeler

Yazar, ülkeyi tanıtırken insanların giyim-kuşamlarından, inanç sistemlerinden ve insanların tavırlarından ayrıntılı bir şekilde bahsetmiştir. Bunu yaparken çocuklarında zihninde oluşabilecek yanıltıcı genellemelere yer vermemiştir. Yerleri daha çok dünden bugüne değişimiyle bahsetmiştir.

“Daha önce eski Çin’de uyuşturucu kullanımında doğal ve yaygın bir adet olduğunu belirtmişim. Bu adet, sarayda da varmış. Çünkü sarayların bazı bölümlerinde, uyuşturucu çekme köşeleri var. Buralarda değerli taşlarla bezenmiş özel çubuklar, imparatorların da uyuşturucu kullandığını gösteriyor. Şimdiki Çin’de böyle bir alışkanlık ve adet söz konusu değil. Uyuşturucu maddelerin insan vücudunu yavaş yavaş zehirlendiğinin bilincinde bugünkü insanlar.” (Dayıoğlu, 2017, s. 45)

3.7.2.6. Konunun Çocuğun Yaşantısıyla İlişkisi

Gülten Dayıoğlu gezip gördüğü yerlerin doğal güzelliklerini, inançlarını ve kültürünü anlatmanın yanında çocuklara kendisinden çok farklı bir dünyada yaşayan akranlarının yaşantılarına dair bilgi vermektedir. Böylece çocukları kendi yaşamları ile farklı ülkelerde yaşayan çocukların yaşamları hakkında düşünmeye sevk etmektedir. Bu da çocuğun dünyada yalnız olmadığını hissettirecektir. Herkesin benzer zorluk ya da aşamalardan geçtiğini anlamasını sağlayacaktır.

“Çocuk Sarayı, gerçekten görülmeye değer bir yer. Burası büyük bir konak. Geçmişte, çok zengin bir Çinlinin eviymiş. 1950 yılında “Çocuk Sarayı” adıyla üstün yetenekli çocuklar için özel bir okul hizmete açılmış. Gerçekten, burada ilkokul düzeyindeki üstün yetenekli çocuklara, özel sanat dersi veriliyor. Başta müzik, bale, resim, Çince güzel yazı yazma, el işi, süsleme, heykel, bilgisayar olmak üzere yirmi çeşit özel kurs var. Müziğin, resmin, balenin her türü öğretiliyor burada. Yerel müzik Çince notalarla, klasik müzik Batı notalarıyla veriliyor. Piyanodan, yerel çalgıların en eskilerine değin çalgı bulunuyor Çocuk Sarayı’nda. Hangi çocuk neye yatkınsa, o doğrultuda eğitiliyor. Burada yetişen Çinli gençler, gelecekte Çin’in ve dünyanın en seçkin sanatçıları oluyorlar.”(Dayıoğlu,2017,s.84-85)

3.7.2.7. Çocukların İlgilerinin Dikkate Alınması

Gülten Dayıoğlu’nun gezi yazısında üzerinde durduğu konular ülkeden ülkeye değişmektedir. Hangi ülkeye gittiyse bizi o ülkenin ön plana çıkan unsuruyla karşılamaktadır. Bu da çocukların kafasında ülkeleri daha sistematik şekilde kodlamasına yardımcı olmaktadır. Bu kitabın adından anlaşıldığı gibi efsaneleri ile meşhur olan ve en eski medeniyetlere ev sahipliği yaptığı için zengin

bir geçmişe ve sanata sahip olan Çin'den bahsetmiştir. Tarihten ve efsanelerden hoşlanan çocuklar için zengin bir metindir.

“Din adamları, kıtlık belasından kurtulmak için dua etmeye başlamışlar. Tam bu sırada gökyüzünden kocaman bir kaz belirmiş. Kanatlarını çırpa çırpa gelip dua edenlerin bulunduğu yere konmuş. Din adamları bu olayı, uğurlu bir işaret saymışlar. Buranın adı BÜYÜK KAZ PAGODASI olmuş. Kazlar da o günden sonra, kutsal canlı olarak değerlendirilmiş. Çin'de hiç kimse kazı kesip yemezmiş.”(Dayıoğlu,2017,s.72)

Tablo 10: Efsaneler Ülkesi Çin'e Yolculuk: Çocuklar için Yazılan veya Onlara Okumaları için Tavsiye Edilen Gezi Yazılarında Aranılması Gereken Nitelikler

Gözleme Dayalı, Gerçek Bilgiler	+
Ele Alınan Konunun Her Yönü ile Tanıtımı	+
Fotoğraf ve İçerik Uyumu	+
Dilin Anlaşılabilirliği	+
Yanıltıcı Genellemeler	+
Konunun Çocuğun Yaşantısıyla İlişkisi	+
Çocukların İlgilerinin Dikkate Alınması	+

Yukarıdaki tabloya göre, *Efsaneler Ülkesi Çin'e Yolculuk* adlı kitap, çocuklar için yazılan veya onlara okumaları için tavsiye edilen gezi yazılarında aranılması gereken kriterlere uygundur. Yazar, türün başarılı bir örneğini sunmuştur. Gülten Dayıoğlu, her ne kadar yurt dışını anlatan gezi yazıları yazsa da gezme serüvenine yurt içinde başladığını da gezi yazılarında dile getirmiştir. O yüzden ülkesinin coğrafi güzelliklerine hâkim bir yazardır. Bu durum gezip gördüğü yerleri anlatırken ülkesiyle var olan benzerlik ve farklılıkları ortaya koymasından anlaşılacaktır. Tarihine ve kültürüne de hâkim olan yazar gezip gördüğü yerlerin bizimle olan geçmişine, o ülkeye kazandırmış olduğumuz kültürel ya da yapısal değerleri çocuklara anlatarak çocukların derslerde öğrendiği bilgileri pekiştirmesine olanak sağlamaktadır.

3.8. KANGURULAR ÜLKESİ AVUSTRALYA'YA YOLCULUK

3.8.1. Kitabın Tanıtımı

Yazarın Adı: Gülten Dayıoğlu

Yayınevi: Altın Kitaplar

Yayın Yeri: İstanbul

Yayın Yılı: 2010

Sayfa Sayısı: 59

3.8.2. Kitabın İncelemesi

Gülten Dayıoğlu, bu kitabında dünyanın en büyük 6. ülkesi olan Avustralya'ya gitmiştir. Avustralya'nın Sydney, Hamilton Adası, Canberra ve ülkenin en büyük kenti olan Melbourne kentlerini gezmiş ve gözlemlerini paylaşmıştır. “Sevgili okuyucularım, sizlerle yine çok uzaklara gidiyoruz!” (Dayıoğlu, 2010 s. 5)diyerek geziye başlayan yazar, samimi bir üslupla okuru kitaba çekmiştir.

3.8.2.1. Gözleme Dayalı, Gerçek Bilgiler

Sadece gözlemleriyle yetinmeyen yazar, ülkeyi tam anlamıyla tanıtabilmek için gezi öncesinde edindiği bilgilere de yer vermiştir. Ayrıca tur rehberinden, beraber gezdiği kişilerden ya da orada tanıştığı insanlardan duyduklarına da yer vermiştir.

“Avustralya kıtası, çok eski ve yaşlı bir kara parçası. Bu yüzden yer aşınmış durumda. Yüksek dağlara rastlanmıyor. Bunun sonucu olarak, kıtada deprem görülüyor.” (Dayıoğlu,2010,s.27)

“Mış, mış diyorum, çünkü biz bu tür şeyleri göremedik. Biz yalnız ve yalnız yağmurun görkemine tanık olduk, Cennet Adası denen Hamilton Adası'nda.” (Dayıoğlu,2010,s.35)

3.8.2.2. Ele Alınan Konunun Her Yönü ile Tanıtımı

Dayıoğlu, kitabında Avustralya'nın başta doğal güzellikleri olmak üzere ekonomisi, coğrafi özellikleri, sosyo-kültürel yapısı hakkında da geniş bilgilere yer vermiştir. Avustralya'nın dünüyle bugününü anlatan yazar bizimle de olan geçmişini eklemeyi unutmamıştır.

“Merinos koyun türü, Avustralya'ya cumhuriyetimizin kurulduğu yıllarda, Türkiye'den gönderilmiş. Avustralya bu türü geliştirerek, yün fabrikası niteliğinde merinos çiftlikleri oluşturmuştur.” (Dayıoğlu, 2010, s.40)

“Çanakkale Savaşı sırasında, Türk ordusuna karşı, İngiliz askerleri yanında Anzaklarda savaştı. Bu savaşı biz kazandık. Ama Anzaklar’la dostluğumuz bozulmadı.”(Dayıoğlu,2010,s.42)

Avustralya’nın iklim kuşağına da yer veren yazar, çocukların Sosyal Bilgiler dersinde gördüğü ya da Coğrafya dersinde göreceği derslere temel oluşturmaktadır.

“Kıtanın büyük bölümü çöl. Bir de Ekvator kuşağına çok yakın. Bu yüzden, yazları çok sıcak geçiyor. En sıcak ay, ocak ayı oluyor. En soğuk ise temmuz deniliyor.”(Dayıoğlu,2010,s.17)

3.8.2.3. Fotoğraf ve İçerik Uyumu

Dayıoğlu, gezi sürecinde yaşadıklarına dair anı oluşturacak fotoğraflar çekmiştir. Bunları kitabın sonunda çocuklarla paylaşan yazar çocukların hem kendisiyle bağ kurmasını kolaylaştırmış hem de yazı ile çocukların zihninde Avustralya’yı canlandıran yazar bunu görsellerle de desteklemiştir.

Görsel8:Kangurular Ülkesi Avustralya’ya Yolculuk

3.8.2.4. Dilin Anlaşılrlığı

Yazarın dili oldukça açık, anlaşılır, samimi ve içtendir. Ara ara direkt olarak çocuklara seslenerek onları da geziye dâhil etmektedir. Ayrıca cümle yapısı göz önüne alındığında kısa ve basit yapılu cümleleri kullanmıştır. Bu da çocukların uzun cümlelerde boğulmadan kolayca okumasına yardımcı olacaktır.

“İnsanlar Avustralya’yı eden merak etmiyorlar?” diye dertlendim. Ama sonunda gereken sayıda gezgin bir araya geldi. Yolculuk gerçekleşti. Avustralya,

küçük bir kıta. Üstelik üçte ikisi çöl. Yerleşim alanları kıyılarda yoğunlaşmış. Özellikle doğu kıyıları çok canlı. Dünyaca tanınan birkaç büyük kenti var. Sydney (Sidney), Melbourne (Melburn), Canberra (Kanberra) bunların önde gelenleri.” (Dayıoğlu, 2010, s. 13)

3.8.2.5. Yanıltıcı Genellemeler

Yazar Avustralya'nın tutum ve davranışlarına yer verirken çocukta ön yargı oluşturacak genellemelere gitmemiştir. Sadece tarihine yer verirken beyazların ülkeye doluşarak yerli halkı katlettiğine çok sık yer vermiştir. Bu da çocuğun zihninde beyazlar derken kimi kastettiğine dair anlam karmaşası yaratabilir.

“Ne var ki beyazlar, onların çoğunu kılıçtan geçirmişler. Zavallı yerliler, bu eli kanlı beyazları Tanrı yerine koydukları için kim bilir nasıl düş kırıklığına uğradılar.”(Dayıoğlu,2010, s.18)

3.8.2.6. Konunun Çocuğun Yaşantısıyla İlişkisi

Dayıoğlu, gezip gördüğü yerlerin güzellikleri, tarihi ve kültürel zenginliklerinin yanında çocuklara orada yaşayan yaşlılarının hayatından, ilgilendikleri spor dallarından da bahsetmiştir. Üstelik gezdiği ülkelerin geçmişte yaşadığımız tarihi olayları anımsatarak çocukların tarih derslerinde öğrendiklerini pekiştirmelerine kaynaklık etmektedir.

“Plaj çevresinde gençler, coşku içinde rüzgâr ve dalga sörfü yapıyorlar. Avustralya'da sörf sporu çok yaygın.”(Dayıoğlu,2010,s.26)

“Öyle bir coşkuya kapıldım ki! Rehberin dediğine göre, bu anıt dünyada düşman komutanı anısına yapılmış tek anıtmış. Canberra'nın orta yerinde böyle bir anıtın konulma nedeni, yine Atatürk'ün insancıl politikasından kaynaklanıyor: Atatürk döneminin İçişleri Bakanı Şükrü Kaya, Çanakkale bölgesinde denetleme yapmaya gidecektir. Atatürk, Bakan'dan Çanakkale Şehitliği'nde bir konuşma yapmasını ister. Şükrü Kaya'ya şunları söyler: ‘Dünyaya seslenircesine bir konuşma ve tutum içinde olmalısın. Çanakkale’ de yalnız bizim şehitlerimiz değil, bu topraklarda can vermiş yabancı askerler de bulunuyor. Konuşmada, o kahramanlar savaşçıları da saygıyla anlamalısın.’ Şükrü Kaya, “Bu sözler ancak sizin söyleyebileceğiniz yüksek sözlerdir. Ben böyle bir konuşma yapamam, “der. Atatürk, İçişleri Bakanı için bir konuşma metni hazırlar, metinde şunlar yazılıdır:”

Bu yurdun toprakları üstünde kanlarını döken kahramanlar! Burada bir dost ülkede bulunuyorsunuz. Huzur ve sessizlik içinde uyuyunuz. Sizler, Mehmetçikle yan yana, koyun koyunasınız.” (Dayıoğlu,2010,s.44-45)

“Avustralya’nın hoşuna giden bir başka özelliği de aile yapısının bozulmamış olmaması. Avrupa ve Amerika’da, on üç, on beş ya da on sekiz, yirmi yaşlarındaki gençler, ailesiyle restoranlara gitmiyorlar. Çocukluk kendi yaşlılarıyla gezmeyi yeğliyorlar. Avustralya’da bu böyle değil. Restoranlarda, çay salonlarında gençler aileleriyle birlikte. Keyif ve uyum içinde içiyorlar.” (Dayıoğlu,2010,s.53)

3.8.2.7. Çocukların İlgilerinin Dikkate Alınması

Dayıoğlu hem bir anne hem de bir zamanlar öğretmenlik yapması hasebiyle çocukların dünyasına yakın biri olmuştur. Bu sebeple onların dikkatini gezi türüne çekebilecek konulara da yer vermiştir. Çocuklar küçüklüğünden itibaren hem gerçeklerine hem de oyuncakları yapılarak satılan hayvanfigürlerinden hoşlanmaktadır. Bunu farkında olan yazar hayvan ve bitki örtüsüne de yer vermiştir.

“Koala, ayıya benziyor. Ama ayı değil deniliyor. Kürkünden kötü bir koku yayılıyor. Üstelik çok da utangaç bir hayvan. Ağaç dallarına sarılarak uyuyor. Yüzünü de hep ön ayaklarıyla saklamaya çabalıyor.”(Dayıoğlu,2010,s.40)

“Burada beni kangurular çok etkiledi. Avustralya’ya geleli beri doğru dürüst bir kanguru görememiştik. Meğer çiftliğin bir bölümünde kanguru da besleniyormuş.

Ev sahipleri, elimize yağ sürülmüş ekmek dilimleri ve şekerli çay dolu taslar verdi. Doğruca kanguruların yanına gittik. Onları beslerken duyduğum coşkuyu hiç unutamıyorum.

Ekmek diliminden kopardığım parçaları kangurunun ağzına sokmaya çabalıyorum. Ama o, ön ayaklarını uzatıp ekmeği elimden alıyor. Sonra bölerek, kibarca ağzına sokuyor. Bir güzel çiğnedikten sonra yutuyor. Kanguruların ön ayaklarıyla boksör gibi yumruk attıklarını duyduğumda, önce uzak durmaya çalıştım. Ama sonradan onlara alıştım.

Söylendiğine göre, bu tür tepkileri dışı kangurular gösterirmiş. Oysa bizimkilerin hepsi de erkek.”(Dayıoğlu, 2010, s. 41-42)

Dayıoğlu, Türk edebiyatıyla yakından ilgili biridir. Bu yüzden kendisinden önce yazılmış gezi türündeki eserlerden çocuklara bahsederek onların bu türü yakından tanınmasına olanak sağlamaktadır. Böylece çocuğu bu türün zengin örnekleriyle tanıştırmaktadır.

“Değerli yazarımız Reşat Nuri Güntekin’in Anadolu Notları’nda gözlediği, kendinden yana yolculara bizim gezilerde de pek sık rastlıyorum.”(Dayıoğlu,2010,s.7)

Tablo 11: Kangurular Ülkesi Avustralya’ya Yolculuk: Çocuklar için Yazılan veya Onlara Okumaları için Tavsiye Edilen Gezi Yazılarında Aranılması Gereken Nitelikler

Gözleme Dayalı, Gerçek Bilgiler	+
Ele Alınan Konunun Her Yönü ile Tanıtımı	+
Fotoğraf ve İçerik Uyumu	+
Dilin Anlaşılabilirliği	+
Yanıtıcı Genellemeler	+
Konunun Çocuğun Yaşantısıyla İlişkisi	+
Çocukların İlgilerinin Dikkate Alınması	+

Yukarıdaki tabloya göre, *Kangurular Ülkesi Avustralya’ya Yolculuk* adlı kitap, çocuklar için yazılan veya onlara okumaları için tavsiye edilen gezi yazılarında aranılması gereken kriterlere uygundur. Gülten Dayıoğlu, türün başarılı bir örneğini sunmuştur. Hem bir anne hem de eski bir öğretmen olan Gülten Dayıoğlu çocukların dikkatlerini çekebilecek öğelere hâkim bir yazardır. Kitabın isminden de anlaşıldığı üzere Avustralya deyince akla ilk gelen hayvan olan kangurulara oldukça sık yer vermiştir. Onları beslerken çekilen fotoğraflarını da kitaba ekleyerek çocukların da görmesini sağlamıştır. Ayrıca Avustralya’yı anlatırken bizimle olan Çanakkale savaşına sıkça yer vererek tarihi geçmişimizi çocuklara hatırlatmıştır. Hem de düşman komutana dair yapılmış ilk anıtın Atatürk’e ait olduğunu söyleyerek çocukların ülkesiyle, atasıyla kıvanç duymasını sağlamıştır.

3.9. KENYA'YA YOLCULUK

3.9.1 Kitabın Tanıtımı

Yazarın Adı: Gülten Dayıoğlu

Yayınevi: Yapı Kredi Yayınları

Yayın Yeri: İstanbul

Yayın Yılı: 2018

Sayfa Sayısı: 60

3.9.2. Kitabın İncelemesi

3.9.2.1. Gözleme Dayalı, Gerçek Bilgiler

Gülten Dayıoğlu tüm gezilerinde olduğu gibi bu gezisinde de daha yola çıkmadan Kenya ile ilgili bilgileri toplamaya başlamış bunları da okuyucuyla paylaşmıştır. Bu da aslında gezi yazarlığını ne kadar ciddiye aldığını göstermektedir. Gezdiği yerler hakkında doğru ve çeşitli bilgiler sunabilmek için daha gitmeden büyük titizlikle çalışmalar yaptığını gözler önüne sermektedir.

“Her gezi öncesinde olduğu gibi bu kez yine gideceğimiz yerle ilgili araştırmalar yapmaya giriştim. Çeşitli kaynaklardan Kenya ilgili bilgiler edinmeye çalıştım. Haritada, gideceğimiz yerlerin konumlarını inceledim. Bu sırada, gezilen yerlerin deniz yüzeyinden iki-üç bin metre yükseklikte olduğunu öğrendim.”(Dayıoğlu,2018,s.8)

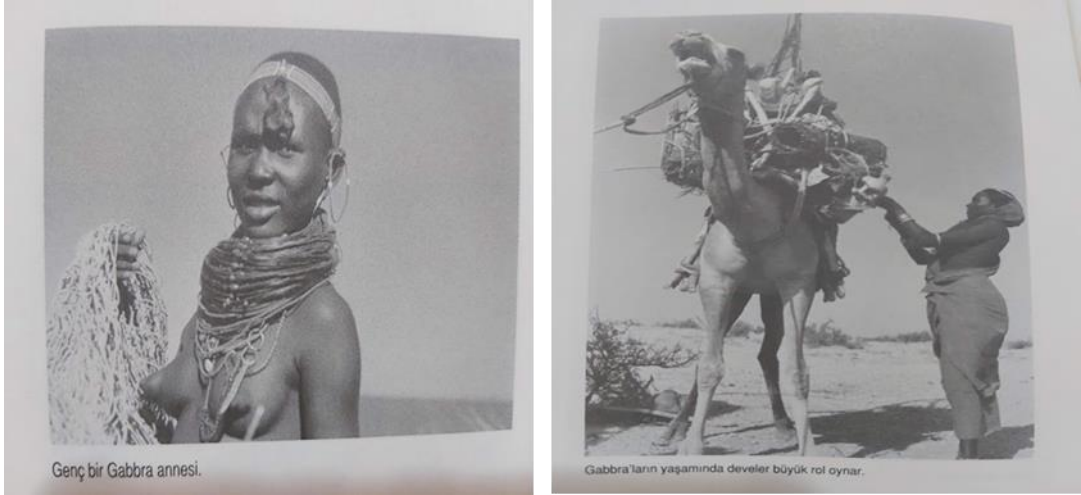
3.9.2.2. Ele Alınan Konunun Her Yönü ile Tanıtımı

Dayıoğlu bu kitabında bizi Doğu Afrika'da yer alan Kenya'ya götürmüş ve gezi boyunca sadece bu ülkenin başkenti olan Nairobi'yi tanıtmıştır. Anlatımında buranın doğal güzelliklerine ve safari parklarına ağırlık verdiği gözlemlenmiştir.

“Nairobi, sanki büyük bir park içine kurulmuş, bahçe kent gibi. Yapılarla bitki örtüsü, öyle güzel, öylesine uyumla bağdaştırılmış ki!.. Eski yapılar yanında, modern gökdelenler var. Ama, yeşillik ve çiçeklerle bezeli parklar, bahçeler, yapıların kuru görüntüsünü yumuşatıyor. Nairobi'yi safari dönüşünde daha ayrıntılı biçimde gezeceğiz. Bunlar ilk izlenimler.”(Dayıoğlu,2018,s.11)

3.9.2.3. Fotoğraf ve İçerik Uyumu

Yazar önce kelimelerin canlandırma gücünden yararlanarak gezi sürecini anlatmış. Sonra kitabın bitimiyle anlattıklarının görsellerini okuyucuyla paylaşmıştır. Ayrıca kitapta, genç bir Gabbra annesinin kişilere özel olan bölgesinin, alelade bir şekilde gösterilmesi çocukların gelişim seviyelerine uygun değildir. Bunun dışında oranın insanların giyim-kuşamını yansıtmak açısından önemli olduğunu düşünülmektedir. Alan kaynakları tarandığında “Gezi yazısındaki resimlerin niteliği nasıl değerlendirilmelidir?” sorusunu karşılayacak kuramsal bir bilgiye rastlanmamaktadır. Alan kaynaklarında genel itibariyle anlatılanlarla resimlerin bağlantılı olması gerektiği ifade edilmiştir. Bu açıdan değerlendirecek olursak kullanılan görseller anlatılanlarla bağlantılıdır.

Görsel 9:Kenya'ya Yolculuk

3.9.2.4. Dilin Anlaşılabilirliği

Yazar, okurunu selamlarken bu kez oranın selamlama ifadesiyle başlamıştır. Bir kelimedede olsa çocuğun kelime haznesine katkıda bulunmuştur. Yazarın kitabında kullandığı dil çocukların anlayabileceği düzeyde, açık ve anlaşırdır. Yazarın samimi ve içten bir anlatımı vardır.

“JAMBO: Selam, merhaba, sizinle dostum. Size iyilik, esenlik diliyorum!..

Sevgili Okuyucularım, sizlere bu kez, Afrika kıtasının göbeğinden, Kenya'dan, Kenyaca selamlıyorum. Jambo!..

Jambo Kenya’da en çok kullanılan sözcük.Derileri kuzguni siyah, dişleri süt beyaz, gözleri ışıltı ışıltı, iri yarı zenciler, Jambo! derken, öylesine sıcak ve candan ki!.. İnsan, kırk yıllık dostuyla selamlaştığını sanıyor.”(Dayıoğlu, 2018, s.7)

3.9.2.5. Yanıltıcı Genellemeler

Gezideki gözlemler anlatılırken anlatılan ülke ve ülkenin içinde yaşayan insanlar hakkında, sonradan düzeltilmesi pek mümkün olmayan genellemelere gidilmemelidir. Yazar bu kitabında genelleme yapmayıp sadece Masailere özgü birtakım durumlardan bahsetmiştir. Bunlar Masailerin kan içmesi, aynı günsünnet olan erkeklerin evlendiklerinde eşlerini değiştirebilir olması ya da bir adamın on kadınla evlilik yapabilir olması gibi durumlar ilginç olmasının yanında çocuğun zihninde yanıltıcı izlenimlere sebep olabileceği düşünülmektedir.

“Masailerin ilginç özellikleri, herkesin dilinde. Bunların en başında kan içme olayı geliyor... İnek kanı içerlermiş. Bunun için ineğin kulak ardındaki şah damarı delinir, oradan fişkırarak kan bir kaba doldurulur, sonra bu kap elden ele geçirilerek herkes payına düşen kanı içermiş. Acaba insan kanı içerler mi? diyecektim. Ama, bu soruyu sormaya cesaret edemedim.” (Dayıoğlu, 2018 s. 15)

“Bize garip gelen başka bir adetler daha var: Aynı gün sünnet olan erkekler, evlendiklerinde eşlerini birbiriyle değiştirebiliyorlar.” (Dayıoğlu,2018,s.16)

3.9.2.6. Konunun Çocuğun Yaşantısıyla İlişkisi

Küçük yaşlardan itibaren çocuklar, hayvan ve bitkilerle tanışır. Özellikle hayvanlar yapay, oyuncak halleriyle çocuğun hayatına girer. Ve çoğu zaman çocuğun elinden düşürmediği oyun arkadaşı haline gelir. Onları beslemek, dokunmak, oyun oynamak hoşlarına gider. Bu yüzden yaşantılarında oldukça önemli bir yere sahiptir. Bunu farkında olan yazar en çok bitki ve hayvan popülasyonuna sahip olan Kenya’yı anlatırken özellikle bu konu üstünde durmuş ve onları doğal yaşamından manzaraları çocuklarla paylaşmıştır.

“İlk kez, savanlarla kaplı bir alanla yüz yüze geliyorum. Diz boyu yüksek otlar, bodur baobap ağaçlardan oluşan savanlarda ilerliyoruz. Birden şoför frene basıyor. Hepimiz öne doğru kayıyoruz. Ne oluyor demeye kalmadan, bir de ne görelim!.. Yol üstüne, Babun türü, kara suratlı maymunlar yayılmış yatıyor.

Bunlar sadece yolu değil, çevreyi de sarmışlar. Kimileri yavrularını emziriyor. Kimileri birbirlerinin pire ya da bitini ayıklıyor. Kimileri sataşp oynaşiyor. Özellikle yavru babunlar hep büyüklerin tepesinde...” (Dayıoğlu,2018,s.12)

“Zürafalar öylesine sevimli ki! Daha önce, hayvanat bahçelerinde gördüğüm bu hayvanları dikkatle gözleyince, bir şey dikkatimi çekti: Zürafalar, koşarken, sağ ön ve arka ayaklarını birlikte ileriye uzatıyorlar. Sonra sol ön ve arka geliyor... Oysa, atlar ve öteki dörtayaklılar, ayaklarını çaprazlama kullanıyor.” (Dayıoğlu,2018,s.13)

3.9.2.7. Çocukların İlgilerinin Dikkate Alınması

Kenya, hayvan çeşitliliği açısından değerlendirildiğinde dünyanın en zengin ülkelerinden biri olduğunu söylemek mümkündür. Dayıoğlu bu zenginliği kitabında 37 tane hayvanın ismine ve özelliklerine yer vererek açıkça ortaya koymuştur. Bu da çocukların doğal sistem hakkında bilgi edinmesine olanak sağlamaktadır. Ayrıca çocukların dikkatini kitaba yoğunlaştırmasına yardımcı olmaktadır.

“İşte bu kurak mevsim bazen uzun sürüyor. O zaman yüz elli litre su gereksinimi olan filler ağaçlara saldırıyor. Önce ağaçların kabuklarını kemiriyor. Sonra gövdenin yumuşak bir yerine hortumuyla salgı akıtıp orayı deliyorlar. Hortumlarını o deliğe sokarak, ağacın öz suyunu emiyorlar. Böylece ağaç, içten içe kuruyup, iskelete dönüşüyor.” (Dayıoğlu,2018,s.20)

İlk insanın ortaya çıkışından bu yana insanlar hayatta kalabilmek ve varlıklarını sürdürebilmek için diğer tüm canlılar gibi doğaya ayak uydurmayı başarmıştır. Bunu farkında olan yazar coğrafyanın insanlar üzerindeki etkisini gözler önüne sermektedir.

“Minibüs şoförleri, dendiğine göre, savanlık alanlarda, altı yedi kilometre öteyi gözleriyle tarayabilirlermiş. Ayrıca, hangi hayvanın nerelerde bulunacağını da yaklaşık olarak biliyorlarmış.Zencilerin gözleri çok güçlü olurmuş. Bu da geçmişte, ilkel yaşam içindeyken kendilerini vahşi hayvanlardan koruma gereksiniminden kaynaklanıyormuş.”(Dayıoğlu,2018,s.31-32)

Tablo 12: Kenya'ya Yolculuk: Çocuklar için Yazılan veya Onlara Okumaları için Tavsiye Edilen Gezi Yazılarında Aranılması Gereken Nitelikler

Gözleme Dayalı, Gerçek Bilgiler	+
Ele Alınan Konunun Her Yönü ile Tanıtımı	+
Fotoğraf ve İçerik Uyumu	+
Dilin Anlaşılabilirliği	+
Yanıtıcı Genellemeler	-
Konunun Çocuğun Yaşantısıyla İlişkisi	+
Çocukların İlgilerinin Dikkate Alınması	+

Yukarıdaki tabloya göre, *Kenya'ya Yolculuk* adlı kitap, çocuklar için yazılan veya onlara okumaları için tavsiye edilen gezi yazılarında aranılması gereken kriterlere uymayan tek bir madde vardır. O da yazarın, Kenya'da bulunan Masai adlı kabileyi anlatırken vermiş olduğu kültürel özelliklerdir. Bu kültürel özellikler çocukların gelişim seviyelerine uygun değildir. Bunlar Masailerin kan içmesi, aynı gün sünnet olan erkeklerin evlendiklerinde eşlerini değiştirebilir olması ya da bir adamın on kadınla evlilik yapabilir olması gibi durumlar çocukların zihninde pek de hoş olmayan izlenimler yaratabilir. Onun dışında tüm kriterlere uygundur. Gülten Dayıoğlu, ülkeleri her yönüyle tanıtmaya çalışırken ülkelerin diğer ülkelerden ayrılan karakteristik özelliklerini ön plana almaya çalışmaktadır. Bu yüzden *Kenya'ya Yolculuk* adlı kitabı okuyan çocuk hayvan popülasyonunun fazla olduğu bu ülkede 30'a yakın hayvanı doğal yaşamında okuma şansına sahip olacaktır.

3.10.MISIR'A YOLCULUK

3.10.1. Kitabın Tanıtımı

Yazarın Adı: Gülten Dayıoğlu

Yayınevi: Yapı Kredi Yayınları

Yayın Yeri: İstanbul

Yayın Yılı: 2015

Sayfa Sayısı: 67

3.10.2. Kitabın İncelemesi

Gülten Dayıoğlu, bu gezisinde bizi altı yüzlük yıllık geçmişiyle dünyanın en eski uygarlıklarından biri olan ölümsüz Firavunların ülkesi Mısır'a götürmüştür. Antik dönemden başlayarak günümüze kadar birçok eseri bünyesinde barındıran ülke, tarihsel kalıntılar yönünden oldukça zengindir. Gezi, ülkenin ekonomik ve coğrafi anlamda en önemli unsuru olan Nil Nehri üzerinde geçmektedir. Görkemli piramitleri, ölümsüz mumyaları, obelisk ve tapınakları ile tarih kokan ülkeyi yazar tüm canlılığı ile yansıtmaya çalışmıştır. Geçmişin yaşantısını, düşünce yapısını ve inanç sitemini merak eden çocuklar için zengin bir materyal örneği sunmuştur.

3.10.2.1. Gözleme Dayalı, Gerçek Bilgiler

Yazar, her kitabında olduğu bu kitabında da okuruna sağlıklı bilgileri, doğru bir şekilde sunabilmek için gezi öncesinde araştırmalarını yapmış ve okuruyla paylaşmıştır. Üstelik gezi kitapları yazmadan önce ülkeyi gidip görmesine rağmen yine de araştırma yapıyor oluşu aslında gezi yazarlığını ne kadar büyük bir titizlikle yaptığını ve ne kadar ciddi bir çalışma gerektirdiğini göstermektedir.

“Geziye çıkmadan önce, gideceğimiz yerlerle ilgili ön bilgileri toplamak iyi oluyor. İnsan bildikleriyle gördüklerini birbirine bağlayınca, gezi daha derin bir anlam kazanıyor. Biz de Mısır'ı daha önce görmemize karşın, bu geleneği bozmadık. Çünkü, gezi programında, geçmişte görmediğimiz pek çok yer var. Fazla mesai yaparak, Mısır'la ilgili kitaplar okuduk. Ve yolculuk başladı.” (Dayıoğlu, 2015 s.8)

3.10.2.2. Ele Alınan Konunun Her Yönü ile Tanıtımı

Dayıoğlu, gezip gördüğu yerleri diğer bölgelerden ayıran nitelikleri ile ortaya koymaktadır. Başka bir şekilde ifade edecek olursak, ülkeleri karakteristik özellikleri ile yansıtmaktadır. Bu yüzden kitapta baskın bir tarih, kültür ve inanç sitemi olmakla birlikte ülkenin doğa güzelliklerine, coğrafi özelliklerine de rastlamak mümkündür.

“Tapınağın bir başka yerinde de Timsah tanrının mumyası bulunuyor. Timsahları yakalamak için, çeneleri açıkken, ağızlarına kalın bir odun parçası atılıyor. Timsah hırsla odunu ısırınca, bir daha dişlerini kurtarıp ağzını açamıyor.

Tanrularına bu eziyeti yapma nedenleri, onları mumyalayarak, daha yakından tapınmak. İşte, tapınağın bu bölümünde, 220 yıl önce mumyalanmış timsahları görüyoruz.” (Dayıoğlu,2015,s.18)

“Nil nehri, binlerce yıldır, Mısır’a hayat veren kutsal bir su olarak değerlendiriliyor. Yedi Afrika ülkesinden geçiyor. Üzerinde, irili ufaklı taşıtlarla çok amaçlı taşımacılık yapılıyor. Nil’in en görkemli görünümü Assuan’da. Dünya ünlü bir renk olan Nil yeşilini, kaynağında görmek çok çok etkileyici. Gerçekten Nil’in rengi, Nil yeşili, sözcüklerinden başka bir biçimde ifade edilemez. Öylesi özgün ve göz alıcı...”(Dayıoğlu,2015,s.10)

3.10.2.3. Fotoğraf ve İçerik Uyumu

Çocuk edebiyatında kullanılan resimler, çocuğu metne ve metnin içerdiği konuya vakıf olmalarını kolaylaştırıcı öğelerden biridir. Kitabın sonunda yer alan fotoğraflar, yazarın metin içinde anlattıklarını tamamlayıcısı olarak yerini almaktadır. Ayrıca fotoğrafların altında açıklayıcı bilgilerin yer alması, hangi bölümde geçen konuyla ilgili olduğunu bulamada kolaylık sağlamaktadır.

Görsel 10: Mısır’a Yolculuk

3.10.2.4. Dilin Anlaşılrlığı

Gülten Dayıoğlu, gezi yazısına kullandığı içten ve samimi üslubuyla son derece özgün bir anlatıma sahiptir. Okuruyla konuşarak onlara sevgisini, şaşkınlığını, merakını açıkça yansıtır. Kimi zaman da öğretmen edasıyla tavsiyelerde bulunur. Bazen de çocuk olur. Gezi sırasında yaptığı yaramazlıkları çocuklarla paylaşarak onlarla kuvvetli bağlar oluşturmaktadır.

“Gücümün yettiğince yükseğe çıkıp, çevreme söyle bir bakıyordum ki, ayaklarımın dibinde biten fellah jandarmanın, sıtma görmemiş sesiyle irkildim. “Oradan in,” diyordu. Meğer taşlarda çatlamlar olduğundan, yukarı tırmanış yasaklanmış. Ben ne bileyim! Adam homur homur homurdanarak, tepede bulunan birkaç kişiyle beni önüne katıp aşağı indirdi. Yasak yazısını gösterdi. Bunu yaparken, levhaya bir burnumu sürmediği kaldı. Bu sırada iyi ki Arapça bilmiyorum diye geçirdim.” (Dayıoğlu,2015,s.53)

Gezi yazıları, dil ve anlatım yönünden kusursuz birer örnek olmalıdır. Oysa bu kitabında bariz ön plana çıkan yazım ve noktalama yanlışları bulunmaktadır. Örneğin bağlaçların cümle içerisindeki görevi cümleyi bağlamakken aynı işleve sahip noktalama işaretleri ile yan yana kullanılmıştır.

“Hatta, bu mezarın Genç Kral Tutankamon’un gömütü olacağını bile düşlemektedir. Çünkü, bugüne denk, soyulmuş mezarlardan çıkan buluntuların hiçbirinde, Tutankamon’a ait bir eşyaya ya da yazıya rastlanmamıştır.” (Dayıoğlu,2015,s.40)

“Bayram tıraş için gecikmiş olan erkekler ve çocuklar, şenlik patırtısı arasında, sokağa atılan bir iskemleye oturmuş, güle söyleye saç tıraşı oluyorlar.” (Dayıoğlu,2015,s.46)

3.10.2.5. Yanıltıcı Genellemeler

Anlatılan ülkeyle ilgili yaşam biçimleri, inanç ya da düşünce sistemi ile ilgili çocuğu yanıltıcı herhangi bir genelleme yapılmamıştır.

3.10.2.6. Konunun Çocuğun Yaşantısıyla İlişkisi

Dayıoğlu, gezip gördüğü yerleri anlatırken o yerlerin uygarlığa kazandırdıklarına yer vermektedir. Ayrıca bu yerlerin, ülkemizle olan tarihine de yer vererek çocukların derslerde öğrendiği pek çok bilgiyle bağlantı kurmasına da olanak sağlamaktadır.

“Komombo Tapınağı’nda, bir de dünyanın yazılı olarak bilenen ilk takvimi diye tanıtılan bir takvimle yüz yüze geliyoruz. Duvara kabartma yöntemiyle işlenmiş olan bu takvim, tarım işlerine dayanılarak oluşturulmuş. Tohumun ekşiliğinden, ürünün toplanmasına kadar geçen süreleri temel kabul eden bu takvimde, bir yıl, üç yüz altmış beş gün sürüyor. Bu beş sayısı, Mısır’ın

en önemli beş tanrısını temsil ediyor. Aylar üç haftaya, haftalar da onar güne bölünüyor.” (Dayıoğlu,2015,s.17-18)

“Mısır, Anadolu’muz gibi türlü uygarlık katmanlarıyla bezeli. Başka bir deyişle Mısır’a pek çok ülke egemen olmaya çabalamış. Bu dönemlerden kalma değişik kültür örneklerini de Mısır’da görmek olası. Büyük İskender, Romalılar, tabii bu arada Klopetra-Antonius aşkı da dünyanın diline dolanıyor. Roma’dan sonra Bizanslılar da esip geçiyorlar Mısır’dan. Osmanlılar, Fransızlar, İngilizler hemen hemen tarihe damga vurmuş önemli uluslar, Mısır’a göz koyuyor. Geliyorlar ve gidiyorlar. 1952 yılında, Mısır bağımsızlığına kavuşuyor.” (Dayıoğlu,2015,s.23)

3.10.2.7. Çocukların İlgilerinin Dikkate Alınması

Mısır, altı yüzlük geçmişi ile birçok uygarlığın geçiş noktası olmuştur. Tarihçesi, yer altını kazdıkça çıkan eski uygarlıklara ait hazineleri, görkemli piramitleri, gelişmiş mumyalama yöntemiyle çağımıza kadar uzanan ölümsüz kralları ve hâlâ çözülmeyi bekleyen gizemleri ile çocukların dikkatini kitaba toplayacak ve genel kültürlerini arttıracak niteliklere sahip bir gezi yazısıdır.

“Rehberimiz, bakan mumyasının başında, bize mumyalama işlemini bir kez daha açıklıyor. Vücudun içi boşaltılıyor. Beyin, kalp, ciğer, böbrekler mumyalanıp dört ayrı kavanoza yerleştiriliyor. Bu kavanozlara Tanrı Horus'un kavanozları deniliyor. Sonra vücut, türlü baharat ve otlardan oluşma bir karışımla tuzlanıyor. Karın bölgesinin çökmesi için kil, kum, reçine, testere talaşı ve bez yumakları ile dolduruluyor. Bu maddelere, türlü kokular yanında soğanda katılıyordu. Yetmiş gün böylece bekletilen ceset, daha sonra katran ve hurma şarabı karışımına batırılmış bezlerle bandajlanıyor. Bu sargılama sırasında bezler arasına değerli taşlar, takılar koymak da adetten. Bu işler sona erince, ölünün yüzüne de altından maske takılıyor. Bu maske, çokluk ölünün yüz kalıbına göre yapılıyor. İnsan bedeni şeklinde süslü sandukaya konan ölü, mezara yerleştiriliyor. Mezar odasına ve yandaki bölümlere, koridorlara, ölünün gelecekteki yaşamında kullanması için en değerli eşyaları, takıları, kap kaçakları, kısaca hazinesi, hatta ekip biçmesi için tohumlar konuluyor.” (Dayıoğlu,2015,s.38-39)

Tablo 13: Mısır'a Yolculuk: Çocuklar için Yazılan veya Onlara Okumaları için Tavsiye Edilen Gezi Yazılarında Aranılması Gereken Nitelikler

Gözleme Dayalı, Gerçek Bilgiler	+
Ele Alınan Konunun Her Yönü ile Tanıtımı	+
Fotoğraf ve İçerik Uyumu	+
Dilin Anlaşılabilirliği	+
Yanılıcı Genellemeler	+
Konunun Çocuğun Yaşantısıyla İlişkisi	+
Çocukların İlgilerinin Dikkate Alınması	+

Yukarıdaki tabloya göre, *Mısır'a Yolculuk* adlı kitap, çocuklar için yazılan veya onlara okumaları için tavsiye edilen gezi yazılarında aranılması gereken kriterlere uygundur. Gülten Dayıoğlu, türün başarılı bir örneğini sunmuştur. Çocukların ilgi alanlarının farklılık gösterdiği bir gerçektir. Her ülkenin de birbirinden farklı güzelliklere sahip olduğunu söylemek mümkündür. *Mısır'a Yolculuk* adlı kitabı okuyan çocuk ilk insanların yaşamına, inançlarına, korktukları hayvanları putlaştırıp tapmalarına, teknolojiden bahsedilemeyecek dönemde dahi doğayı şekillendirmesine tanıklık edecektir. Ayrıca uygarlığa katmış oldukları takvim ve kâğıt gibi buluşların ortaya çıkışına dair pek çok bilgiye sahip olacaklardır.

3.11.MEKSİKA'YA YOLCULUK

3.11.1. Kitabın Tanıtımı

Yazarın Adı: Gülten Dayıoğlu

Yayınevi: Yapı Kredi Yayınları

Yayın Yeri: İstanbul

Yayın Yılı: 2017

Sayfa Sayısı: 148

3.11.2. Kitabın İncelemesi

Gülten Dayıoğlu, bu kitabında bizi, Maya ve Aztek gibi dünyanın en eski uygarlıklarına ev sahipliği yapan Meksika'ya götürmüştür. Gezi boyunca bu uygarlıkların dünyaya kattığı buluşlar, yaptıkları piramitler ve ortadan kayboluşundaki varsayımlar hakkında bilgiler edinilmektedir.

Dayıoğlu, kitabın başında okuru açıkça geziye davet etmiştir. Gezi ile ilgili ön bilgiler vermiş ve okurun dikkatini kitaba çekmeye çalışmıştır. Merak duygusunu oluşturan yazar, gezisinin sonunda geziyi özetleyerek nihai bir sonuca bağlamıştır.

“Haydi gelin, hep birlikte, MEKSİKA’YA gidelim! Maya ve Aztek uygarlıklarının beşiğinde, yüzlerce yıl öncesine dalıp, tarihle btnleşelim. Pek çok bilimsel esere, romana filme, tiyatro oyununa vb. konu olan Maya ve Aztek kültürüyle zenginleşelim. Dünya uygarlığına olağanüstü eserler katıp sonra da birden bire yok olan Maya ve Aztek insanlarıyla özdeşleşmeye çalışalım. Onların kültürünü yakından inceleyerek, bugüne değin zlememiş gizemlerin üzümünü sezinlemeye yoğunlaşalım. Kısacası, yeni yeni ufuklara kanat açalım.” (Dayıoğlu, 2017 s.9)

“Her fırsatta dile getirdiğim şu görüşleri, bir kez daha vurgulamaktan kendimi alamıyorum: Tarihsel değerlerine, yabancılar tarafından türlü yollarla el konulan unsurlar, elbirlik olup, bu eşsiz eserleri geri isteme eylemine girişilmeli. Ulusca, bu doğrultuda bilinçlenmenin zamanı çoktan gelmiş, geçmektedir. Nice gezilerde yeniden buluşmak umut ve dileğiyle...” (Dayıoğlu,2017,s.140)

3.11.2.1. Gözleme Dayalı, Gerçek Bilgiler

Gülten Dayıoğlu, gezip-gördüğü yerleri anlatırken okuyucuya duygularını, düşüncelerini, gözlemlediklerini, rehberden ya da orada yaşayan insanlardan duyup, öğrendiklerini eksiksiz bir şekilde anlatabilmek adına teybini gezi boyunca elinden düşürmez. Gerek gezi öncesinde gerekse gezi sonrasında okuyup öğrendikleri ile gözlemlediklerini harmanlayarak okura sunar.

“Geziyi sizlerle paylaşmak, doyumsuz bir uğraş. Ancak, gezi sırasında gelişigüzel teybe kaydettiğim duygu, düşünce, görüş ve coşkuları, yazıya geçirmek kolay olmuyor. Bazen, kendi sesimi duymaktan bıkıyorum. Hele kırkı kırk yaran sorular, yanıtlar, ayrıntılar... Sınırsız coşkuları, yoğun duyguları gem altın alıp yontarak, yumuşatarak yazıya dökme çabası, içimi tüketiyor. Bu çalışmayı yaparken, evimizi başka bir eve taşımış gibi oluyorum. Hani tüm eşyalar evin orta yerine yığılır da onları en uygun biçimde yerleştirme telaşı sarar ya insanı! İşte bu duruma düşüyorum. Kısacası, gezi izlenimlerimi sizlerle yerli

yerinde, tadıyla tuzuyla aktarabilme kaygılarıyla kuşatılıyorum.”
(Dayıoğlu,2017,s.9-10)

3.11.2.2. Ele Alınan Konunun Her Yönü ile Tanıtımı

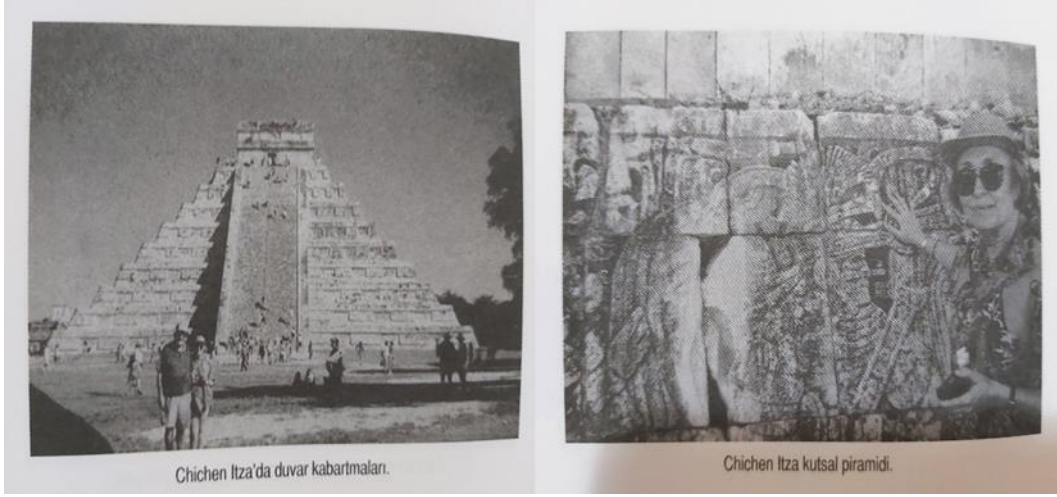
Gülten Dayıoğlu, gezip-gördüğü yerlerin coğrafi yapısını, yaşam biçimini, inanç sistemini, tarihini, tarımsal ve sanatsal faaliyetlerini, ekonomik yapısını, dilini ve mutfağını yani başka bir deyişle gezdiği tüm coğrafyaları geçmişten günümüze tüm özellikleriyle tanıtmaya çalışmıştır. Bu coğrafyanın ön plana çıkan karakteristik özellikleri ise gizemli uygarlıkları, piramitleri, patlayan yanardağları, müzeleri, mutfağı, vahşi doğası, bitki örtüsü ve dünyaya kazandırmış olduğu değerleri olmuştur.

“Kaktüs bitkisi, bu yöre insanın yaşamında önemli katkıda bulunmuş. Binlerce yıldan bu yana, hala da benzer amaçlarla kullanılmakta. Müzenin bu bölümü bu bitkiye ayrılmış. Etili gövde, besin olarak kullanılıyor. Salgısından alkollü ve alkolsüz içki yapılıyor. Gövde zarından kâğıt elde ediliyor. Liflerinden ip yapılıyor. Bu iplerle kumaş dokunuyor. Dikenler iğne olarak değerlendiriliyor.”
(Dayıoğlu,2017,s.44)

“Ay Pramidi’ni geçip, Güneş Pramidi’ne doğru yürüyoruz. Bu yola ölüm bulvarı deniliyor. Elli metre genişliğindeki bu yol, bizi Güneş Piramidi’ne götürüyor. Bu piramit çok daha görkemli. Boyutları: 222 metreye 225 metre taban, 63 metre yükseklik. Söylendiğine göre, bu piramit için, bir milyon adet kübik taş kullanılmış. On bin işçi, on yıl çalışarak Güneş Piramidi’ni oluşturmuş. Elbette bu piramit de takvime dayalı bir yapı. Güneş ışınlarının eğik ve dik geldiği mevsimler, gün dönümler, aylar, günler haftalar, akıl almaz bir mimari incelikle piramide yansıtılmış.” (Dayıoğlu,2017,s.60)

3.11.2.3. Fotoğraf ve İçerik Uyumu

Gezi kitaplarında kullanılan resimler ya da fotoğraflar, gezip-görülen yerlerle bağlantılı olmalıdır. Dilin eksik bıraktığı yerleri tamamlamalıdır. Dayıoğlu, da gezdiği yerleri çocuklara bir de fotoğraflar yoluyla gösterebilmek için fotoğraflar çekmiştir. Ve bunu kitabın sonunda okurla paylaşmıştır. Fotoğraflar siyah-beyazdır. Renkli olması çocukların gezilen coğrafyayı tüm renkleri ve canlılığıyla görmesine yardımcı olacaktır.

Görsel 11: Meksika'ya Yolculuk

3.11.2.4. Dilin Anlaşılrlığı

Dayıoğlu, gezi yazılarının hedef kitlesi olarak çocukları tercih etmiştir. Bu yüzden dilini oldukça yalın, açık ve anlaşılır tutmaya çalışmıştır. İçten, samimi bir üslupla gezide yaşadıklarını okuruyla paylaşmıştır. Yeri geldikçe Ahmet Mithat Efendi gibi geziyi bölerek açıklamaklar yapmış ve okurlara nasihatlerde bulunmuştur.

“Çünkü gezi olgusu, sanıldığı gibi sadece hoşça zaman geçirip, güzelliklerle keyiflenmek değil. Önemli ölçüde özveri gerektiren bir olgu. Çeşitli gereksinimlerden kısıarak, sabırla gezi parası biriktirmek yanında, insanın, can ve mal güvenliğinden yoksun kalmayı da göze alması gerekiyor. Her neyse, Ahmet Mithat Efendi gibi, dur okuyucum, diyerek açıklamalara girişmemeliyim. Ola ki sizleri sıkarım.” (Dayıoğlu,2017,s.127)

3.11.2.5. Yanıltıcı Genellemeler

Dayıoğlu, gezip-gördüğü yerlerle ilgili yanıltıcı genellemeler yapmamıştır. Sadece Mayalarla ilgili bölümde anlattığı, insanları tanrılara kurban etme olayı çocuklar için korkutucu olabilir. Çocuğun bu coğrafyaya karşı pek de hoş olmayan duygular beslemesine ve kitaptan uzaklaşmasına sebep olabilir.

“Totemlerle yakınlaşınca, insan kurban etmeye başlıyorlar. Yine aynı etkiyle kurban törenleri de yozlaşıp, vahşi bir eyleme dönüşüyor. Örneğin, kurbanlık insanların, diri diri göğüsleri yarıyor. Kalpleri çıkarılıyor. En büyük rahip, bu yüreği alıp, piramidin tepe noktasındaki tapınak odasına götürüyor,

orada tanrılara sunuyor. Ayrıca Mayalar, 52 yılda bir, dünyanın evren içinde batıp yok olacağına inanıyorlar. Bu inançla her 52 yılda, günlerce süren, görkemli dinsel törenler düzenleniyor. Bu topluca yakarış törenlerinde, kurban olarak seçilen insanların diri diri derileri yüzülüyor. Bu kanlı derileri, başrahip üzerine bürünüyor. Bu törenler, şu anda bizim bulunduğumuz yerde, piramidin eteğinde yapılıyor. İnsan derilerine sarılan başrahip, ilahilerle piramidin merdivenlerine tırmanıyor. Tepedeki kutsal odaya ulaşıyor. Orada tanrılara, dünyayı yok etmemeleri için dua ediyorlar.”(Dayıoğlu,2017,s.113-114)

3.11.2.6. Konunun Çocuğun Yaşantısıyla İlişkisi

Gülten Dayıoğlu gezip gördüğü yerleri anlatırken gezdiği yerlerin ülkemizle olan benzer ve farklı yanlarına yer vererek çocukların oraları daha iyi kavramasını ve karşılaştırmalar yapmasını sağlamaktadır. Coğrafi özelliklerine yer verirken yine ülkemizle olan saat dilimi farklarına yer vererek çocukların, derslerde öğrendiği bilgileri pekiştirmesine yardımcı olmaktadır. Ayrıca yazarlık hayatına başladığı günden bu yana sadece çocuklar için eserler yazan Dayıoğlu, kendi yazdığı kitaplara da yer vermiştir. Eserlerini oluşturma serüvenlerini de anlatarak okudukları, öğrendikleri pek çok bilgiyi birleştirme olanağı sağlamıştır.

“Meksika’ya gitme istediğini yıllardır içimde saklıyordum. ÖLÜMSÜZ ECE adlı romanımı yazarken, Maya ve Aztek uygarlıklarıyla ilgili araştırma yapmıştım. Çünkü, ruhu üç bin yıl ölümsüz kılınmış bir Hitit Prensi olan Ölümsüz Ece, yaşamının bir döneminde, Maya ülkesinde dünyaya geliyor. Roman kahramanını orada yaşatmadan önce, Maya tarihini incelemiş, onların yaşam ortamları, yaşam biçimleri ve uygarlıklarıyla ilgili bilgiler derlemiştim. İşte bu araştırma sırasında, Maya ve Aztek kültürünün ışığıyla gözlerim kamaşmıştı. Oralara gitmeyi, o zaman düşlemeye başlamıştım...” (Dayıoğlu,2017,s.10)

“Ben bunları düşünürken, uçak Meksiko kentine ulaşıyor. Burada hala 30 Aralık. Üstelik öğlen saatlerindeyiz. Otuz Aralık Perşembe’yi yaşamaya, Türkiye’imizde başlamıştık. Orada, gün Cuma’ya döndü bile...”(Dayıoğlu,2017,s.17)

“Meksiko kentinin kenar mahalleleri, tıpkı İstanbul’daki gibi. Dağ, taş, dere, bayır, gecekondu tarafından sarılmış durumda. Meksiko İstanbul’a benziyor dedim. Ama birçok konuda bizi aşmış. En çok özenilecek başarıları ise

metro hizmeti. Kentin altı örümcek ağı gibi metro raylarıyla örülmüş. Metro vagonları kimi yörede yeryüzünde yol alıyor. Kentin en uç noktalarına, otobüs terminallerine, trenistasyonlarına kadar uzanıyor.” (Dayıoğlu,2017,s.49)

3.11.2.7. Çocukların İlgilerinin Dikkate Alınması

Çocuklar içine doğduğu dünyanın, kendisine çizilen çerçevesini tanıdıktan sonra bu çerçevenin dışında kalan yerleri merak ederler. Farklı yaşam biçimlerini, kültürlerini, inanç sistemlerini ve gelenek-göreneklerini okumaktan hoşlanırlar. Ayrıca sevdiği şeylerin icat edilme hikâyeleri çocukların dikkatlerini çok çekmektedir. Bu yüzden çocuklar, bunların hepsini bir arada bulabileceği gezi kitaplarını okumaktan hoşlanırlar.

“Adams adında bir Amerikalı, bu yörede gezerken, Mayaların ağızlarında keyifle çiğneyip durdukları bu maddeyi merak ediyor. Yararlarını öğrenince, yerlileri ormana salıyor. Kovalar dolusu sakız toplattırıp, Amerika’ya götürüyor. Orada bazı işlemlerden geçirip, çiklet adıyla dünyaya sunuyor. Çiklet ağaçları, şimdilerde koruma altında. Kesilmesi yasak. Çok uzun ömürlü olan bu ağaçlar arasında, yüzyıllardır ayakta kalanlar var. Rehberin dediğine göre, Maya dilinde ÇİK, ağız demekmiş. LET de hareket anlamına geliyormuş. ÇİKLET, ağzın hareketi anlamında kullanılıyor.” (Dayıoğlu,2017,s.102)

“Burası, Mayaların, geleneksel sporu olan basket oyununun yapıldığı alan. Burada karşılıklı olarak, taştan oyulmuş dev basket potaları var. Ancak bu potalar, yere dikey olarak yerleştirilmiş. Şimdiki potalara göre, oldukça yükseğe konulmuş. Rehberin dediğine göre, 12-15 kiloluk toplar, bu koca deliklerden geçirilerek oynanmış bu oyun. Maç, iki takım yenilinceye dek, günlerce sürermiş... Basket takımları yedişer kişiden oluşuyor. Bazen bu sayı artabiliyor. Bu kısa boylu insanlar, onca yüksek yere, on iki kilo topu nasıl atıyorlardı acaba? Bu oyunu sadece, yüksek sınıflar oynayabiliyor. İşin daha da garip yanı, günlerce süren karşılaşmalar sonucunda, oyunu kazanan tarafın kaptanı, tanrıya kurban ediliyor. Bu eylem, kaptana ödül oluyor. Onu ve ailesini onurlandırıyor. Tanrı heykelleriyle birlikte, onun heykeli de tapınakta yer alıyor.” (Dayıoğlu,2017,s.118)

Tablo 14: Meksika'ya Yolculuk: Çocuklar için Yazılan veya Onlara Okumaları için Tavsiye Edilen Gezi Yazılarında Aranılması Gereken Nitelikler

Gözleme Dayalı, Gerçek Bilgiler	+
Ele Alınan Konunun Her Yönü ile Tanıtımı	+
Fotoğraf ve İçerik Uyumu	+
Dilin Anlaşılabilirliği	+
Yanılıcı Genellemeler	+
Konunun Çocuğun Yaşantısıyla İlişkisi	+
Çocukların İlgilerinin Dikkate Alınması	+

Yukarıdaki tabloya göre, *Meksika'ya Yolculuk* adlı kitap, çocuklar için yazılan veya onlara okumaları için tavsiye edilen gezi yazılarında aranılması gereken kriterlere uymayan tek bir madde vardır. O da Mayaları anlatırken insanların, tanrılara kendilerini adama şeklidir bu çocukların zihninde yanılıcı izlenimlere yol açabilir. Kitaptan korkmasına ve uzaklaşmasına da yol açabilir. *Meksika'ya Yolculuk* adlı kitapta, çocukları çoğunlukla dünyanın en eski medeniyetlerinden olan Maya ve Aztek uygarlıklarına dair bilgiler beklemektedir. Çocuklar bu eserde günümüzde çiğnedikleri sakızın, ya da oynadıkları basketbolun çıkış öykülerini öğreneceklerdir. Yazar en çok bu eserinde, daha önce yazmış olduğu roman ve gezi yazılarından bahseder. Bu sayede çocuklar yazarın var olan diğer kitapları hakkında da bilgiler sahibi olurlar.

3.12.HİNDİSTAN'A YOLCULUK VE NEPAL GEZİSİ

3.12.1. Kitabın Tanıtımı

Yazarın Adı: Gülten Dayıoğlu

Yayınevi: Yapı Kredi Yayınları

Yayın Yeri: İstanbul

Yayın Yılı: 2018

Sayfa Sayısı: 160

3.12.2. Kitabın İncelemesi

Gülten Dayıoğlu bu kitabında bizi, tarihin ilk çağlarından bu yana birçok komutanın, padişahın, kralın, gezginin tutkusu ve düşü olan Hindistan'a götürmüştür. Çağlar boyunca Hindistan'a birçok devlet sahip olmak istemiştir.

Bunlara örnek olarak Timur Hanlığı, Moğollar, Gazneliler, Portekizliler, Fransızlar ve İngilizleri sayabiliriz. Bu topraklara egemen olan her millet buranın kültürüne, yaşam biçimine katkıda bulunmuştur. Bu da Hindistan'ın çok renkli, çok çeşitli ve çok karmaşık bir kültürünün oluşmasına zemin hazırlamıştır. Böylece kitabı okuyan her okur kendini birbirinden ilginç birçok geleneğin, inancın, dillere destan anıt mezarların ve mistik duyguların içinde bulacaktır.

3.12.2.1. Gözleme Dayalı, Gerçek Bilgiler

Gezi yazısı ne hikâye edici metinler gibi hayali ögelere dayanır ne de tarih, coğrafya, sosyoloji gibi kuru bilgiye dayanır. Gezi yazısı gözleme ve incelemeye dayanmaktadır. Dayıoğlu da gezi boyunca teybini ve kamerasını elinden düşürmeyerek her olayı en ince ayrıntısına kadar kaydetmektedir.

“Yanılp yanılmadığımı düşünürken, nehrin üstünde, yüzü göğsü balıklar tarafından yenmiş, yeni bir cesetle yüz yüze geldim. Ceset öylesine yanımdaydı ki, ürkü içinde ağlama başladım. Bir yandan da o andaki duygu ve düşüncelerimi, korku ve acılarımı sığağı sığağına teybe kaydetmeye giriştim.” (Dayıoğlu, 2018, s. 109)

3.12.2.2. Ele Alınan Konunun Her Yönü ile Tanıtımı

Dayıoğlu, kitabında gezdiği yerlerin tarihi dokusu, coğrafyası, iklimi, sosyo-kültürel yapısı, siyasi ilişkileri, ekonomisi, ulaşımı, inanç sistemi, gelenek-görenekleri, giyim-kuşamı ve yeme-içme kültürü ile ilgili geniş ve ayrıntılı bilgiler vermiş. Bu bilgilerin yanında Hindistan ve Nepal gezisi ile ilgili en çok dillere destan anıt mezarlarını, sosyal sınıf farklılıklarını ve inanç sistemlerini ön plana tutarak kaleme almıştır.

“Hintliler sığırlara çok minnettar. Tarlada güçlerinden yararlanarak besin elde ediliyor. İneğin sütü, insanlara hayat veriyor. Gübrelerini hem odun yerine yakıyor hem de tarlada kullanıyorlar. Bu yüzden böylesine seviyorlar. İki Hintli sevdiklerini okşarken, birbirlerine, 'ineğim benim,' diyorlar.” Kaynağı ne olursa olsun, bu hayvanlar Hindi dininde kutsal sayılıyor. O nedenle kendilerine dokunmak bile yasak.” (Dayıoğlu,2018,s.38)

“Hindistan'da bebeğin doğum anı, saati, dakikası, günü, ayı çok önemli. Bu bilgiler, bebek daha birkaç günlükken, hemen yıldız bakıcısına bildiriliyor. Yıldız bakıcısı bu bilgileri değerlendirerek, bebeğin geleceğini, karakterini,

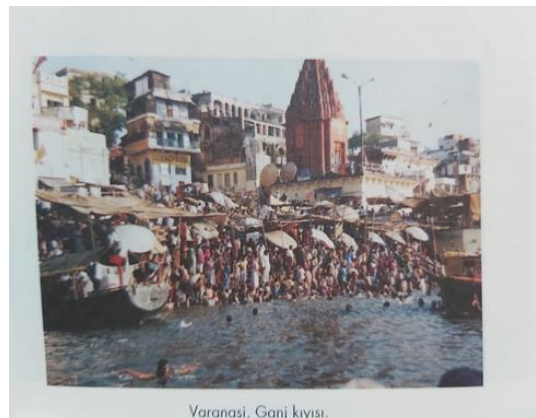
yazgısını açık seçik bildiriyor. Bu belge de adeta nüfus cüzdanı gibi, yaşam boyu saklanıyor.”(Dayıoğlu,2018,s.47)

Dayıoğlu, ülkesinin tarihini, coğrafyasını, yapılarını, gelenek ve göreneklerini çok iyi bilen bir yazardır. Gezdiği yerleri anlatırken bu bilgilerini yazısına yansıtır.

“Bu görkemli saray, aslında bizim Dolmabahçe Sarayı gibi paha biçilmez eşyalarla, halılarla vb. döşeliymiş. Yakın zamanlarda eşyalar kaldırılmış. Döşeli sarayların bakımı çok zor oluyor herhalde. Dünyada gördüğüm pek çok sarayın büyük bölümü eşyasızdı. Dolmabahçe Sarayı, yeryüzünde az rastlanan döşeli saraylardan biri olarak tanınıyor.” (Dayıoğlu,2018,s.57)

3.12.2.3. Fotoğraf ve İçerik Uyumu

Çocuk kitaplarında kullanılan resimler, çocuğu sanatla ve estetik duygusuyla tanıştıran ilk materyallerdir. Çocukların kitapları daha iyi görmesine ve anlamasına olanak sağlarlar. Kelimelerin yetersiz kaldığı yerlerde metni tamamlama işlevini üstlenirler. Dayıoğlu, gezip gördüğü yerlerde resimler çektirmiş. Anlattıklarıyla ilgili olanları kitabın son sayfasında yer vermiştir. Bu fotoğrafların canlı renklerde çekilmiş olması Hindistan’ın çok renkli yapısını ortaya koymada yararlı olacağı düşünülmektedir. Ama bunlar son sayfada olmak yerine bağlantılı olduğu yerde verilmesi metin-resim uyumuna daha çok katkıdabulunacağını söylenebilir.

Görsel 12:Hindistan’a Yolculuk ve Nepal Gezisi

3.12.2.4. Dilin Anlaşılrlığı

Dayıoğlu, gezi boyunca birinci kişi olarak varlığını hissettirir. Gezi boyunca hissettiği korku, endişe, üzüntüyü, heyecanı, mutluluğu, şaşkınlığı yani tüm duygu ve düşüncesini okurla paylaşır. Yeri geldiği zaman duyarlı kişiliğini ortaya koyarak onlara nasihatlerde bulunur

“Bu kahrolası uyuşturucu, dünyayı ejderhanın ağzında fişkıran alev gibi sarmış Ulaşabildiği insanları diri diri yakıp yok ediyor. Davet edildiğim okullarda, öğrencilerle yaptığım söyleşilerde, yeri geldikçe bu konuya değiniyorum. Uyuşturucu satan insanların para kazanma uğruna sizleri zehirlemesine izin vermeyin. Onlar katil. Uyuşturucu maddeler de bu katillerin silahları. Sizleri hemen kurşunlamıyor ya da bıçaklamıyor, yemeğimize açıkça zehir koymuyorlar. Ama, tek hedefleri sizleri öldürmek. Sizin cesetlerinizin üstüne basarak zenginliğe erişmek, paraya kavuşmak... En değerli varlığınız olan yaşam hakkınızı bu katillerin kanlı ellerine teslim etmeyin, diyorum.” (Dayıoğlu,2018,s.131)

3.12.2.5. Yanıltıcı Genellemeler

Dayıoğlu, gezdiği yerleri anlatırken çocukların zihninde yanıltıcı izlenimlere yol açmamak için oldukça duyarlı davranmaktadır.

“Ne var ki, dilenciler höt zöten anlamıyorlar. Bu insanların hemen tümü sakat. Artık bu sakatlığın boyutunu, biçimini anlatmak istemiyorum. Çünkü teypteki izlenimlerimi bilgisayara aktarırken, tam bu bölümde içim eriyor. İnsan olarak orada yaşadığım acıyı yeniden duyumsamak istemiyorum. Ayrıca çok sevdiğim bir ulu olan Hint halkını da incitmek istemiyorum.” (Dayıoğlu,2018,s.65)

Dayıoğlu, her ne kadar duyarlı bir tavır sergilemeye çalışsa da Hindistan ve Nepal gezisinde ölülerini yakma ve cesetlerini nehre atma konusundaki anlattıkları çocukların korkmalarına sebebiyet verebilir. Ayrıca bu ülkelere karşı ön yargılarının oluşmasına zemin hazırlayabilir.

“Tekne ilerliyordu. Birden, minik bir koyda, biriken çöpler arasında, yarısı balıklar tarafından yenmiş bir ceset gördüm. Tüylerim diken diken oldu. Çok geçmeden arkadaşlar da cesedi açık seçik gördüler. Teknede kıyamet koptu.” (Dayıoğlu,2018, s.106)

“Bu arada otuz kadar ölü de cayır cayır yakılıyor. Kimi ocaklarda yarı yarıya yanmış cesetler var. Kimilerinde işin sonuna gelinmiş. Kimileri henüz yeni tutuşturulmuş. Dumanlar göğe ağıyor. Ölü yakıcılar, kararmaya yüz tutmuş ateşleri havalandırıp canlandırma derdinde. Bu insanların ellerinde koca sırıklar var. Durmadan ateşi karıştırıyorlar. Bu arada sırıgın ucuna, yanmakta olan cesedin iç organları dolanıyor. Bu sahneyi izlerken allak bullak oluyorum. Tırnaklarımı avuçlarıma saplamış, kaskatı kesilerek öylece bakıyorum. Ölü yakıcı sanki piknik yerinde ızgara yapıyor. Cesedin iç organları çomaktan silkip ateşe atıyor. Sonra çevredeki korları toparlayıp, bu organların üstüne yığıyor.” (Dayıoğlu,2018, s.137)

3.12.2.6. Konunun Çocuğun Yaşantısıyla İlişkisi

Gülten Dayıoğlu, gezip gördüğü yerlerin en baskın özelliklerini anlatmakla beraber o ülkenin bizimle olan bağına, tarihine ve o ülkeye bizim kazandırmış olduğumuz tarihi yapılarınada yer vermiştir. Çocuklar böylece tarih derslerinde okuyup, öğrendikleri bilgileri pekiştirecekleridir. Ayrıca yazar,gezi sırasında gözlemlediklerini anlatırken ünlü şairlerin şiirlerinden alıntılar yaparak, atasözlerini sık sık kullanarak edebiyat zevkiyle gezi yazısını harmanlamıştır.

“Yatakta, gelip gelip kaçan uykuyla cebelleşirken, bir yandan da bunca önlemin sebebini düşünüyorum. Aşılar, ilaçlar, şunlar bunlar... Gerçekten, acaba, ayağımızla hastalığın hatta ölümün kapısını çalmaya mı geldik? Yok canım, Hindistan’da milyara yakın insan yaşıyor. Bizim canımız can da onlarınki patlıcan mı?... Kısacası sağduyumla duygularım kapışmış, birbirlerine egemen olma savaşı veriyorlar. O arada Hindistan tutkum düdüğ çalıp savaşa son veriyor. Hindistan’a geldik. Burayı, apıraköpürü de olsa, gezeceğiz. Ölüm herkesin başında, kim bilir, nerde, nasıl, kaç yaşında!... Cahit Sıtkı’nın bu dizlerini geçirirken, dalıyorum.” (Dayıoğlu,2018,s.12)

“Siz hiç, ucuz etin suyu kara olur, atasözünü duydunuz mu? Ben küçüklüğümde öğrenmiştim. Şimdi gerçeğini yaşıyorum. Hindistan gezisi, gerçekten, her zamanki fiyattan ucuzdu. Üstelik, dünyayı gezdiğimiz, güvenilir bir turizm acentesi düzenliyordu bu geziyi...” (Dayıoğlu,2018,s.13)

“Bildiğiniz gibi, eski dönemlerde yaşayan hükümdarlar, kendileri ve aileleri için anıt mezar yaptırmayı adet edinmişler. Şah Cihan da çok sevdiği eşi

Mümtaz Mahal'i yitirince, onun anısına görülmemiş güzellikte bir anıt mezar yaptırmaya kara veriyor. Hindistan'ın en tanınmış mimarlarını çevresine topluyor. Bir yandan da yabancı ülkelerdeki tanınmış mimarları projeler istiyor. Ne var ki, ortaya konan hiçbir projeyi beğenmiyor. Büyük kızı, rüyasında gördüğü bir anıt mezar görüntüsünü gerçeğe dönüştürüyor. Penses, usta bir ressam olduğundan, düşünde gördüğü eser olanca görkemiyle gözler önüne seriliyor. Penses bu çizimi babasına gösteriyor. Şah Cihanda çok beğeniyor. Resim mimarlara teslim ediliyor. Böylece, Tac Mahal'in yapımına başlıyor.” (Dayıoğlu,2018,s.78)

3.12.2.7. Çocukların İlgilerinin Dikkate Alınması

Çocuklar yeni şeyler keşfetmekten ve karşılıklarına çıkan farklı gördükleri her şeyden zevk alırlar. Gezi yazıları da çocuğa farklı dünyaları, yaşam biçimlerini, inanışları, gelenek ve görenekleri araladığı için çocukların dikkatlerini ve ilgilerini çekmektedir.

“Düğünler pek cafcıflı oluyor. Geceli gündüzlü süren eğlence, cümbüş, neşe sokaklara taşıyor. Rehberimiz Hindistan gezisi sırasında gözkamaştırıcı düğün alaylarına rastlayabileceğimizi söylüyor. Çeyizi az olan kızlar, koca evinde hor görülüyor. Bu nedenle kız tarafı, evlatlarına iyi bir çeyiz vermek için çabalayıp duruyor.” (Dayıoğlu,2018,s.46)

Tablo 15: Hindistan'a Yolculuk ve Nepal Gezisi: Çocuklar için Yazılan veya Onlara Okumaları için Tavsiye Edilen Gezi Yazılarında Aranılması Gereken Nitelikler

Gözleme Dayalı, Gerçek Bilgiler	+
Ele Alınan Konunun Her Yönü ile Tanıtımı	+
Fotoğraf ve İçerik Uyumu	+
Dilin Anlaşılabilirliği	+
Yanılıcı Genellemeler	-
Konunun Çocuğun Yaşantısıyla İlişkisi	+
Çocukların İlgilerinin Dikkate Alınması	+

Yukarıdaki tabloya göre, *Hindistan'a Yolculuk ve Nepal Gezisi* adlı kitap çocuklar için yazılan veya onlara okumaları için tavsiye edilen gezi yazılarında aranılması gereken kriterlere uymayan tek bir maddesi vardır. O da ülkeyi anlatırken Ganj Nehrinde insanların ölümlerinin cesetlerini nehre atmaları ve tekne

ile gezerken ölü bedenlerin suyun üzerine çıkmasıyla Gülten Dayıoğlu'nun onları görmesi ve hissettiği korkuya, dehşete yer vermesidir. Bu anlatılan çocukların zihninde o ülkeye karşı pek de hoş olmayan izlenimler yaratabilir. Korkmasına ve o ülkeye karşı ön yargı oluşturmasına neden olabilir. Onun dışında çocuklar, kültürel farklılıklarıyla, bin bir rengi bünyesinde barındıran Hindistan'ı bulacaklardır. Sosyoloji ya da tarih derslerinde gördükleri kast sistemine dair bilgiler edinecektir.

3.13.GÜNEY PASİFİK ADALARINA YOLCULUK

3.13.1. Kitabın Tanıtımı

Yazarın Adı: Gülten Dayıoğlu

Yayınevi: Altın Kitaplar

Yayın Yeri: İstanbul

Yayın Yılı: 2015

Sayfa Sayısı: 224

3.13.2. Kitabın İncelemesi

Gülten Dayıoğlu bizi bu kitabında, Kaptan Cook adaları olarak bilinen Güney Pasifik adalarına götürmüştür. Burası uçsuz bucaksız doğası, sönmüş ya da halen aktif olan volkanik dağları, egzotik meyveleri, ilkel kavimleri, farklı yaşam biçimleri ve kültürü ile dikkat çekmektedir. Gezi, deniz aşırı ya da başka bir deyişle okyanuslar arası seyahate elverişli gemi manasına gelen transatlantiklerden biriyle gerçekleşmiştir.

3.13.2.1. Gözleme Dayalı, Gerçek Bilgiler

Gülten Dayıoğlu, gezip gördüğü yerleri anlatırken doğru ve gerçekçi bilgiler verebilmek için gezi boyunca teybini elinden düşürmez. Geziye başlar başlamaz teybini eline alarak gözlemlediklerini sıcaklığı sıcaklığına kaydeder olanı olduğu gibi okurlarına aktarmaya çalışır.

“Ulaşmaya çalıştığımız ilk ülke, Yeni Zelanda. Kaptanımız, bu ülke ile ilgili bilgilerle yüklü bir bülten göndermiş. Haydi gelin, bu bilgileri birlikte gözden geçirelim. Daha sonra, sıcaklığı sıcaklığına, teybe kaydettiğim gezi notlarını da

sizlere aktaracağım. Böylece geziyi birlikte yapmış olacağız.” (Dayıoğlu, 2015, s. 31)

3.13.2.2. Ele Alınan Konunun Her Yönü ile Tanıtımı

Dayıoğlu, gezip gördüğü yerlerin coğrafi özelliklerini, tarihini, etnik kökenlerini, kültürünü, sosyo-ekonomik yapısını, ulaşımını, yaşam biçimlerini ve konuşulan dillerine kadar her şeyi merak eder. Bunlarla ilgili her şeyi gözlemler ve not alır. Okudukları ile gördüklerini harmanlayarak okuruyla buluşturur. Bunu yaparken de ülkeleri, en çok ön plana çıkan özellikleriyle anlatmayı tercih eder. Güney Pasifik Adalarına yaptığı yolculukta bu ülkelerin en çok ön plana çıkan yönü denizi, ormanı ile doğal güzellikleridir. Buna ek olarak ön plana çıkan özelliği ise başka ülkelerin işgaline uğrayarak tarihi alt yapısını, kültürünü, inançlarını, dilini yitirmiş ya da yitiriyor olmasıdır.

“Her şey çok iyi çok güzel de bu toprakların asıl sahibi nerede? Onlar, sadece topraklarını yitirmekle kalmamış, kültürlerini, inançlarını, hatta örf adetlerini bile yitirmişler. Köklerinden koparılmışlar. Sığlara kök salam yoz sarmaşıklar gibi yaşamaya çalışıyorlar. Kendileri ne Avrupalı, ne de buralı!..” (Dayıoğlu,2015,s.69)

“Bu gezinin bir özelliği de değişik kültürlerle tanışmak diyeceğim. Ama, bunu dilim titremesen söyleyemiyorum. Çünkü daha önce de belirttiğim gibi, çoğu yerde, o kültürlerin yerinde yellere esiyor. Öyle ki yerli halkın, kanları bile melezleşmiş. Geçmişte misyonerler, yerli halkı hızla Hristiyanlaştırmışlar. Bunu yaparken her alanda eski eserleri yok edip onların yerine kendi değerlerini koymayı da unutmamışlar. Tek tanrılı din aşılarken eski değerler yıkılmasıymış, yapılan iş, soyluluk kazanacaktı. Ama olmamış.” (Dayıoğlu,2015,s.212)

Bu kitap Dayıoğlu'nun gezi türünde yazmış olduğu onuncu kitabıdır. Diğer kitaplarından farklı olarak birçok değişikliğe gittiği gözlenmektedir. Dayıoğlu gezinin özetini başta okuyucularda merak uyandırmak amacıyla verirken bu kitabında gezdiği yerleri kronolojik bir sıralama ile anlatmayı tercih etmiştir. Yine diğerlerinden farklı olarak geziye başlamadan önce gezeceği yerlerle ilgili bilgileri önden başlıklar halinde bir sıralama ile vermeyi tercih etmiştir.

“Büyüklüğü: 130 adadan oluşuyor, toplam 1550 mil kare.

Nüfusu: 188.184

Dil: Fransızca ve Tahiti dili, ancak İngilizce de yaygın.

Hükümet şekli: Fransa'nın sömürgesi

Başkent: Papeete

Para birimi: Fransız Pasifik Frangı” (Dayıoğlu,2015,s.145)

Yine göze çarpan bir başka değişiklik ise gezdiği yerlerle ilgili ilginç yerleri, öğrendiği kelime listesini ve tadılması için önerilen yemekleri içerikleriyle birlikte listelemesidir.

“Moorea'daki İlginç Yerler

Opunohu ve Cook Körfezi: Bu fiyort benzeri körfezler, adaya özel kelebek biçimini verir.

Tiki Tiyatro Köyü: Dünkü Polinezya'yı ziyaret edin, otantik Tahiti gösterilerini izleyin. Köy zanaatkarları ile tanışın.

Le Petit Köyü: Butikler içeren küçük bir alışveriş merkezidir. Dükkânlarda özgün el işleri bulacaksınız.

Kia Ora Görüş Alanı: Bu görüş noktasından izlenen manzara, sizleri başka dünyalara götürecektir.

Paopao Katolik Kilisesi: Bu kilisede bulunan ve ressam Pierre Heyman tarafından yapılan, İsa'nın doğum resmi çok ünlüdür. Resimde Polinezyalılar ‘‘Kutsal Aile’’ olarak çizilmiştir...” (Dayıoğlu,2015,s.176)

“Bazı gerekli sözcükler:

Merhaba: Talofa

Size de merhaba: Talofa lava

Güle güle, iyi şanslar: TofaSoifua

Lütfen: Fa'amolemole

Teşekkürler: Faafetai

Ev: Fale...” (Dayıoğlu G.,2015,s.120)

“Tütsülenmiş BreadFruit (ekmek ağacı meyvesi): Yaygın olarak tüketilen yerel bir besindir. Ekmek ağacı meyvesi, patatesi andırır.

Fafa: Tavuk ya da domuz etiyle pişirilen, ıspanak yemeğidir.

PoissonCru: Hindistan cevizi sütüyle servis yapılan buğulama balık.

Poe: Papaya, mango veya muzdan yapılan nişastalı puding.

Limandayken şişe suyu içmeniz önerilir.” (Dayıoğlu,2015,s.153)

3.13.2.3. Fotoğraf ve İçerik Uyumu

Çocuk kitaplarında kullanılan resimler, çocukların duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliklerle zenginleştiren görsel öğelerdir. Çocuğun hayatına okuma-yazma bilmediği bir dönemde girer. Çocuğun bakma, görme ve beğenme duygusunu harekete geçirir. Kitap ile olan ilk etkileşimi sağlar. Çocuğun dikkati ve ilgisini çekerek kitaplar hakkında ilk farkındalığını oluşturur. Yazının da çocuğun hayatına girmesiyle birlikte metnin en büyük yardımcısı olur. Kelimelerin yetersiz kaldığı yerlerde açıklama ve tamamlama işlevini üstlenir. Dayıoğlu da resimlerin bu işlevinden yararlanmak adına gezdiği yerleri ve tanık olduğu olayları anlatırken çocukların zihninde daha iyi canlandırılmasını sağlamak için resimden yararlanır. Gezi sırasında çekildiği fotoğrafları kitabın sonuna ekler. Böylece kitap içerisinde anlatılan olayları bir de fotoğraflar aracılığıyla okurlarına gösterir.

Görsel 13: Güney Pasifik Adalarına Yolculuk

3.13.2.4. Dilin Anlaşılrlığı

Dayıoğlu, gezip-gördüğü yerleri anlatırken gezinin başkarakteri olarak varlığını hissettirir. Okurla iletişime geçer. Onlara gezi sırasında yaşadığı acı, tatlı, hüznü, şaşırtıcı, gülünç ve korkutucu ne yönü varsa samimi bir şekilde paylaşır. Yer yer kendisine yöneltlen soruları ya da okurun aklında oluşabilecek soruları yanıtlar. Yeri gelir eğitimci kimliğine bürünür ve yeni kuşaklara sorular yöneltip düşünmelerini sağlayarak onlara yol gösterir.

“Gezi kitaplarımı okuyanlar, gittiğim yerleri, benimle birlikte gezmişçesine, tanımış, sevmiş olduklarını belirtiyorlar. Bu arada okurlarım, sıklıkla, gezi tutkumun nasıl başladığını soruyorlar. Gezi kitaplarımda, ilk günleri anlatma fırsatı bulamamıştım. Daha fazla gecikmeden, bu kitapta, eşimle birlikte başlattığımız, ilk gezi geleneğini anlatayım...” (Dayıoğlu,2015,s.10)

“İşte böyle. Okul söyleşilerinde genç, hatta çocuk okurlarıma, bu tür deneyimlerimi anlatıyorum. Onları ülkemizi dünyaya tanıtip ulusumuza saygınlık kazandırma konusunda bilinçlendirmeye çalışıyorum. Bir ülkenin, dünya ulusları arasında tanınip saygınlık kazanabilmesi için, sadece doğal güzelliklerin yeterli olmadığını belirtiyorum. Bunun yanında, bilim, teknik, sanat alanlarında, evrensel içerikli yaratılar, ürünler ve türlü buluşların, gerçekleştirilmesi gereğinin altını çiziyorum. Başka bir deyişle, bu konularda onları, evrensel boyutlarda büyük hedeflere yönlendirmeye gayret ediyorum.” (Dayıoğlu,2015,s.86-87)

“Ülkemizi görkemli camiler, çeşmeler, hamamlar, köprülerle süsleyen atalarımızı, saygıyla anarak sizlere şu soruya soruyorum: “Cumhuriyetimiz kurulalı beri, sanatta, bilimde, teknikte, evrensel düzeyde neler yapabildik? Dünya çapında kaç bilim insanımız, kaç sanatçımız, kaç yaratıcımız ve kâşifimiz var? Ulu önder Atatürk’ü başa yazarak bir ulusal onu listesi oluşturmaya çalışın. Bakalım ortaya ne çıkacak.” Özenç çocuklar gibi, her gittiğim ülkenin en iyilerinden, daha da iyisinin, kendi ülkemde olmasını istiyorum. Bulamayınca da öyle bir dertleniyorum ki!.. Burada derdimi sizlerle paylaşma olanağı bulduğum için az da olsa ferahladım.” (Dayıoğlu,2015,s.36-37)

3.13.2.5. Yanıltıcı Genellemeler

Gülten Dayıoğlu, gezip gözlemediği yerleri anlatırken çocukların zihninde yanıltıcı genellemeler yol açacak ifadelere yer vermiştir.

3.13.2.6. Konunun Çocuğun Yaşantısıyla İlişkisi

Dayıoğlu, ilk gezilerini yurt içinde yapmış. Ülkesinin coğrafyasına, tarihine, kültürüne, inanç sistemlerine ve yaşam biçimlerine tanık olmuş. Sonra yurt dışı gezilerine başlamıştır. Bu yüzden ülkesinin değerlerine, kültürüne hâkim olan yazar gezip gördüğü yerleri anlatırken kendi kültürüyle benzerliklerini ya da farklılıklarını ortaya koyar. Bu nedenle çocuklar hem kendi yaşantılarıyla ilişki kurabilirler hem de farklı yaşantıları öğrenebilirler.

“Osmanlının, hiç bu tür keşiflere hevesi olmamış. Avrupa, Asya ve Afrika’da at oynatmayı, yelken şişirmeyi, yeğlemişiz. Uzaklar hiç umursanmamış. Tonga kıyıları palmiye ağaçlarıyla biraz, Antalya’mızı andırıyor. Burası küçük bir ülke ama, güzel bir limanı var.” (Dayıoğlu,2015,s.96)

“Burada verilen bilgilerin bazılarının, Anadolu yaşamıyla örtüşmesi beni şaşırttı Örneğin Anadolu köylüsü de çocuğunu uzun zaman emzirir. Hala uygulanıyor mu bilmiyorum. Ama lokum parçaları tülbente sarılıp emzik şekline getirilerek bebeğin ağzına sokulur. Geçmişte bu yönteme sıklıkla başvurulurdu. Bu ilkel emziğe SORAĞAÇ denir. Bebeklerin sorağaçları keyifle emdiğine pek çok kez tanık olmuştum. Anadolu’da da bebeklerin bakım angaryası, küçük kızlara yüklenir. Bizde de bebeklerin bedenleri zeytinyağı ya da susam yağıyla ovulur. Bunun gibi Samoa yaşamında, Anadolu yaşamıyla ilgili pek çok benzerlikler var.” (Dayıoğlu,2015,s.123)

3.13.2.7. Çocukların İlgilerinin Dikkate Alınması

Çocuklar kendi yaşantısından farklı olan yaşam biçimlerini, olayları ve kültürleri okumaktan hoşlanırlar. Kendi yaşadığı sınırlar içerisinde olmayan akranlarının neler yaptıklarına dair bilgilere ilgi duyarlar. Kitap çocukların bu ihtiyaçlarına cevap verebilecek bilgilerle doludur.

“Buluğ çağına erişen kızlar, bebek bakımından azat olurlar. Böylece kızların en zor döneminin bittiği söylenebilir. Aile hayatındaki tüm zor işler, angaryalar, ayak hizmetleri, on dört yaşın altındaki çocuklara yüklenir. Ateş yakmak, büyüklerin pipolarını hazırlamak ve onları tutuşturmak, büyüklere yiyecek içecek taşımak, hava kararınca lambaları yakmak. Ağlayan bebekleri avutup susturmak, kaprisli ya da hasta yaşlılara hizmet vermek, hep çocukların işidir.” (Dayıoğlu,2015,s.125)

“İnsanlar kazandıkları parayla kumaş, iplik, gaz, sabun, kibrit ve tütün alırlar. Samua’da vergi için belirleyici ölçüt, insanların boylarıdır. Başka bir deyişle insanların boylarının uzunluğu oranında vergi verirler. Ayrıca kiliseye yardım konusunda da insan boyu etkindir.” (Dayıoğlu, 2015,s.131)

Tablo 16: Güney Pasifik Adalarına Yolculuk: Çocuklar için Yazılan veya Onlara Okumaları için Tavsiye Edilen Gezi Yazılarında Aranılması Gereken Nitelikler

Gözleme Dayalı, Gerçek Bilgiler	+
Ele Alınan Konunun Her Yönü ile Tanıtımı	+
Fotoğraf ve İçerik Uyumu	+
Dilin Anlaşılabilirliği	+
Yanıtıcı Genellemeler	+
Konunun Çocuğun Yaşantısıyla İlişkisi	+
Çocukların İlgilerinin Dikkate Alınması	+

Yukarıdaki tabloya göre, *Güney Pasifik Adalarına Yolculuk* adlı kitap, çocuklar için yazılan veya onlara okumaları için tavsiye edilen gezi yazılarında aranılması gereken kriterlere uygundur. Gülten Dayıoğlu, türün başarılı bir örneğini sunmuştur. Gülten Dayıoğlu her gezi kitabında gezip gördüğü yerlerin tarihine, tarihi yapılarına ve bağımsızlık mücadelesine yer vermeye çalışmıştır. Bu gezi kitabında ise Güney Pasifik Adalarının çok eski medeniyetlere ev sahipliği yapmadığı için geçmişine dair çok fazla izlenimler sunamamıştır. Genel itibarıyla doğal güzelliklerine, manzaralarına yer vermiştir. Bu da çocuklarda, aslında kendi ülkesine dair milli bir bilinç oluşmasına zemin hazırlayacaktır. Ülkesinin çok köklü bir geçmişe sahip olduğu kanısına varacaktır. Tarihiyle, atalarıyla ve başka ülkelere kazandırmış oldurduğu değerlerle kıvanç duymasını sağlayacaktır.

3.14.GİZEMLİ BUZULLAR KITASI ANTARKTİKA VE PATAGONYA’YA YOLCULUK

3.14.1. Kitabın Tanıtımı

Yazarın Adı: Gülten Dayıoğlu

Yayınevi: Altın Kitaplar

Yayın Yeri: İstanbul

Yayın Yılı: 2014

Yayın Yılı: 239

3.14.2. Kitabın İncelemesi

Gülten Dayıoğlu bu kitabında bizi; ülkelerin, sınırların, herhangi bir idari yapının olmadığı ve dünyanın en güney noktasında bulunan Antarktika'ya götürmüştür. Yolculuk, deniz aşırı ya da başka bir deyişle okyanuslar arası seyahate elverişli gemi manasına gelen transatlantiklerden biriyle gerçekleşmiştir. Gemiden hiç çıkılmadan Antarktika'nın kıyı bölgelerinde gezilmiştir. Bu yüzden görülen yerler kadar gemi yolculuğunun yaşam koşullarına da tanıklık edilebilmektedir.

Dayıoğlu, kitaba içten bir selamlama ile başlar. Üstelik bunu hem Türkçe olarak yapar hem de bu geziden bir önceki gezi kitabı olan Güney Pasifik Adaları ile ilgili bilgileri anımsattıktan sonra bir de oranın diliyle gerçekleştirir. Sonrasında okuyucuya, geziyle bilgi sunmak hem de merak etmelerini sağlamak amacıylaönden bilgiler paylaşmıştır. Kitap boyunca da ara ara okuyucunun dikkatini yeniden kitaba toplayabilmek için bunu sürdürmeye de devam etmiştir. Sonunda ise geziyi özetlemiş ve doğa ile ilgili yazılan kendinin de etkilendiği yazıları okurla paylaşarak bitirmiştir.

“Aynı zamanda sizleri, Güney Pasifik Adaları'nın çileli ve duygusal yerlileri olan Maori'lerin selamıyla selamlamıştım: Maytay dostlarım, maytay!.. İşte, yeniden karşı karşıyayız. Şimdi, yine çok büyük, çok görkemli ve gerçekten gizemli bir yolculuğa çıkıyoruz. Nereye gittiğimizi merak etmeye başladınız değil mi? Hemen açıklayayım: Güney Kutbu'na gidiyoruz. Bu kez, amansız fırtınaların, ozan deliğinden akıp gelen zehir yüklü ışınımın hüküm sürdüğü gizemli buzulların kıtası ANTARKTİKA'yı gezeceğiz.”(Dayıoğlu, 2014, s. 5)

“Haklı olarak, Antarktika gezisi ne zaman başlıyor, oraya ne zaman ulaşacağız, diye içten içe soruyorsunuzdur. Merak etmeyin, artık gerçekten Antarktika'ya gidiyoruz. Üstelik sekiz gün hiç karaya ayak basmak yok.” (Dayıoğlu,2014,s.101)

“Gezdiğimiz ülkelerdeki insanların gözlerindeki ışığı, dudaklarındaki gülüşü ya da çatılmış kaşlarındaki öfkeyi, bükük boyunlarında yoksunluğu

gördük. Burnumuza, yabana ve yabancıya özgü her türden koku doldu. Kısacası, varlığımız zihinsel, ruhsal, duygusal ve kültürel yönden şöyle harmanladı. Geçmiş gezilere özgü belleğimizden silinmek üzere olan tüm anılar belleğimizde yeniden dirildi. Sonuç olarak belleğimize yıka basa, bin bir çeşit duygu, düşünce ve bilgi yüklendi. Geçmişte yaşamış gözü pek kâşiflere, tehlikenin üstüne yelken basan yürekli kaptanlara özendik. Neden bizim de onlar gibi kâşiflerimiz olamadı, dertlendik.”(Dayıoğlu,2014,s.236)

3.14.2.1. Gözleme Dayalı, Gerçek Bilgiler

Gülten Dayıoğlu, gezi yazılarını Türk çocuklarına yabancı ülkeleri anlatmak amacıyla kaleme almaktadır. Bilinçli olan yazar, onlara gezip gördüğü yerleri gerçekçi ve doğru bir şekilde aktarabilmek amacıyla elinden teybini düşürmez.

“Gezi notları için hazırladığım kasetlerin şu anda ilkine not almaya başladım.”(Dayıoğlu,2014,s.13)

“Şimdi sıra Antarktika gezinde. Bu görkemli geziyi kitaplaştırarak okurlarıma sunmayı planlıyorum. O yüzden, yanıma teybimi, yirmi kadar kaset, pil ve daha pek çok şey aldım.” (Dayıoğlu,2014,s.19)

3.14.2.2. Ele Alınan Konunun Her Yönü ile Tanıtımı

Dayıoğlu, gezip-gördüğü yerleri her yönüyle inceler ve bunları okuru ile paylaşır. Bunu yaparken gezip-gördüğü yerlerin diğer ülkelerden ayrılan ve farklı olan yönlerini ön plana çıkartmaya çalışır. Bu yüzden Antarktika’yı diğer coğrafyalardan farklı kılan özellikleri:Diğer kıtalardan farklı olarak keşfinin çok sonra ve aşamalı olarak gerçekleşmesidir. Bünyesinde hiçbir ülke, sınır, idari birim bulundurmamasıdır. Dünyanın en soğuk, en kuru, en rüzgârlı ve en yağışsız bölgesi olması, hemen hemen hiçbir bitki örtüsüne sahip olmayışı ve dünyanın milyonlarca yıllık geçmişi hakkında insanlığı aydınlatacak bilgileri bünyesinde bulundurmasıdır. Başka bir deyişle Antarktika, keşfi ve coğrafi yapısıyla dikkat çekmektedir.

“Antarktika kıtası, hiçbir ülkenin malı değil. 1956’da dünya devletleri, aralarında yaptıkları Antartik Antlaşması’yla bu durumu açıklığa kavuşturdular. Bu antlaşma 1961’de yürürlüğe girdi. Antlaşmaya ilk imzayı 1960’ta İngiltere attı. Antarktika’nın hiçbir ülkenin malı olmadığını belirten bu antlaşmayı,

Türkiye'miz 1996'da imzalandı. Antarktik Anlaşması'nı en son imzalayan devlet ise Estonya(2001).” (Dayıoğlu,2014,s.78-79)

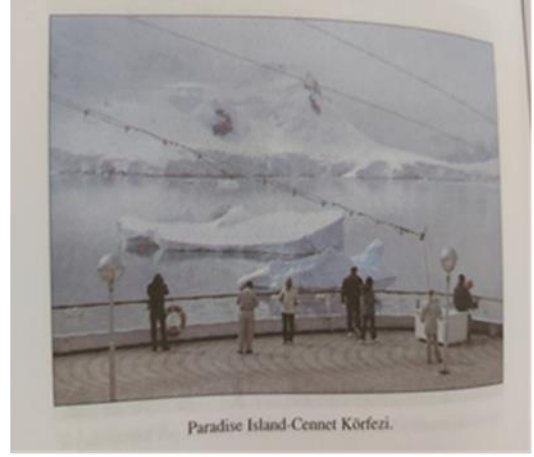
“Keşifler çağı başladığında, Güney Kutbu'nda yapılan araştırmalar yoğunlaşıyor. Vasco da Gama, FerdinandMacellan, İngiliz Kaptan Sir Francis Drake, bu araştırmacıların önde gelenleri, İngiliz James CaptanCook, 1722'de Antarktika'yı aramaya çıkıyor. Ancak, gemileriyle dünyayı üç kez dolaşmış olmasına karşın, Antarktika'ya ulaşmayı başaramıyor. Oysa kıtaya çok yaklaşıyor. Bunun üzerine, ortaya şöyle bir görüş atıyor: ‘’ Antarktika'nın bulunması, insanlara bir yarar sağlayamayacaktır! “Ne var ki onun bu karamsar görüşü, kâşifleri durduramıyor. Ocak 1841'de İskoç Kaptan John Ross, sonradan kendi adıyla anılacak olan bir buzulun zirvesine ulaşıyor. Böylece Antarktika'nın en yüksek bölümünü oluşturan Erebus ve Ross adaları keşfedilmiş oluyor.” (Dayıoğlu,2014,s.133-134)

3.14.2.3. Fotoğraf ve İçerik Uyumu

Gezi yazısı, çocukları içinde bulunduğu coğrafyadan, iklimden, kültürden çıkartarak bilinmeyen dünyalara doğru yola çıkartan yazılardır. Her ne kadar yazar; karşılaştırma, benzetme, örnekleme, sayısal verilerden yararlanma gibi düşünceyi geliştirme teknikleri kullanarak bu dünyayı çocuklar için somutlaştırmaya çalışsa da eksik kalan noktalar olacaktır. İşte böyle bir durumda eksik notların giderilmesini sağlayan resimler olacaktır. Çünkü gezi yazıları gezilip görülen yerlerin, kişide uyandırdığı izlenimleri ve görünümleri içerdiği için anlatılanlarla ve gerçekte olanla arasında farklılıkların olması mümkündür. Fotoğraf ise doğrudan doğruya olanı yansıttığı için okurun beğenisine sunulmasına olanak sağlayacaktır. Bunu farkında olan Dayıoğlu çocukların da bu yerlere daha çok tanık olması için her gezi kitabını sonunda fotoğraflara yer vermiştir. Hatta bu gezi kitabında çağında gereklerine uyarak çocukların daha çok fotoğrafla buluşmalarına olanak sağlayan bir web sitesi açmış, daha fazlasını görmek isteyen okur için olanakları genişletmiştir.

Patagonya-Macellan heykelindeki kölenin ayağını tutan, Punta Arenas'a bir kez daha geliyor. Ben de kölenin ayağını tutmaktan kendimi alamıyorum.

Paradise Island-Cennet Körfezi.

Görsel 14: Gizemli Buzullar Kıtası Antarktika'ya ve Patagonya'ya Yolculuk

3.14.2.4. Dilin Anlaşılabilirliği

Dayıoğlu'nun dili oldukça açık, anlaşılır ve yalındır. Geziyi kuru bilgilerle doldurmak yerine kendisine ilginç gelen ve okura da ilginç gelebilecek bilgilerle anlatımı canlı tutmaya çalışır. Ayrıca ülkesinin coğrafyası, kültürü ve tarihiyle yakından ilgili biridir. Bu bilgilerini kullanarak anlatılanların daha çok anlaşılır kılmak için kullanır. Bu yüzden sık sık düşünceyi geliştirme tekniklerinden olan: sayısal verilerden yararlanma, benzetme, örneklendirme, karşılaştırma yöntemlerini kullanmıştır. Hatta diğer kitaplarından farklı olarak bu sefer tanık gösterme yöntemini kullanarak dünyaca tanınan ünlü düşünür, yazar, gezgin, şair ve kâşiflerin doğa ile ilgili sözlerini olduğu gibi paylaşmıştır.

“Kıta yüzeyinin yüzde %99'u buzullarla kaplı. Kıtanın ortalarında 4884 metre yüksekliğinde, buzul katmanlarından oluşan bir dağ bulunuyor. Antarktika'daki buzular, tüm dünyadaki buz kitlesinin %99'unu oluşturuyor. Kıtayı örten buz katmanları öylesine kalın ve ağır ki! Buzul kitlelerinin altına bulunan ana kara, bu ağırlık nedeniyle yer yer deniz yüzeyinin altına çökmüş durumda. Görkemli duruşuyla insanı büyüleyen bu buzullar, dünyadaki tatlı su kaynaklarının %70'ini oluşturuyor.” (Dayıoğlu,2014,s.5-6)

“Bu meteorlar tarihlendirilerek, dünyanın geçmişteki yapısıyla ilgili sağlam bilgiler elde ediliyor. Ayrıca uzay, yıldız ve gezegenlerle ilgili olarak da ipuçlarına ulaşıyor. Örneğin: Mars'ta su ve yaşam olduğu kanıtına, Mars'tan Antarktika'ya düşen göktaşlarındaki fosilleşmiş mikroorganizmaların incelenmesi sonucunda ulaşıldı.” (Dayıoğlu,2014,s.80)

“Güneşli bir günde, buzullarla beslenmek görkemli bir olay. Et ve şarap ziyafetleri bunun yanında anlamsız kalıyor. Buzul tepeleri yiyor ve güneş ışınlarını içiyoruz. John Muir “(Dayıoğlu,2014,s.238)

3.14.2.5. Yanıltıcı Genellemeler

Dayıoğlu, gezip gördüğü yerlerle ilgili yanıltıcı genellemeler yapmamıştır.

3.14.2.6. Konunun Çocuğun Yaşantısıyla İlişkisi

Gülten Dayıoğlu, yazarlık hayatına başladığı günden bu yana çocuklar için eserler üreten bir yazardır. Anne ve eski bir öğretmen olması dolayısıyla da çocuk edebiyatını yakından takip eden bir yazardır. Çocukların sevdiği yazar ve eserlerden gezi yazısında yeri geldikçe bahsetmiş okuyanlara kitabı anımsatmış, okumayan içinse kitaba yönlendirmelerde bulunmuştur. Ayrıca çocukların tarih ve coğrafya derslerinde gördükleri pek çok terimi açıklamalı olarak kullanmaktadır. Bunu da çocuklarla paylaşarak çocukların bilgilerinin taze kalmasına yardımcı olmaktadır. Çocukların ilgi alanlarının farkında olan yazar eserinde futbol, dans gibi çocukların ilgi alanına hitap eden konulara da yeri geldikçe değinmiştir.

“Şimdi de kalkmış, dünyanın en ucuna gidiyoruz. Bu sözleri teybe not ederken Jules Verne’in Dünyanın Ucundaki Fener adlı roman geldi aklıma. Hayal gücüne hayran olduğum bu yazar, evde oturarak, Antarktika yakınlarındaki bir deniz fenerinde yaşayan, akıl almaz serüvenlerini yazmış. Bu gezide biz, işte o feneri de göreceğiz. Fotoğraf çekeceğiz. İnanılır gibi değil.”(Dayıoğlu,2014,s.12)

“Üç yanı denizle çevrili olan Brezilya’da, çocuklar ve gençler, kumsallar da sürekli olarak futbol oynuyorlar. Belki de Brezilya’da iyi futbolcu çıkmasının nedeni, bu kumsallarda oynanan futboldan kaynaklanıyor.”(Dayıoğlu,2014,s.39)

3.14.2.7. Çocukların İlgilerinin Dikkate Alınması

Çocuklar içine doğduğu toplumun yapısını, işleyişini, kültürünü, gelenek ve göreneklerini tanımaya ve sorgulamaya başladıktan sonra farklı toplumlarda yaşayan insanları, onların hayata bakış açılarını, sosyal hayatlarını, kültür ve sanat anlayışlarını merak edecek ve bunları anlatan gezi yazılarına ilgi duyacaklardır. Ayrıca her çocuğun aynı olmadığı ve farklı alanlara ilgi duyduğu düşünülürse bünyesinde tarih, coğrafya, kültür, sanat başta olmak üzere birçok alanı içeren gezi yazıları, herkesin zevkine ve merakına göre bir şeyler bulabileceği bir

materyal haline gelmektedir. Özellikle de dünyanın varoluşuna, kıtaların keşfedilmesine, coğrafi konulara ya da hayvanlara ilgi duyan çocukların dikkatle okuyacağı bir gezi türünün örneğidir.

“Örneğin, kaptanımız kamaraya, Bulutları Okuma başlığıyla kısa bir bilgi göndermiş. Geçmişte coğrafya derslerinde bunları öğrenmiştik, ama yine de bilgi tazelemekte yarar var. Uluslararası Meteoroloji Komitesi tarafından bulutlar şöyle sınıflandırılmış:

Sirus: Beyaz tüysü bulutlar. Yükseklerde bulunuyor. Bu bulutlar rüzgarın artacağına işaretmiş.

Kümülüs: Büyük pamuk kümeleri şeklinde oluyor. Bunlar iyi havayı müjdeliyor. Ancak, pamuk kümeleri karardığında, fırtına geliyor demekmiş.

Nimbus: Kümülüslerle Sirostratus birleşiminden oluşan yağmur bulutlarıymış.

Stratus: Uzun alçak bulut kümeleri. Bunlar, değişken havalarda belirirlermiş. Her an her şey olabilirmiş.” (Dayıoğlu,2014,s.128-129)

“İmparator penguenleriyle ilgili birkaç bilgi daha aktaracağım. İmparator penguenleri, eksi elli derecelerde bile yaşamlarını sürdürebiliyorlar. Çünkü tüyleri altında 20 santimlik bir yağ katmanı var. Bu penguenlerin boyları bir metre kadar. Ağırlıkları 50 kiloyu buluyor. Uzaktan bakıldığında insanı andırıyorlar. İmparator pengueni iki yumurta yumurtluyor, ama bacaklarının arasında tek bir yavru ya da tek yumurta taşıyabildiği için ikinci yumurta sahipsiz kalıyor. İkinci yavru yumurtada çıksa bile, anne ilgilenmediği için ölüyor. İmparator pengueninin çok ilginç bir yaşamı var. Örneğin, ayaklarının arasında taşıdığı yumurta yere düşerse ve anne de onu hemen alıp yerine koymazsa, yumurta iki dakika da donuyor.” (Dayıoğlu,2014,s.184-185)

“John Spletstoesser, üç buçuk milyon yıldan bu yana, dünyada varlıklarını sürdüren canlıların listesini yapmış. On üç bölümden oluşan bu liste, gerçekten çok ilginç. Tümü sizi sıkabilir diye, listeyi buraya almıyorum. Ancak, birkaç madde, sizin de ilginizi çekecektir. Örneğin;

- Timsahlar, 140 milyon yıldır yaşıyormuş
- Ginko ağacı (GingkoBiloba) Çin’de 125 milyon yıldır yaşıyormuş.

- Ceylan ise 7 milyon yıldır dünyamızda yaşıyormuş. Bu süreçte antilop ve geyiğin otu iki türü ortaya çıkmış. Bunların çoğunun nesli tükenmiş, ama ceylan hala yaşıyor.Çünkü bu hayvan, çok çeşitli bitkilerle beslenebiliyor. İklim ve bitki örtüsü değişse bile, farklı bir şeylerle beslenme yoluna giderek yaşamını sürdürmeyi başarıyor.” (Dayıoğlu,2014,s.105)

Tablo 17: Gizemli Buzullar Kıtası Antarktika ve Patagonya’ya Yolculuk: Çocuklar için Yazılan veya Onlara Okumaları için Tavsiye Edilen Gezi Yazılarında Aranılması Gereken Nitelikler

Gözleme Dayalı, Gerçek Bilgiler	+
Ele Alınan Konunun Her Yönü ile Tanıtımı	+
Fotoğraf ve İçerik Uyumu	+
Dilin Anlaşılabilirliği	+
Yanıtıcı Genellemeler	+
Konunun Çocuğun Yaşantısıyla İlişkisi	+
Çocukların İlgilerinin Dikkate Alınması	+

Yukarıdaki tabloya göre, *Gizemli Buzullar Kıtası Antarktika ve Patagonya’ya Yolculuk* adlı kitap, çocuklar için yazılan veya onlara okumaları için tavsiye edilen gezi yazılarında aranılması gereken kriterlere uygundur. Gülten Dayıoğlu, türün başarılı bir örneğini sunmuştur. Gezilen bölge Antarktika gibi sadece buzullardan oluşan bir coğrafya olduğu için gezinin büyük çoğunluğu karaya ayak basmadan deniz aşırı ya da başka bir ifadeyle okyanuslar arası seyahate elverişli gemi manasına gelen transatlantikte geçmektedir. Bu da çocuğun ülkesinin coğrafi özelliklerinin aslında yaşam sürdürmek için ne kadar elverişli olduğunu düşünmesini sağlayacaktır.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde Cumhuriyet Dönemi'nde çocuklar için yazılan veya onlara okumaları için tavsiye edilen gezi kitaplarına yönelik yapılan incelemelerin ve değerlendirmelerin sonuçları belirtilmiş ve elde edilen verilere göre önerilerde bulunulmuştur.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Çocuk edebiyatında yapılan araştırmalar, bilgilendirici/öğretici metin türlerinin öyküleyici metin türlerine göre daha az kullanılmakta olduğunu göstermektedir. Bunun sebebiyse öğretmenlerin bu türleri yakından tanımaması ve örnekleriyle karşılaşmamalarıdır (Kolaç, Demir, ve Karadağ, 2012, s. 202). Ailelere ve öğretmenlere bilgilendirici/öğretici metin türleri arasında yer alan gezi türünün örneklerini sunmak ve çocuk edebiyatındaki önemini ortaya koymak amacıyla hazırlanan bu araştırmada Cumhuriyet Dönemi'nde çocuklar için yazılan veya onlara okumaları için tavsiye edilen 14 gezi kitabı; Arıcı, Ungan ve Şimşek'in (2016) çocuklar için yazılan veya onlara okumaları için tavsiye edilen gezi yazılarında aranılması gereken niteliklere göre incelenmiştir. Araştırmalar sonucunda şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Türk çocuk edebiyatında, doğrudan doğruya çocukları hedef alarak yazılan ilk gezi kitabı Necdet Rüştü Efe'nin 1965 yılında yazmış olduğu *İstanbul Gezisi* adlı kitaptır. Eser, geçmişten bugüne İstanbul'un değişimini gözler önüne sermesi açısından oldukça önemlidir. Kitap, çocuklar için yazılan veya onlara okumaları için tavsiye edilen gezi yazılarında aranılması gereken kriterlere uygundur. Uygun olmayan tek bir maddesi vardır o da gezi boyunca ele alınan İstanbul, her yönüyle tanıtılmamıştır. Eserde, İstanbul'un sadece ulaşımı ve yıllar içinde değişen görünümüyle ilgili bilgiler bulunmaktadır. Onun dışında yapılan gözlemler gerçekçidir. Dili oldukça yalın ve anlaşılırdır. Çocuksu bir duyarlılık taşımaktadır. Kitaba eklenen resimler, anlatılanlarla bağlantılıdır. Ortaokul ve sonrası için seviye olarak altta kalmasına rağmen ilkökul öğrencileri için özellikle de ilk okuma-yazma eğitimi alanlar için gezi türünü tanıttak uygun bir materyaldir. Ancak günümüzde kitabın bakısı yoktur sadece Milli Kütüphanede bulunmaktadır. Bu durum, çocukların gezi türüne ait farklı örnekleri görmesine

engeldir. Bu bağlamda, kitabın güncel baskılarının olması gerektiği düşünülmektedir.

Yamyamlar Arasında adlı kitap, dilimize Mithat Enç tarafından yalınlaştırılarak çevrilmiştir. Kitap, çocuklar için yazılan veya onlara okumaları için tavsiye edilen gezi yazılarında aranılması gereken kriterlere uygun değildir. Güney Pasifik adalarına yapılan bu gezi, yamyamları bulup onları medeni dünyaya göstermek amacıyla yazılmıştır. Bu yüzden Güney Pasifik adaları her yönüyle tanıtılmamıştır. Sadece orada azınlık olarak kalan ilkel kabilelerin kültürüne ve yaşam biçimine yer verilmiştir. Onlar da insan yemekten hoşlanan, belli yaşa gelen bireylerini diri diri toprağa gömen kabileler olarak anlatılmaktadır. Kadınlar ise su ile teması yasak olduğu için sefil, çaresiz ve korkunç derece çirkin yaratıklar olarak anlatılmıştır. Bunlar da çocukların, Güney Pasifik adalarına yaşayan insanlara karşı peşin hükümler vermesine neden olabilir. Ayrıca bu türden korkmasına, uzaklaşmasına da yol açabilir. Eser, kullanılan dil açısından değerlendirildiğinde ise çok fazla yazım ve noktalama hatası olduğu görülmektedir. Kitapta kullanılan resimler, oradaki ilkel kabileleri yansıması açısından önemlidir. Yine kullanılan bazı resimler, kişilere özel kalması gereken mahrem bölgeleri de açıkça göstermesi açısından çocukların gelişim düzeylerine uygun değildir. Bu yüzden bu kitabın çocukların okuyabileceği nitelikte ve seviyede olduğunu söylemek doğru olmaz. Günümüzde kitabın baskısı yoktur. Tek örneği Milli Kütüphane 'de bulunmaktadır.

Gezi türünün edebiyatımızda en önemli temsilcilerinden biri olan Evliya Çelebi, dünyanın dört bir yanını gezmiş ve on ciltlik *Seyahatname* adlı kitabı yazmıştır. Günümüzden dört yüz yıl kadar önce yazılan eser, dünden bugüne değişen yaşam şekillerini, tarihi, kültürü, coğrafi ve sosyal yapıyı gözler önüne sermesi bakımından oldukça önemlidir. Bunun bilincinde olan şairlerimizden Refik Durbaş, eseri çocuklar için taramış ve seçtiği bölümleri yalınlaştırarak *Yedi İklim Dört Bucak* adıyla onlarla buluşturmuştur. Ancak eser incelendiğinde gezi türünün özelliklerini yansıtmadığı gözlemlenmiştir. Çünkü öykülerden oluşan bölümler derlenmiştir. Bu bilgi kitabın ön kapağında editör tarafında belirtilmiştir. Kitabın, çocuklar için yazılan veya onlara okumaları için tavsiye edilen gezi yazılarında aranılması gereken kriterlere uygun değildir. Gezip görülen belli başlı bir şehir ve onun tanıtıldığı herhangi bir bölüm yoktur. Şehirler

sadece ismen geçmektedir. Aranılan kriterlere uymayan bir diğer noktaysa eserde anlatılanların gerçeklerden ve inandırıcılıktan uzak olmasıdır. Seçilen bölümlere bakıldığında olağanüstülüklerin yoğunlukta olduğunu görmek mümkündür. Ayrıca eser çok fazla tarihi kişilere, padişahlara, krallara, sadrazamlara, molla ve bilginlere yer verilmiştir. Çocukların metni anlaması ve yorumlayabilmesi için bu kişiler hakkında bilgiye sahip olmaları gereklidir. Aksi halde metindeki kişilerin gerçek mi yoksa kurgusal mı olduğunun ayırımına varamayabilirler. Bu da metnin anlaşılabilirliğinin önüne geçebilir. Aranılan kriterlere uymayan başka bir madde ise eserde yanıltıcı genellemelerin olmasıdır. Örneğin Divriği'nde yaşayan yargıçlarla ilgili pek hoş olmayan genellemelere gidilmiştir. Onların çok cimri olduğunu ve kışın kürk giymek adına kırk elli kediyi gizli gizli öldürttüklerini ifade edilmiştir.

Dayıoğlu, yazın hayatına 1963 yılında başlamıştır. Başladığı ilk günden bu yana doğrudan doğruya çocuklar için yazan yazar, dünyanın büyük bir bölümünü gezmiş ve bunları çocuk okurlarla paylaşmıştır. Bilinçli bir okur, anne ve öğretmen olan yazar, edebiyatımızdaki gezi türüyle ilgili var olan boşluğu fark etmiş ve Türk çocuklarına, dünyayı tanıtabilmek için gezi yazıları yazmıştır. Asya, Afrika, Kuzey Amerika, Güney Amerika, Antarktika ve Okyanusya olmak üzere altı kıtayı gezmiş ve bunları anlattığı on bir gezi kitabı yazmıştır.

Kaf Dağı'nın Ardına Yolculuk adlı kitap çocuklar için yazılan veya onlara okumaları için tavsiye edilen gezi yazılarında aranılması gereken kriterlere uygundur. Çocuklar için gezi yazısı yazmanın sorumluluğunun farkında olan yazar, her gezi öncesinde gideceği ülkeleri titizlikle araştırmıştır. Gezi boyunca okudukları, gördükleri ve duyduklarını harmanlayarak aktarmıştır. Geziye Singapur'dan başlayan yazar, sırasıyla Tayland, Filipinler, Japonya, Kore, Seul gibi ülkeleri gezmiş. Bu yerleri her yönüyle tanıtmaya çalışırken en baskın özellikleri üzerinde durmayı da unutmamıştır. Özellikle de Japonya'yı; Japon halkını, ev yaşamını, trafiğini, teknolojisini, Disneyland'ı ve Serüvenler Beldesi'ni ayrı başlıklar altında anlatmıştır.

Okyanuslar Ötesine Yolculuk adlı kitap, çocuklar için yazılan veya onlara okumaları için tavsiye edilen gezi yazılarında aranılması gereken kriterlere uygundur. Gülten Dayıoğlu gezip-gördüğü yerleri ve gezi boyunca hissettiği duyguları okura olduğu gibi aktarabilmek için gezi boyunca teybini ve kamerasını

bir an olsun elinden düşürmemiştir. Bunu da sık sık okurla paylaşmıştır. Böylece gezilen yerleri doğru ve inandırıcı bir şekilde okura aktarmayı başarmıştır. Çocuklar için yenedünya olarak tabir ettiği Güney Amerika'yı her yönüyle tanıtmaya çalışmıştır. Özellikle de Güney Amerika'da dans gösterilerine, orada yetişmiş olan ünlü futbolculara ve meşhur olan statlara ağırlık vermiştir. Bunlar da Dayıoğlu'nun, çocukların ilgi alanlarıyla yakından ilgili bir yazar olduğunu göstermektedir.

Bambaşka Bir Dünya Amerika'ya Yolculuk adlı kitap, çocuklar için yazılan veya onlara okumaları için tavsiye edilen gezi yazılarında aranılması gereken kriterlere uygundur. Dayıoğlu, Amerika'nın keşfinden başlayarak ülkenin; tarihini, bünyesinde barındırdığı milletleri, konuşulan dilleri, coğrafi yapısını, doğal güzelliklerini, gelenek-göreneklerini, yeme-içme kültürünü, ekonomisini, ulaşımını ve komşularıyla olan iletişimlerini pek çok açıdan ele almıştır. Bir başka deyişle yazar, ülkeyi tepeden tırnağa tanıtmaya çalışmıştır. Eserin bu kadar donanımlı ve merak uyandırıcı olması, günümüzde telefon ve televizyon gibi araçların sunduğu öğelerden başka bir şeye zaman ayırmayan çocukların dikkatini kitaba çekebilir. Ayrıca eserde, çocukların genel kültürlerini geliştirecek bilgiler de mevcuttur. Örneğin dünyanın en yüksek binalarına, köprülerine ve en eski hapisanelere dair ilginç bilgiler bulunmaktadır.

Efsaneler Ülkesi Çin'e Yolculuk adlı kitap, çocuklar için yazılan veya onlara okumaları için tavsiye edilen gezi yazılarında aranılması gereken kriterlere uygundur. Gülten Dayıoğlu, gezi boyunca başkarakter olarak kendini hissettirir. Merakını, şaşkınlığını, beğenisi, korkusunu, endişesini, kızgınlığını saklamaz. Tüm duygu ve düşüncelerini okurla paylaşır. Bu da okuru ile içten, samimi bir bağ kurmasına olanak sağlamaktadır. Anlatımı oldukça açık ve anlaşılırdır. Çocukların okumakta zorluk çekmeyeceği bir düzeydedir. Anlatımında canlılığı üste düzeyde tutmak için yer yer çocuklara seslenir, onlara sorular sorar ilerde karşılaşacakları şeylere dair ön bilgiler verir. Yeri gelir geziyi böler ve Ahmet Mithat Efendi edasıyla okurlarına sıkıntı ettiği, kaygılandığı durumlardan bahseder. Onlara anne ve eğitimci kişiliği ile nasihatlerde bulunur. Türklerin ilk yurdunun Orta Asya olmasından dolayı orada yaşayan Kazak Türklerinin yaşamları hakkında bilgi verir. Çinliler ile tarihi geçmişimize

Türklerden korunmak için yaptıkları Çin Seddi hakkındaki bilgileri çocuklara anlatarak tarih derslerinde gördükleri konuları pekiştirmelerine olanak sağlar.

Kangurular Ülkesi Avustralya'ya Yolculuk adlı kitabın, çocuklar için yazılan veyaonlara okumaları için tavsiye edilen gezi yazılarında aranılması gereken kriterlere uygun olmayan tek bir maddesi vardır. O da yazarın Avustralya'nın tarihi geçmişini anlatırken birçok kez tekrarladığı, beyaz ırkın yerli halkı katlettiği bilgisidir. Bu da çocukların beyaz ırk derken kimden bahsedildiğine dair anlam karmaşası yaşamasına sebebiyet verebilir. Bunun dışında, yazar anlattıklarını doğru ve inandırıcı bir şekilde aktarabilmek için düşünceyi geliştirme yollarından; sayısal verilerden yararlanma, benzetme, karşılaştırma, tanık gösterme ve örneklendirme gibi yöntemlere başvurmuştur. Ayrıca yazar ülkesinin tarihi geçmişine hâkim bir yazardır. 1915'teki Çanakkale Savaşı'na Avustralya halkından da insanların katıldığına yer vermiştir. Böylece çocukların tarih derslerinde duydukları ya da okudukları bilgilerle anlamlı bağlar kurmasını sağlamıştır.

Kenya'ya Yolculuk adlı kitabın, çocuklar için yazılan veyaonlara okumaları için tavsiye edilen gezi yazılarında aranılması gereken kriterlere uygundur. Uygun olmayan tek bir maddesi vardır. O da Masailerin kan içmesi, aynı gün sünnet olan kişilerin eşlerini değiştirebilir olması gibi genel ifadelerin varlığıdır. Bunlar çocuğun zihninde ön yargıların oluşmasına sebebiyet verebilir ve çocuk ülkenin tamamı hakkında yanlış genellemelerde de bulunabilir. Onun dışında eser, tüm kriterlere uygundur. Hayvanlar çocukların hayatında önemli bir yere sahiptir. Gerek oyuncak halleriyle gerekse canlı halleriyle her zaman çocukların ilgi duyduğu, merak ettiği canlılardan olmuşlardır. Bunun bilincinde olan yazar 30'dan fazla hayvan ismine ve doğal yaşamdaki görünümüne yer vermiştir.

Mısır'a Yolculuk adlı kitap, çocuklar için yazılan veyaonlara okumaları için tavsiye edilen gezi yazılarında aranılması gereken kriterlere uygundur. Gülten Dayıoğlu, ülkeleri tanıtırken en belirgin yönlerini ön plana çıkartmaktadır. Bu kitapta baskın olarak karşımıza çıkan özellikler, Mısır'ın en eski medeniyetlerine ev sahipliği yapmış olması ve piramitleridir. Ayrıca yazar, gezi boyunca gezip-gördüğü yerler ve orada yaşayan insanlarla fotoğraflar çektiği yerleri yazılı sembollerle ifade ettiği yerleri bir de görsel sembollerle göstermiştir. Bunlara her

kitabının sonunda yer veren yazar, kitabı özgün fotoğraflarla süslemiştir. Bu da çocukların anlatılanları kafasında daha kolay canlandırmasına olanak sağlamaktadır.

Meksika'ya Yolculuk adlı kitabın, çocuklar için yazılan veya onlara okumaları için tavsiye edilen gezi yazılarında aranılması gereken kriterlere uygundur. Uygun olmayan tek bir maddesi vardır. O da insanları, tanrılara adama ile ilgili anlatılanlardır. Her ne kadar geçmişteki inanç sistemlerini yansıtmak adına yapılmış olsa da çocuk dünyasında anlatılan kültüre karşı pek de hoş olmayan izlenimler yaratabilir. Diğer yandan çocukların ilgilerinin farkından olan yazar eserinde, dünden bugüne onların hala oynamaktan zevk aldığı basketbolun ortaya çıkış öyküsüne de yer verir. Ayrıca şu an herkesin kullandığı, günlük hayatın vazgeçilmezi olan pantolonun da nerden ve nasıl ortaya çıktığını bu kitapta bulabilirler. Çocuklar tüm bunların yanı sıra, dünyanın en eski medeniyetleri olan Aztek ve Maya uygarlıkları hakkında da bilgiler edinecek ve genel kültürlerini geliştireceklerdir.

Hindistan'a Yolculuk ve Nepal Gezisi adlı kitap, çocuklar için yazılan veya onlara okumaları için tavsiye edilen gezi yazılarında aranılması gereken kriterlere uygundur. Uygun olmayan tek maddesi vardır. Hindistan ve Nepal'de insanlar, ölen kişileri gömmek yerine nehre atarlar. Nehirdeki balıklar ise bu cansız bedenleri yer. Zamanla da bedenlerden geriye kalanlar suyun yüzüne çıkar ve yapılan gezilerde insanlar bunları görür. Bu görüntü çocukların zihninde o ülkeye oradaki insanlara karşı bir ön yargı doğurabilir. Çocuklar, ilk defa karşılarına çıkan ya da merak ettikleri her şeyi keşfetmekten zevk alırlar. Gezi yazıları da onlara bilmedikleri bir coğrafyanın kapısını araladığı için okumaktan zevk alacakları bir türdür. Evlerinin dışında olan bu yarıdünyaya ait insanlar, coğrafi güzellikler, tarihi öğeler, yaşam şekilleri ve farklı kültürler çocuğun ilgisini çeker. Ayrıca her çocuğun aynı olmadığı ve farklı ilgi alanlarının olduğu göz önüne alınırsa coğrafya, tarih, edebiyat, etimoloji, sosyoloji gibi birçok disiplini bünyesinde barındıran gezi yazıları onların dikkatlerini çekecektir. Özellikle kültürel, sosyal ve inanç sistemi açısından bin bir rengi içerisinde bulunduran Hindistan gezisi çocukların ufkunu genişletecektir.

Güney Pasifik Adalarına Yolculuk adlı kitap, çocuklar için yazılan veya onlara okumaları için tavsiye edilen gezi yazılarında aranılması gereken kriterlere

uygundur. Gezme serüvenine kendi coğrafyasından başlayan yazar kendi ülkesinin coğrafi güzellikleri, tarihi ve kültürü ile yakından ilgili bir kişidir. Bu yüzden anlatımında gezdiği ülkelerin benzer ya da farklı noktalarına değinmiştir. Ülkeler arasında bağlantılar kurmuştur. Güney Pasifik adalarının tarihi çok geçmişe dayanmadığı için daha çok keşif öyküsüne yer vermiştir. Tarihi dokusu çok fazla olmadığı için iklimi ve doğal güzellikleriyle anlatmıştır.

Gizemli Buzullar Kıtası Antarktika ve Patagonya'ya Yolculuk adlı kitap, çocuklar için yazılan veya onlara okumaları için tavsiye edilen gezi yazılarında aranılması gereken kriterlere uygundur. Gülten Dayıoğlu, gezi sırasında gözlemlediklerini ya da başından geçen olayları anlatırken çocukta ön yargılar oluşmasına neden olabilecek herhangi bir genellemeye ya da yargıya varmamıştır. Antarktika buzullardan oluşan bir kıta olduğu için yolculuk karaya inmeden transatlantikte gerçekleştirilmiştir. Bu da çocuğun kendi ülkesiyle, gezilen coğrafyayı kıyaslamasını sağlayacaktır. Ülkesinin, coğrafi özellikler açısından ne kadar elverişli olduğunu kıyaslamalar yaparak öğrenecektir.

Gülten Dayıoğlu gezi yazılarını yazarken gezilerinin gerçekleştirdiği tarihe ilişkin bilgilere yer vermemiştir. Bu gezilerin gelecek kuşaklar tarafından da okunacağı göz önünde bulundurulursa kıtaların, ülkelerin, şehirlerin değişimine tanık olabilmek adına tarih bilgisinin verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu sayede insanlar eskiyle yeniye mukayese edebilir. Yaşadığı ya da yaşamadığı yerlerin zaman içindeki dönüşümlerine bir adım daha yakından şahit olur.

Cumhuriyet Dönemi'nde çocuklar için yazılmış gezi kitaplarını inceleyen bu çalışmada 14 gezi kitabı incelenmiştir. İncelemeler ışığında *Yamyamlar Arasında* ve *Yedi İklim Dört Bucak* adlı kitaplar çocuklar için yazılan veya onlara okumaları için tavsiye edilen gezi yazılarında aranılması gereken kriterlere uygun olmadığı gözlemlenmiştir. İncelemeye alınan diğer 12 gezi kitabının türün başarılı bir örneği olduğunu söylemek mümkündür.

Alan kaynakları tarandığında gezi türünün Türk edebiyatındaki tarihi gelişimine geniş kapsamlı yer verilirken çocuklar için yazılmış gezi kitaplarına çok az yer verildiği gözlemlenmiştir. Alan kaynakları geleceğin öğretmenlerine ve ebeveynlerine rehberlik ettiği göz önünde bulundurulursa yapılan güncellemelerde kendisini yenilemeli, türün çocuk edebiyatındaki ilk örneklerine yer vermelidir.

Ayrıca aday öğretmenleri türün örnekleri ile buluşturmalı ve türün gelişimi için yazarları teşvik etmelidir.

Öğretmenlerin ve öğrencilerin temel kaynak olarak başvurduğu Türkçe ders kitaplarında, gezi yazısına yer verilme durumları incelenmiştir. 5. sınıf düzeyinde gezi yazısına yer verilmemesi programda belirtildiği halde gezi yazısına yer verilmiştir. 6. sınıf ise türün özelliklerinin öğrencilere sezdirilmesi gerektiği kademedir. Buna rağmen 1 tane gezi yazısına yer verilmiştir. Tek metin kullanarak çocuğa türün özellikleri kavratılmak yerine daha fazla örnekleri ile buluşturulmalıdır. Ayrıca tüm sınıf düzeyinde toplamda 5 gezi yazısına yer verilmiştir. Bunlar 3'ü Gülten Dayıoğlu'nun kitaplarından alınan bölümlerdir. Aslında bu da edebiyatımızda gezi yazısı yazan alternatif yazarların olmadığını desteklemektedir.

ÖNERİLER

Bu araştırma, çocuk edebiyatında çocuklar için yazılan veya onlara okumaları için tavsiye edilen gezi yazılarını inceleyen ilk tez çalışmasıdır. Alandaki boşluğu doldurması açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Araştırmadan elde edilen veriler doğrultusunda şu önerilerde bulunulabilir.

- Gezi yazıları, çocuğun kültürel gelişimi açısından oldukça önemli bir yere sahipken Türk çocuk edebiyatında önemi yeterince anlaşılamamıştır. Bunun en önemli sebebi, doğrudan doğruya çocuklar için yazılan gezi kitaplarının sayısının az olması ve bunların aile, öğretmen, öğretmen adayları tarafından bilinmemesidir. Bu yüzden lisans sürecinde gezi türü, öğretmen adaylarına tanıtılmalı ve uygulamalı bir şekilde örnek ve etkinlikleri sunulmalıdır.

- Çocuk edebiyatı alan kaynaklarında çocuklar için tavsiye edilmiş gezi yazıları, hedef kitlenin özellikleri ve seviyesi göz önünde bulundurularak yer almalıdır.

- Yayınevleri, Türkçe eğitimcilerinin rehberliğinde çocukların gezi türündeki okuma ihtiyaçlarını giderecek seçkileri hazırlamalıdır.

- Gezi yazısı Türkçe eğitim programında 6.sınıflar için zorunludur. Ama onun dışında 6'dan başlayarak 8'e kadar yer alabilecek türler arasında yer almasına rağmen Türkçe ders kitaplarında fazla yer verilmediği gözlemlenmiştir. Oysa çocuklar türün özelliklerini kavrayabilmesi için seçkin örnekleriyle

buluşturulması gereklidir. Bu yüzden ders kitaplarında bu türe daha fazla yer ayrılmalıdır.

- Çocuk edebiyatı alanında eser veren yazarlar, gezi türünde eserler yazmaları için teşvik edilmelidir. Çünkü günümüz yazarlarından Gülten Dayıoğlu dışında alternatif olarak çocuğa sunulacak gezi kitapları bulunmamaktadır.

- Gülten Dayıoğlu gezi türündeki kitaplarının hemen hepsi yurt dışına yaptığı seyahatleri içermektedir. Yurt içindeki doğal zenginliklerimizi, bünyemizdeki kültürel zenginlikleri, gelenek ve görenekleri anlatan gezi yazıları bulunmamaktadır. Bu yüzden alanda yurt iini anlatan gezi yazılarına da ihtiyaç duyulmaktadır.

- Alan kaynaklarında ocuk edebiyatında gezi yazısının tarihçesi verilirken çoğunlukla Türk Edebiyatındaki gezi kitaplarına yer verilmiştir. ocuk edebiyatında türün ilk örneklerine ve günümüzde çocuklar için gezi yazıları yazan Gülten Dayıoğlu'nun kitaplarına yer verilmemiştir. Bu yüzden alan kaynakları güncellemeli ocuk edebiyatındaki tarihi gelişimine de yer verilmelidir.

- *İstanbul Gezisi* ve *Yamyamlar Arasında* adlı gezi kitaplarının baskısı yoktur. Sadece Milli Kütüphanede bulunmaktadır. Çocukların bulup okuyabilmesi için yeniden basılmalıdır.

- Kütüphanelerde gezi kitaplarının güncel örneklerine yer verilmelidir.

KAYNAKÇA

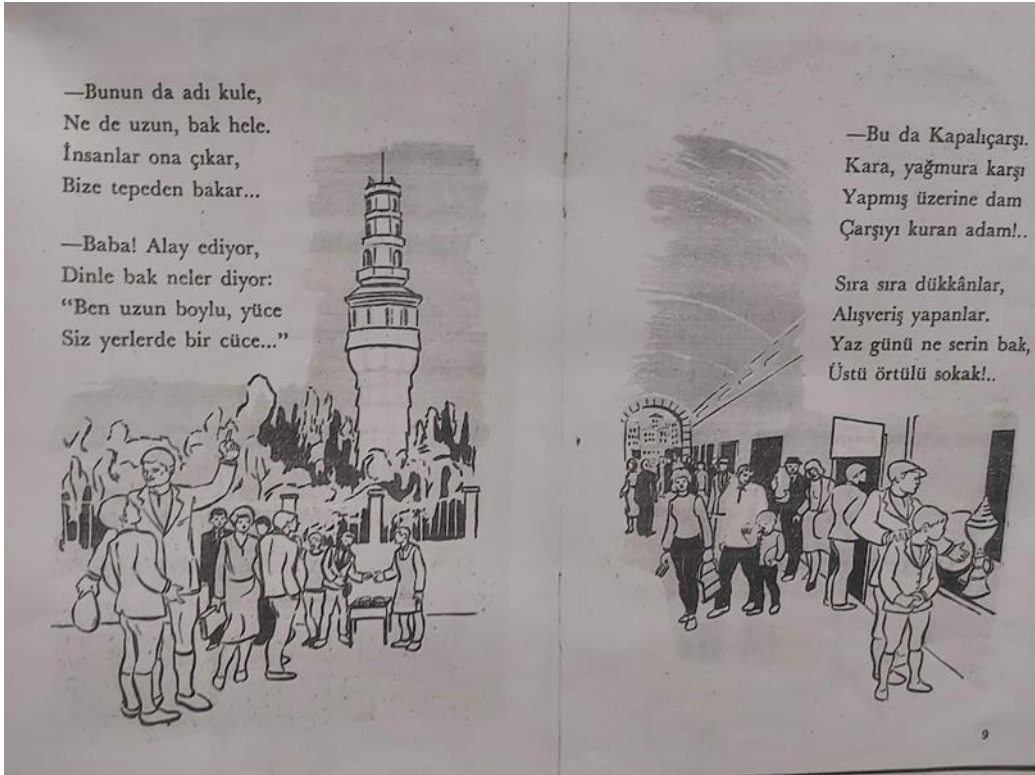
- Aktaş, Ş. & Gündüz, O. (2016). *Yazılı ve Sözlü Anlatım*. Ankara: Akçağ.
- Arıcı, A. F. (2016). *Çocuk Edebiyatı ve Kültürü*. Ankara: Pegem Akademi.
- Asiltürk, B. (2009). Edebiyat Kaynağı Olarak Seyahatnameler. *Turkish Studies*, 4, 911-995.
- Aytekin, H. (2016). *Çocuk ve Gençlik Edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Babacan, M. (2014). *Yazılı ve Sözlü Anlatım (Kompozisyon Bilgileri)*. İstanbul: Akademik Kitaplar.
- Batur, Z. & Gözlet, D. (2020). Gezi Yazısını Değerlendirmeye Yönelik Bir Ölçme Aracı Geliştirme Çalışması. *International Journal of Languages*, 8, 65-08.
- Bayraktar, N., Ercan, Y., Şengezer, N., Bulan, İ. H., Aydın-Kasımoğlu, H., Örgen-Yaşar, F., Üstün, Ö., Sezen, N., Eldemir, M., Tarhan, N. & Külcü, M. (2009). *Türk Dili Yazılı Anlatım - Sözlü Anlatım*. İstanbul: Kriter.
- Bilgin, E. (2014). *Türkçe Eğitimi Ders Kitaplarında Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nin Kullanılabilirliği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi). Marmara Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=duB3wMPPlialreBd3iWfA&no=2KcbK08D-09IvRC0n0iTlg>
- Coelho, P. (2010). *Simyacı*. İstanbul: Can Yayınları.
- Çılgin, S. A. (2007). *Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Dayıoğlu, G. (2010). *Kangurular Ülkesi Avustralya'ya Yolculuk*. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Dayıoğlu, G. (2014). *Gizemli Buzullar Kitası Antartika'ya ve Patagonya'ya Yolculuk*. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Dayıoğlu, G. (2015). *Güney Pasifik Adalarına Yolculuk*. İstanbul: Altın Kitaplar .
- Dayıoğlu, G. (2015). *Mısır'a Yolculuk*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Dayıoğlu, G. (2016). *Bambaşka Bir Ülke Amerika'ya Yolculuk*. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Dayıoğlu, G. (2017). *Efsaneler Ülkesi Çin'e Yolculuk*. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Dayıoğlu, G. (2017). *Kafdağı'nın Ardına Yolculuk*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Dayıoğlu, G. (2017). *Meksika'ya Yolculuk*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Dayıoğlu, G. (2017). *Okyanuslar Ötesine Yolculuk*. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Dayıoğlu, G. (2018). *Hindistan'a Yolculuk ve Nepal Gezisi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

- Demirel, Ş. (2011). *Edebi Metinlerle Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Durbaş, R. (2001). *Yedi İklim Dört Bucak*. İstanbul: Can Çocuk.
- Efe, R. N. (1995). *İstanbul Gezisi*. Ankara: Altın MEB Çocuk Yayınları.
- Exupery, A. S. (2015). *Küçük Prens*. İstanbul: Can Çocuk Yayıncılık.
- Gökyay, O. S. (1973). Türkçede Gezi Kitapları. *Türk Dili Dergisi*, Gezi Özel Sayısı, 258, 457-467.
- Gülerer, S. (2018). *Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- İşnas, S. (2011). *Masal Türünün Çocuktaki Kavram Gelişimine Etkisi Üzerine Bir Araştırma (Cahit Zarifoğlu Örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=SN5ff4O1keLuQsDczhwSIQ&no=cZ6ZZxA6SG5Y0iN8n9_tEw
- Johnson, O. (1944). *Yamyamlar Arasında*. Ankara: Çocuk Esirgeme Kurumu.
- Kaplan, M. (1982). *Kültür ve Dil*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Kara, Ö. T. & Akkaya, A. (2014). Kurgusal Çocuk Yazını Ürünlerinde Çocukların Hayal Gücü ve Yaratıcılığını Etkileyen Boyutlar. Bülent Özkan (Ed.), *Çocuk Yazını Araştırmaları* içinde (s.217-228). Adana: Karahan Kitabevi.
- Kavcar, C. & Oğuzkan, F. (1999). *Örnek Edebi Metinlerle Yazılı ve Sözlü Anlatım*. Ankara: Anı Yayınları.
- Kaya, E. & Ekiçi, M. (2015). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Gezi Yazılarından Yararlanma: Gülten Dayıoğlu'nun Gezi Yazıları Örneği. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 19(1), 87-114.
- Kıbrıs, İ. (2000). *Uygulamalı Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Eylül Kitap ve Yayınevi.
- Kıbrıs, İ. (2016). *Çocuk Edebiyatı* (7. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Kılıç, M. M. (2020). *Yeni Türk Edebiyatında Bir Edebi Tür Olarak Gezi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi). Mersin Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=1BTTYkXOzJ_nF08dewOqOA&no=kIIObSoGz5FXTSJ_tcVHfA
- Kolaç, E., Demir, T. & Karadağ, R. (2012). Öğretmen Adaylarının Dil Eğitiminde Çocuk Edebiyatı Metinlerinin Kullanımına Yönelik Görüşleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 16(1), 195-213.
- Korkmaz, Z., Ercilasun, B. A., Gülensoy, T., Parlatır, İ., Zülfikar, H. & Birinci N. (1990). *Türk Dili ve Kompozisyon*. Ankara: Yükseköğretim Kurulu Matbaası.
- Livingston, J. (2015). *Martı*. İstanbul: Epsilon Yayınevi.

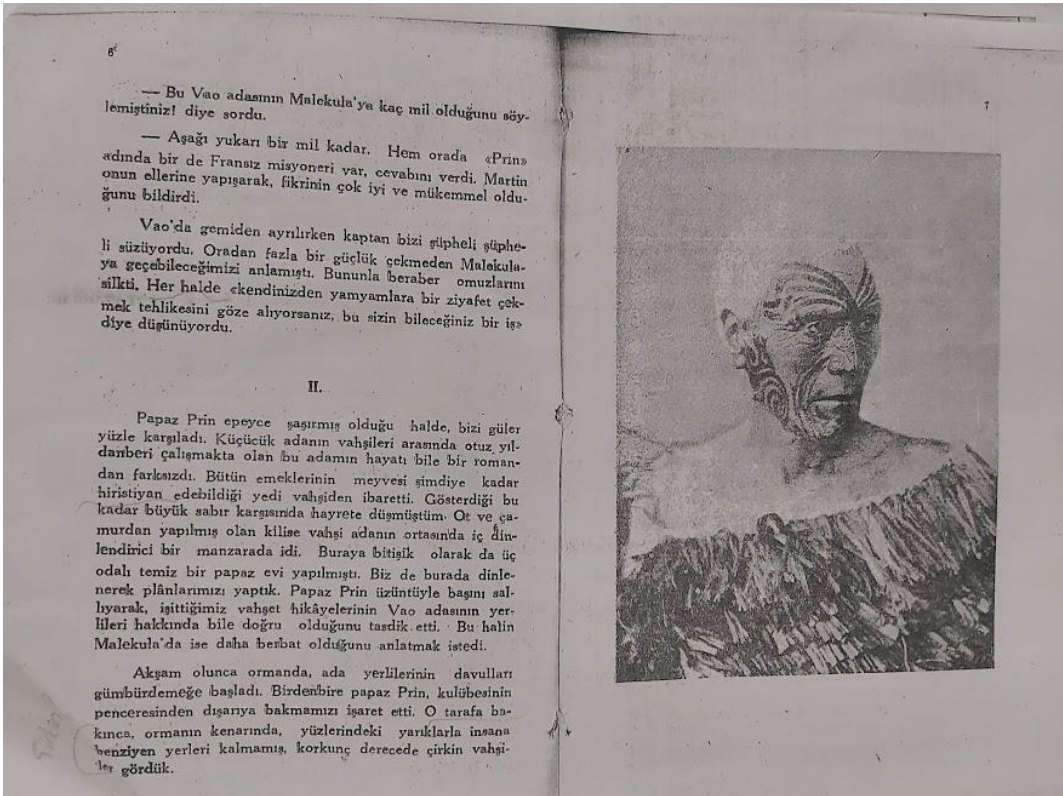
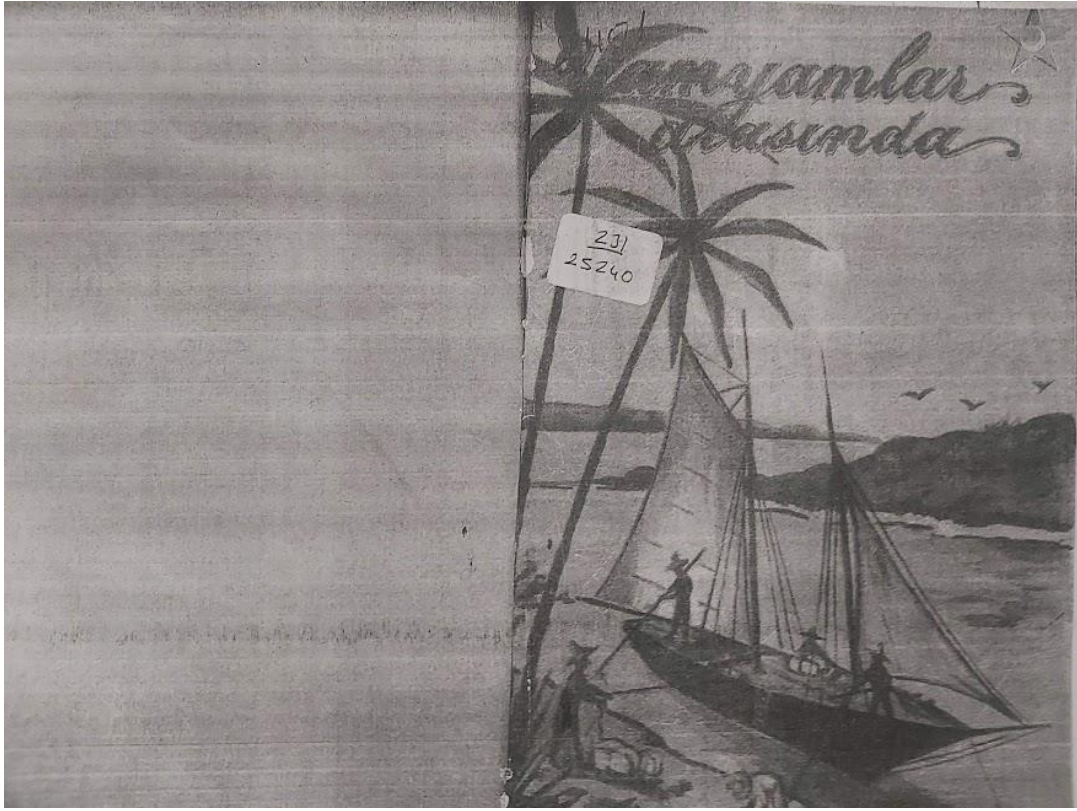
- Maden, S. (2008). Türk Edebiyatında Seyahatnameler ve Gezi Yazıları. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 15(37), 147-158.
- MEB. (2019). *Türkçe Dersi Öğretim Programı(İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8 Sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları.
- Nas, R. (2002). *Örneklerle Çocuk Edebiyatı*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Oğuzkan, A. F. (2010). *Çocuk Edebiyatı* (8. baskı). Ankara: Anı Yayınları.
- Oğuzkan, A. F. (2013). *Çocuk Edebiyatı* (10. baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Özbay, M. (2003). Türkçe Öğretiminde Hedef-Araç İlişkisinin Ders Kitabı Örneğinde Değerlendirilmesi. *Türklük Bilim Araştırmaları Dergisi*, 13, 59-69.
- Özdemir, M. (2013). Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323-343.
- Sever, S. (2008). *Çocuk ve Edebiyat*. İzmir: Tudem Yayınları.
- Soydaş, H. (2016). Gautier'in İstanbul ve Haşim'in Frankfurt Seyahatnamesi Adlı Eserleri Üzerine Bir Edebi Tür İncelemesi: Gezi Yazısı. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(2), 705-719.
- Şimşek, T. (Ed.) (2016). *Kurumdan Uygulama Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Şirin, R. M. (2000). *99 Soruda Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Tekşan, K., Akkaya, S. E. & Çinpolat, E. (2019). Gülten Dayıoğlu'nun Gezi Kitapları Üzerine Bir Değerlendirme. *Ana Dili Eğitim Dergisi*, 7(2), 368-383.
- Temizyürek, F., Şahbaz, K. N. & Gürel, Z. (2016). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yalçın, A. & Aytas, G. (2017). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yılar, T. & Turan, L. (2007). *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimler Nitel Araştırma Yöntemleri* (8. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yüce, K. & Nuhoğlu, M. M. (2007). *Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Lisans Yayıncılık.

EKLER

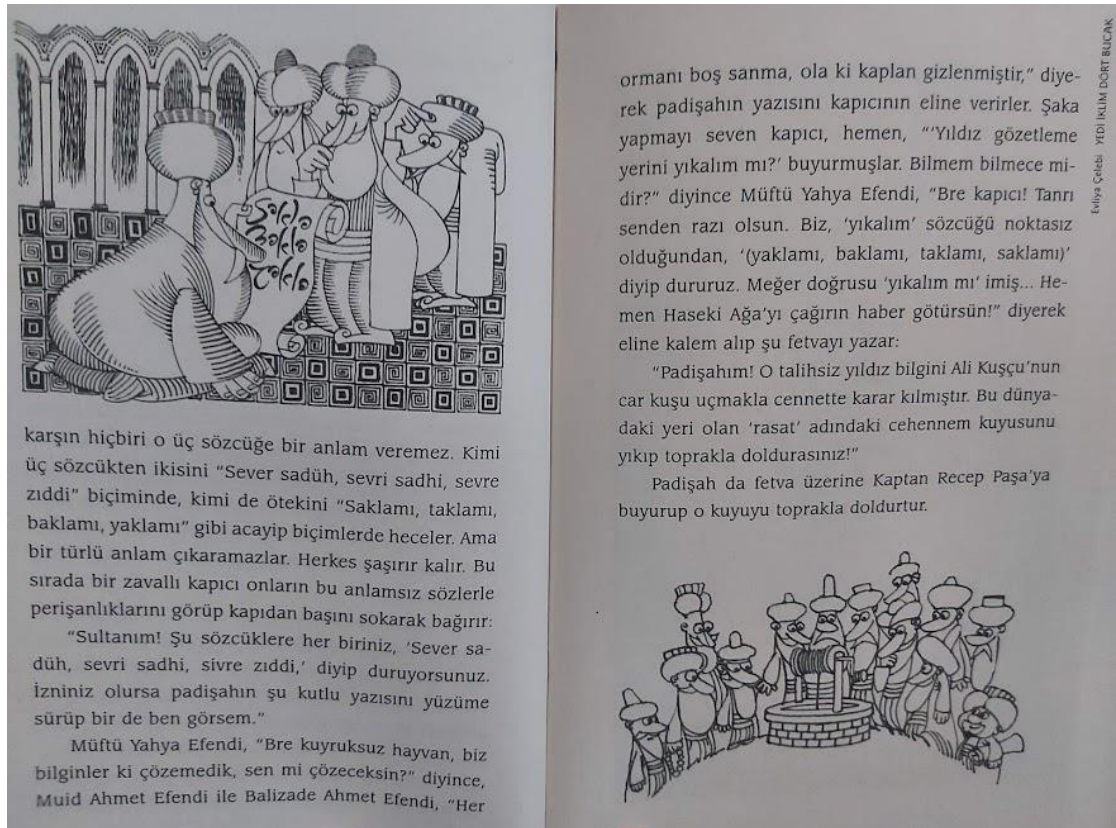
Ek 1: İstanbul Gezisi

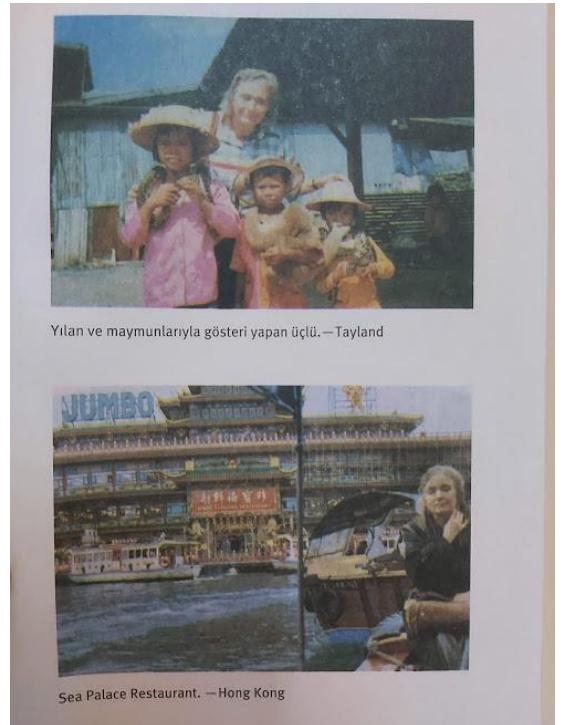
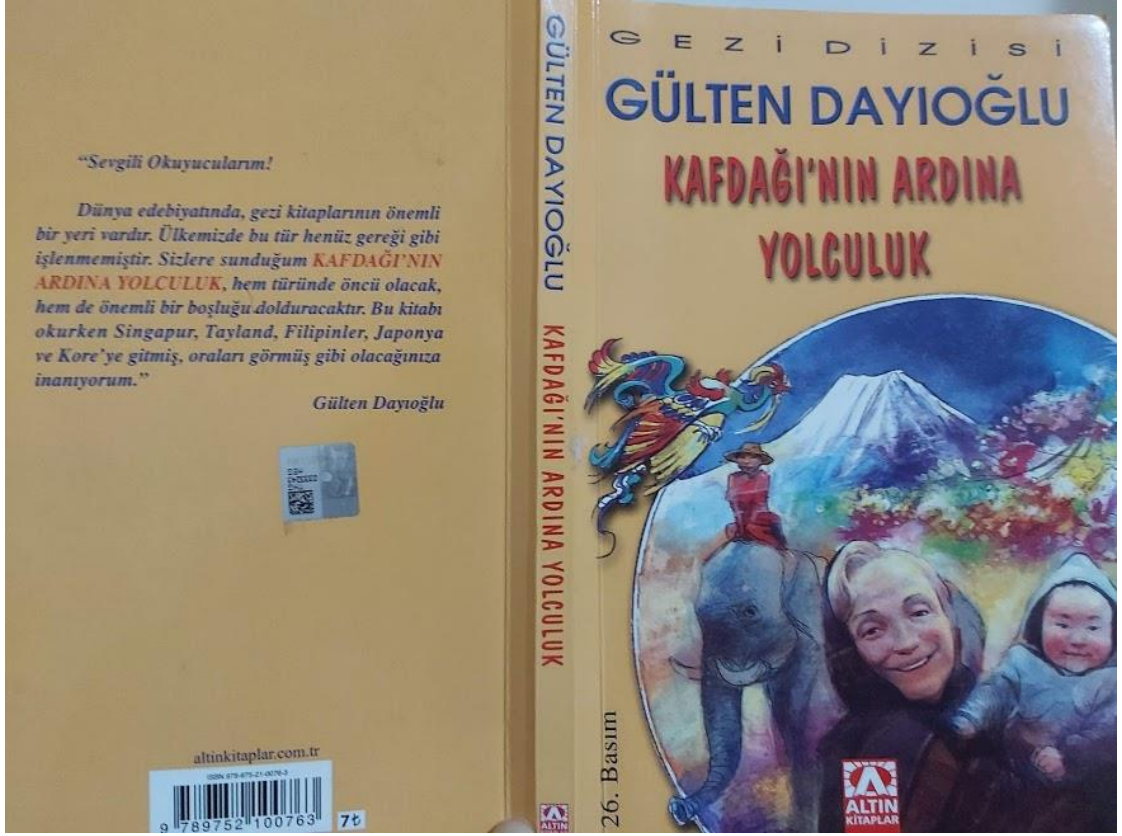
Ek 2: Yamyamlar Arasında

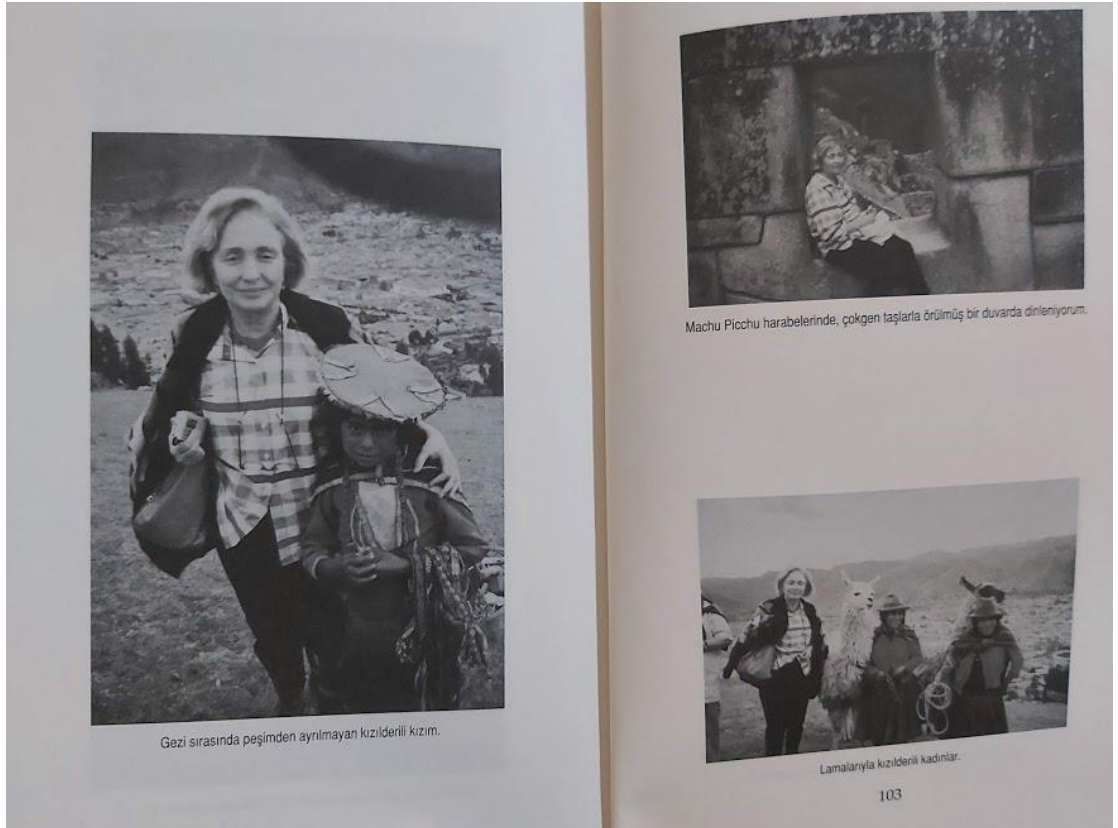
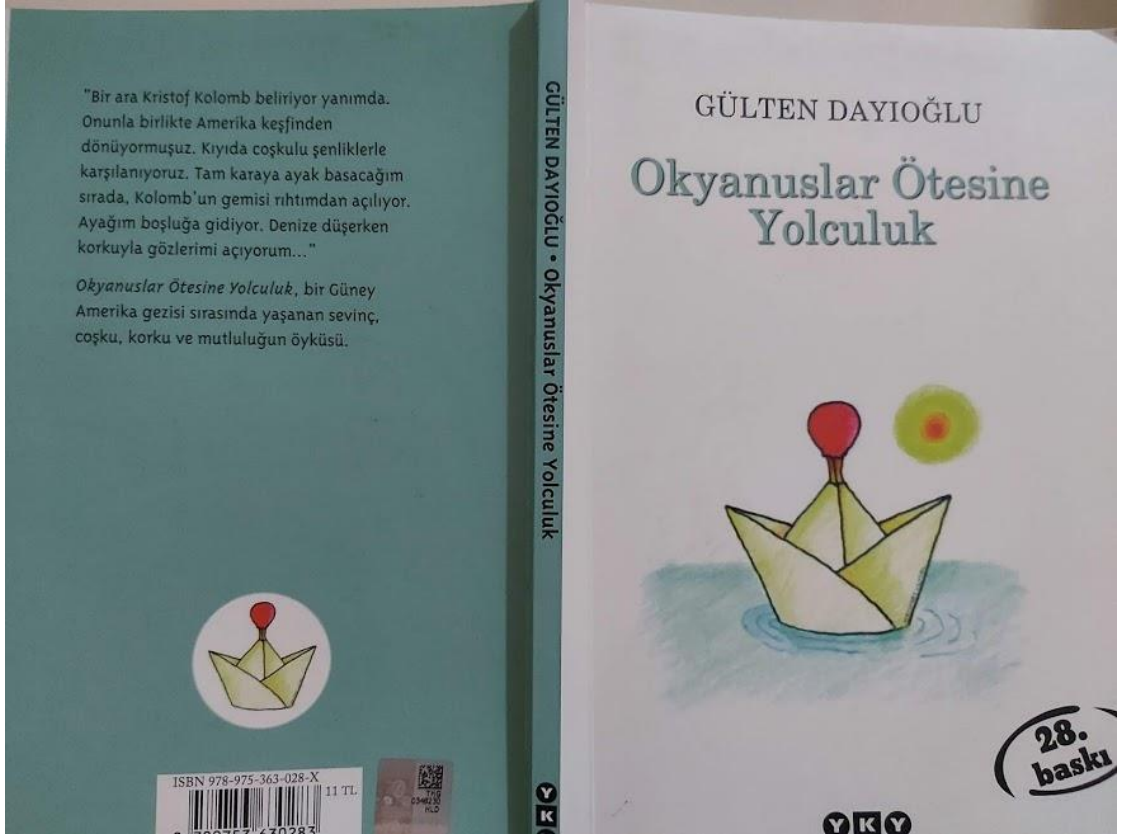
Ek 3: Yedi İklim Dört Bucak

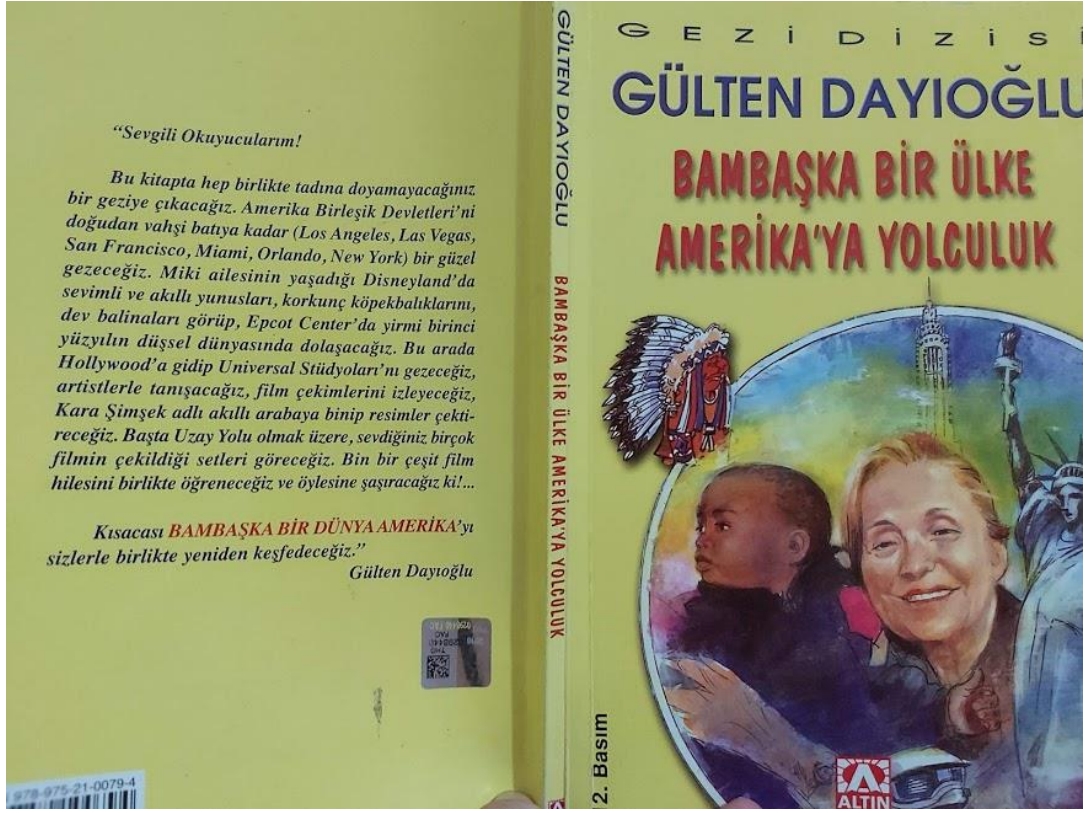
Ek 4: Kafkağı'nın Ardına Yolculuk

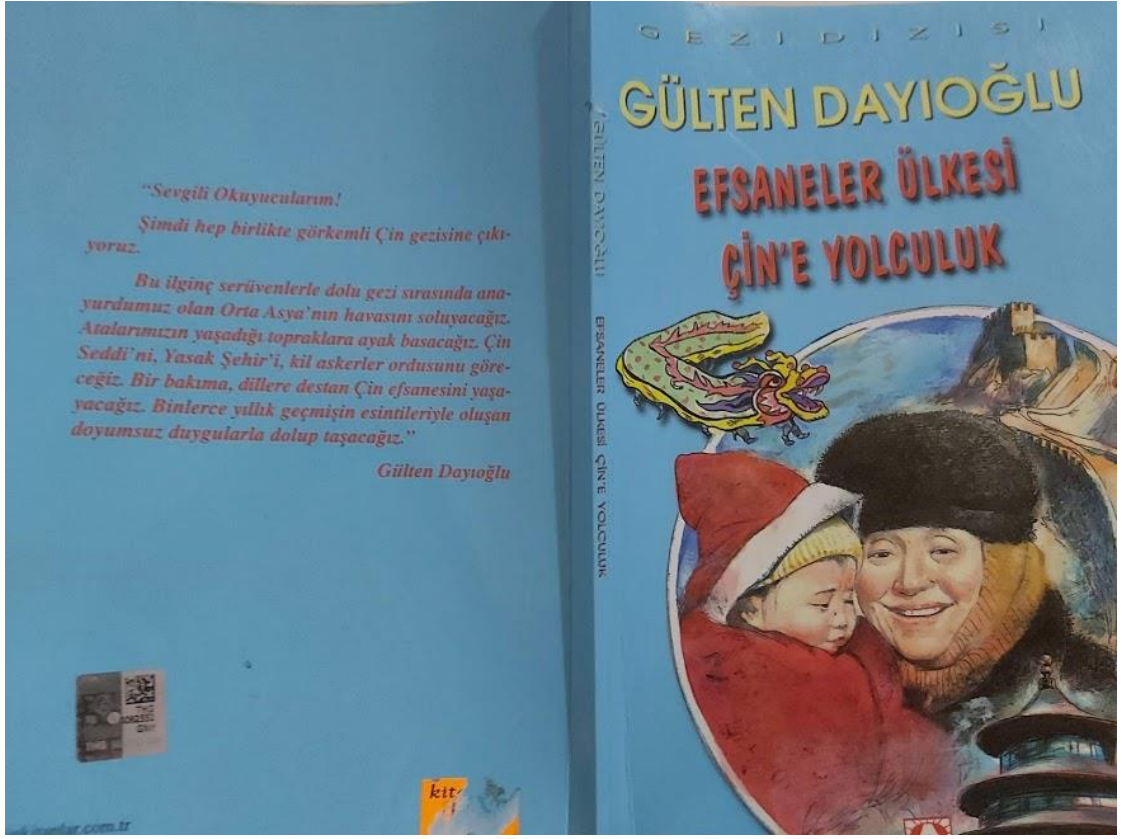
Ek 5: Okyanuslar Ötesine Yolculuk

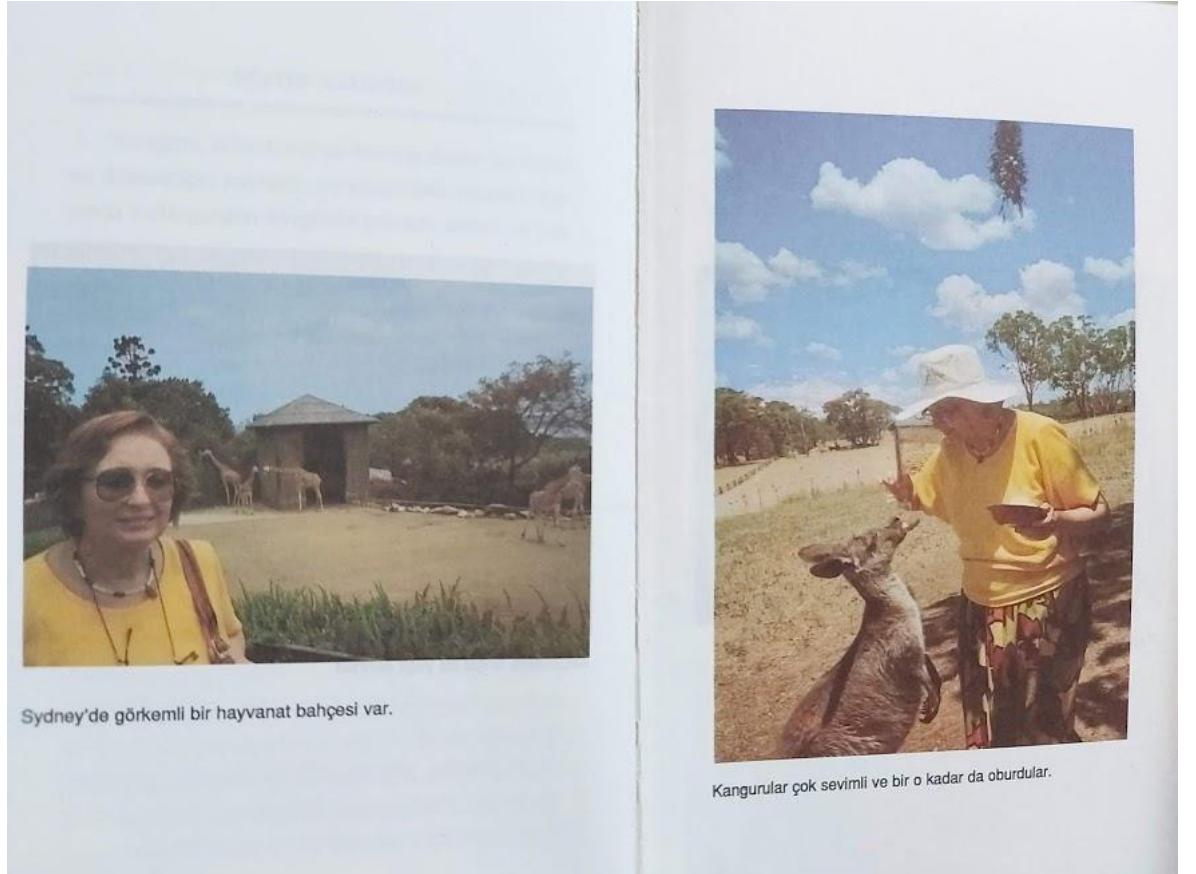
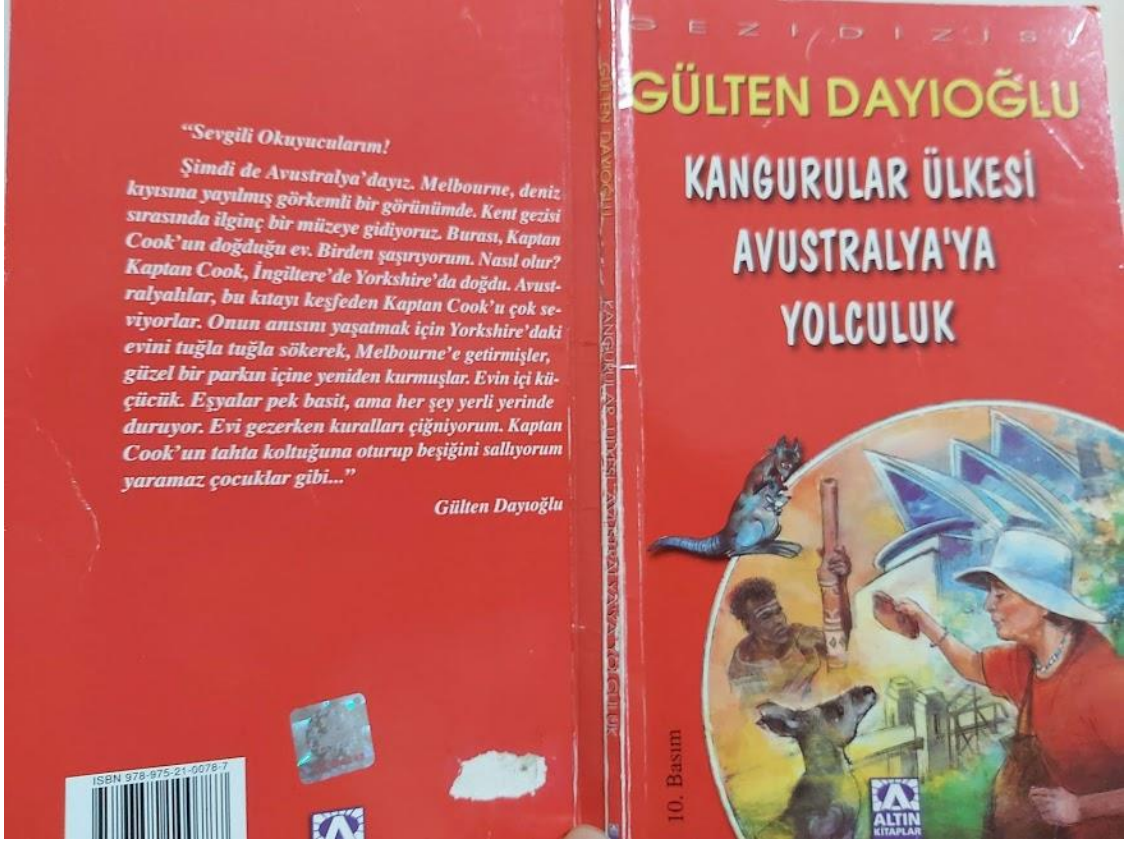
Ek 6: Bambaşka Bir Dünya Amerika'ya Yolculuk

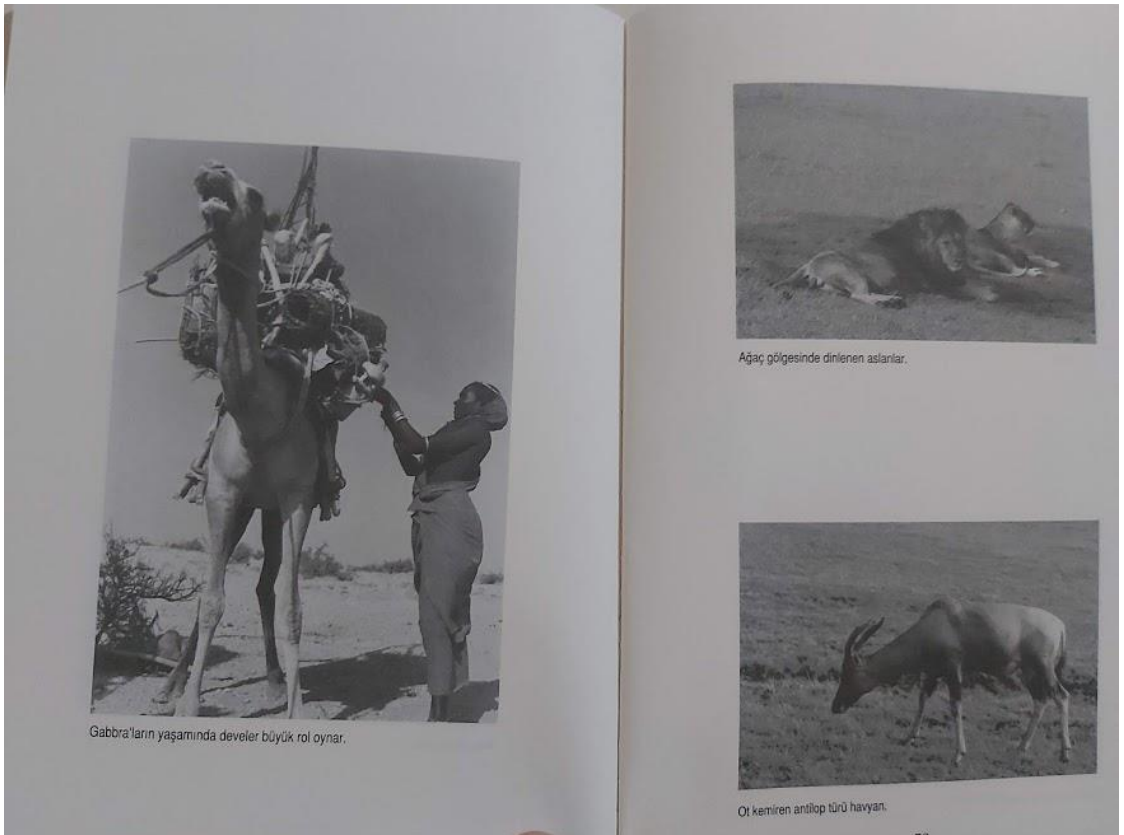
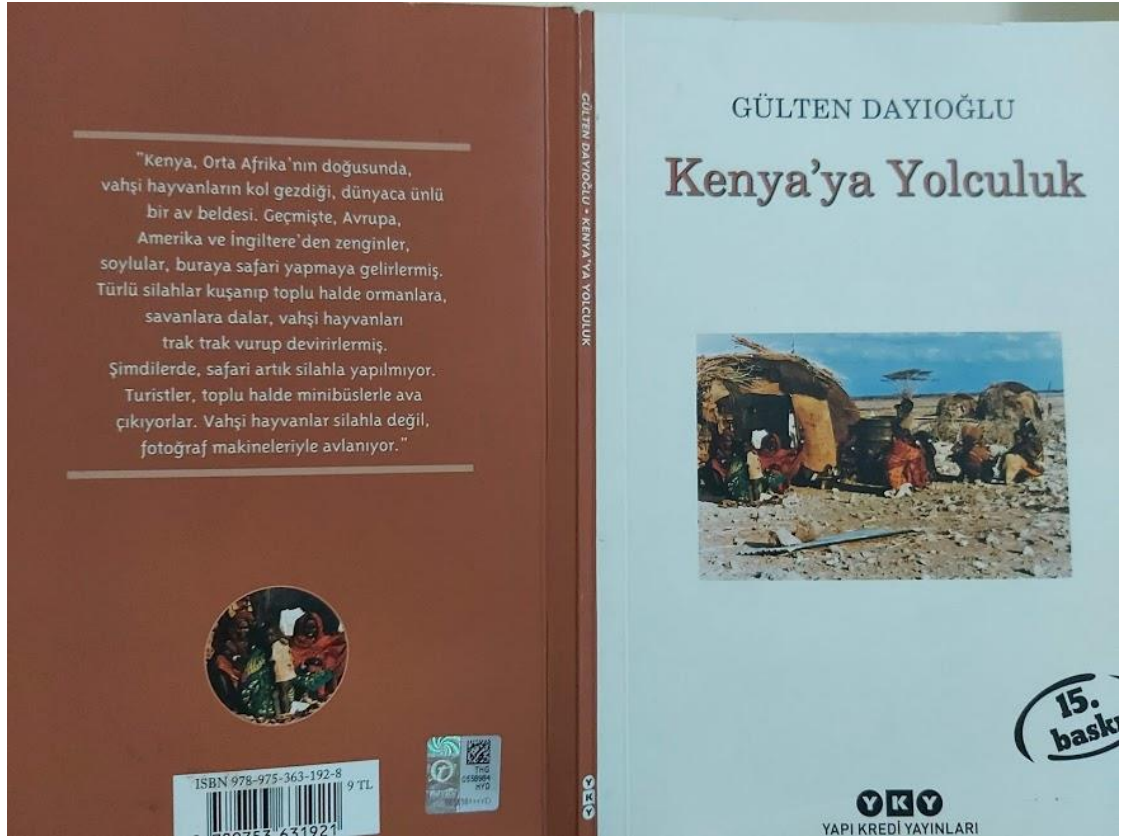
Ek 7: Efsaneler Ülkesi Çin'e Yolculuk

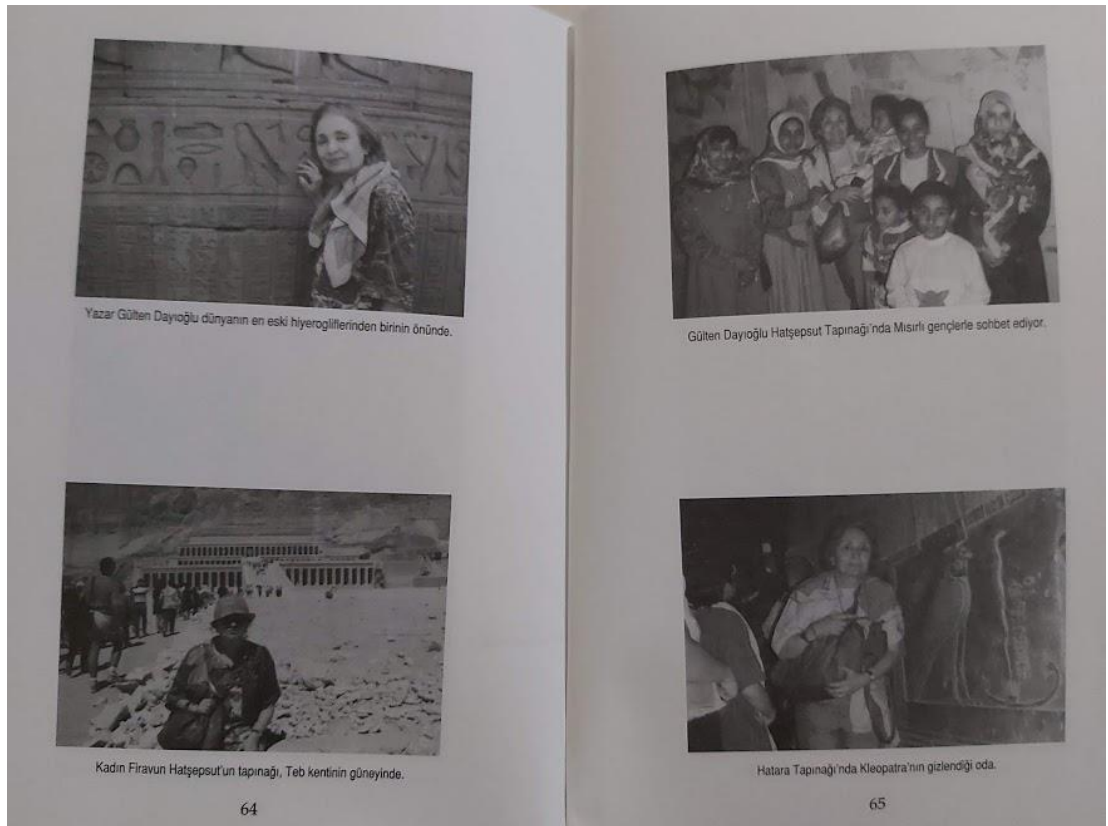
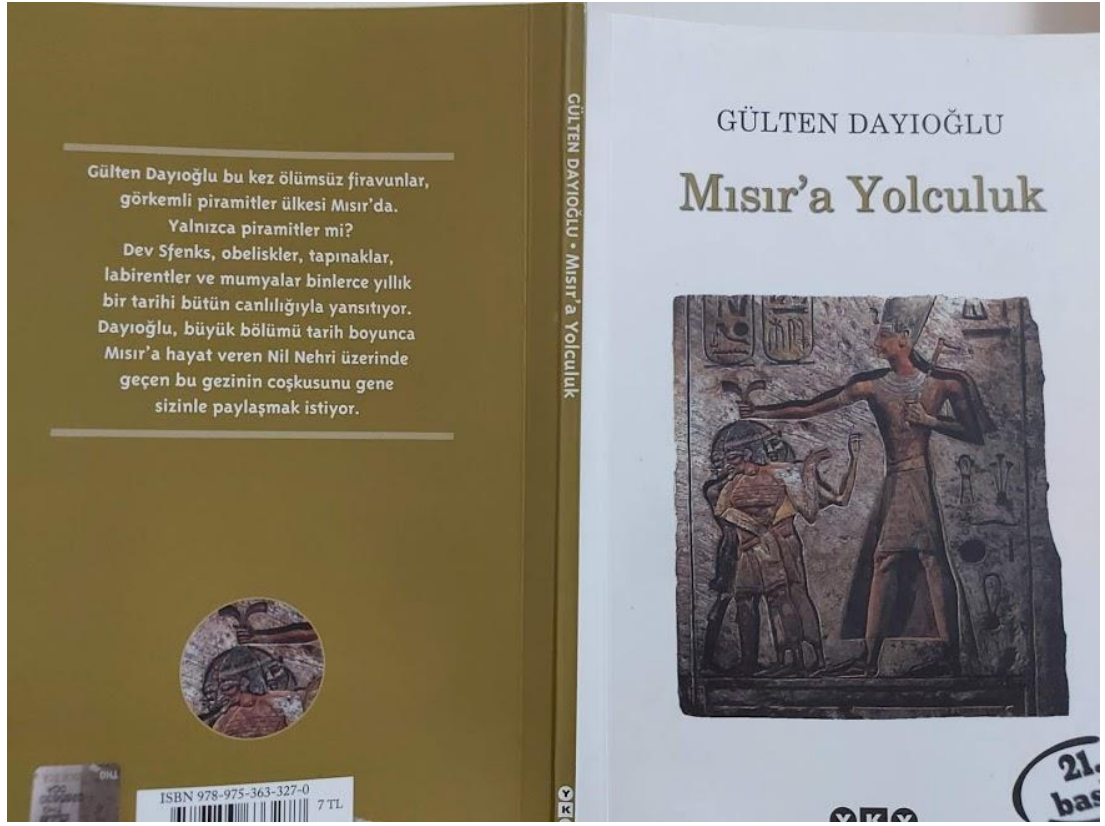
Ek 8: Kangurular Ülkesi Avustralya'ya Yolculuk

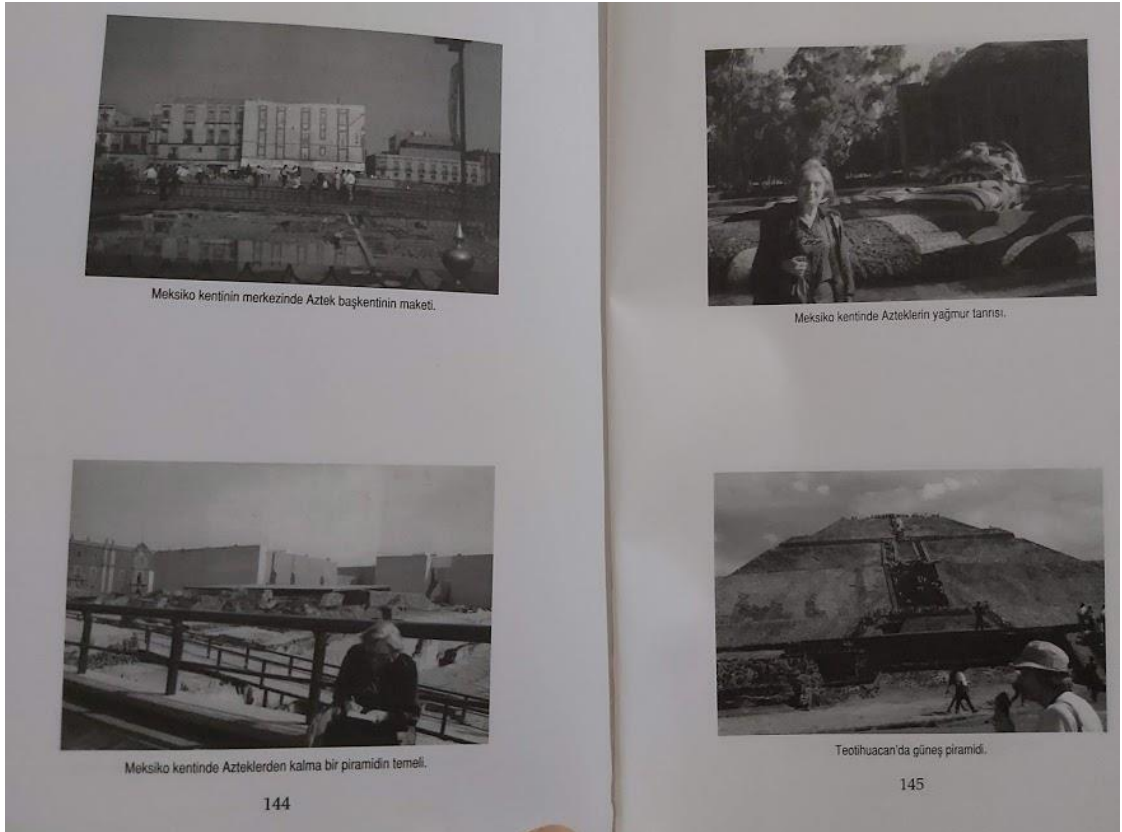
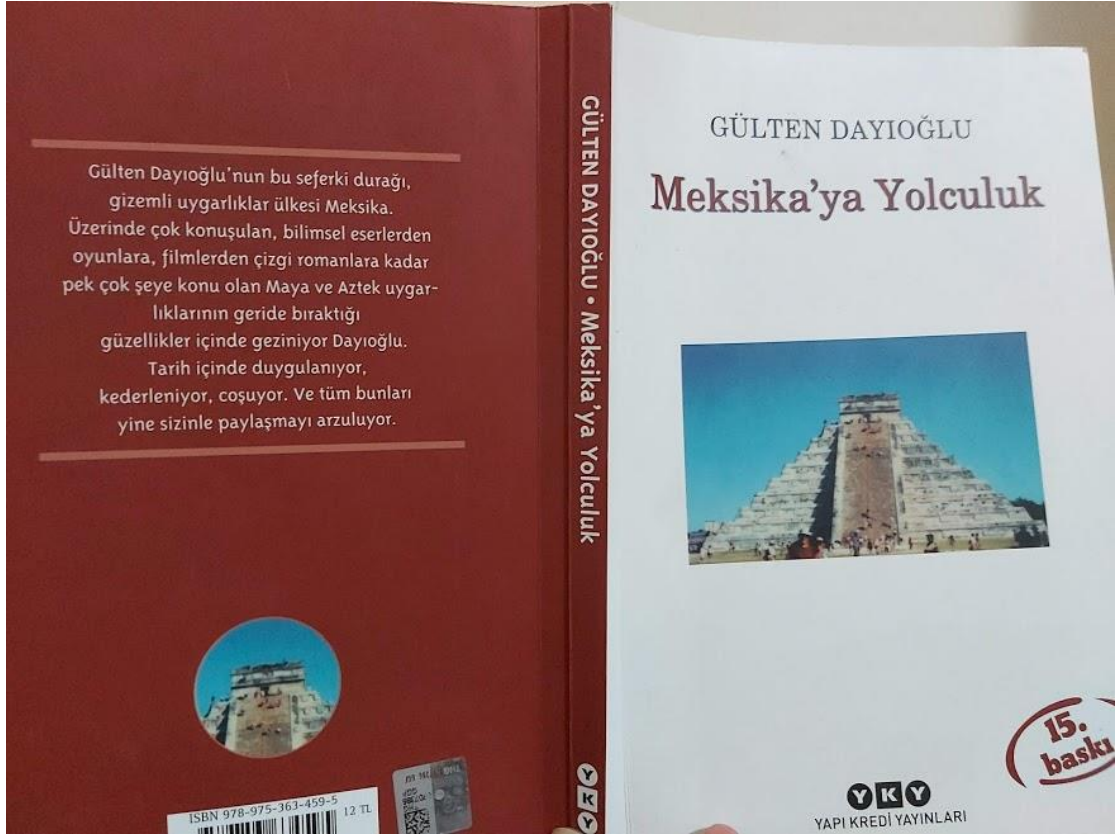
Ek 9: Kenya'ya Yolculuk

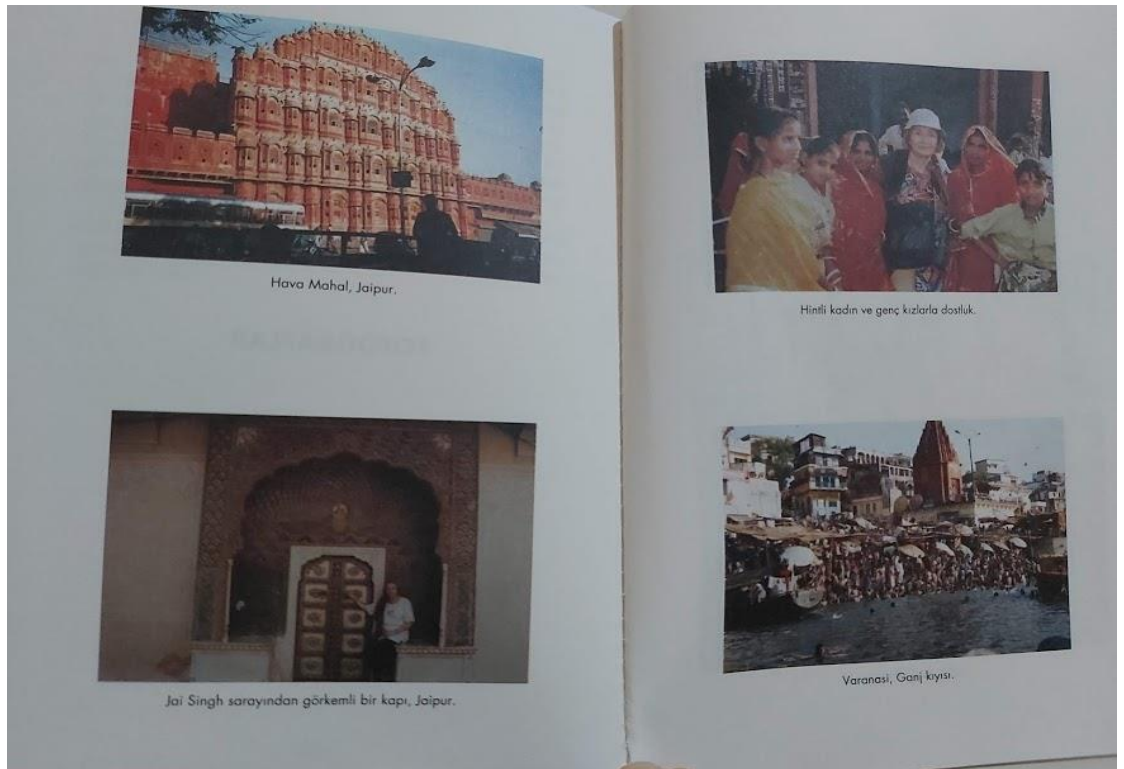
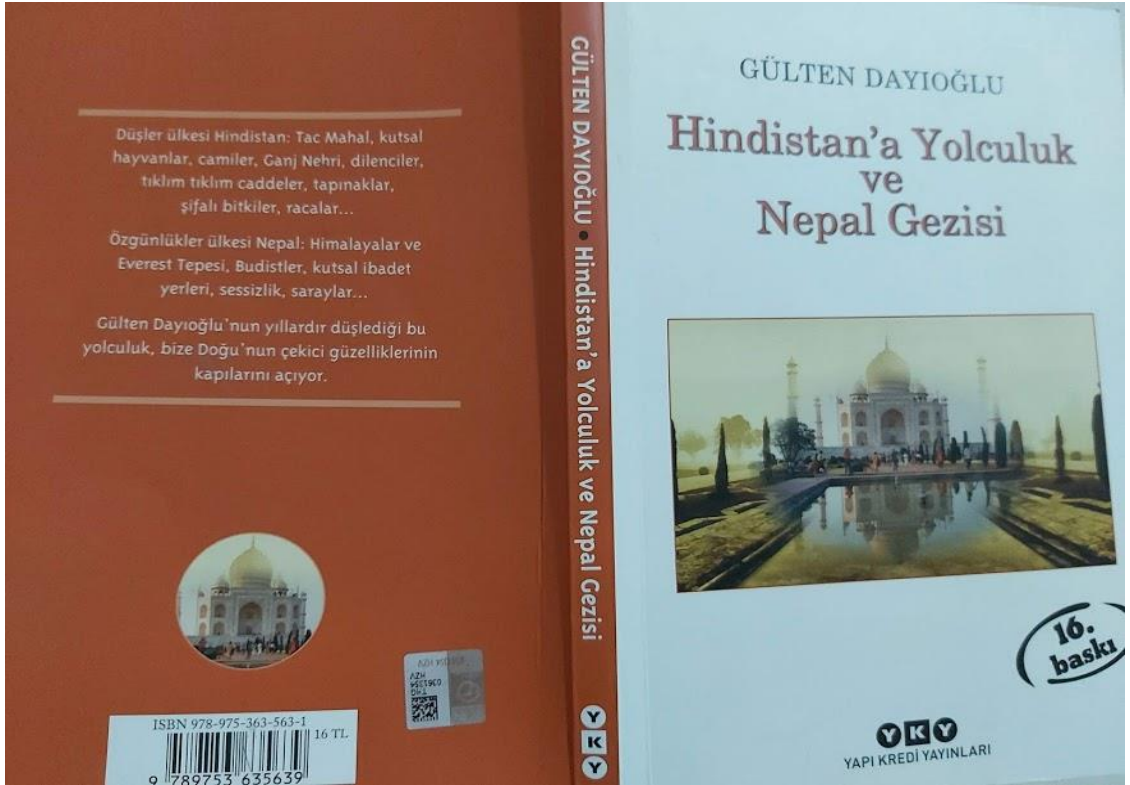
Ek 10: Mısır'a Yolculuk

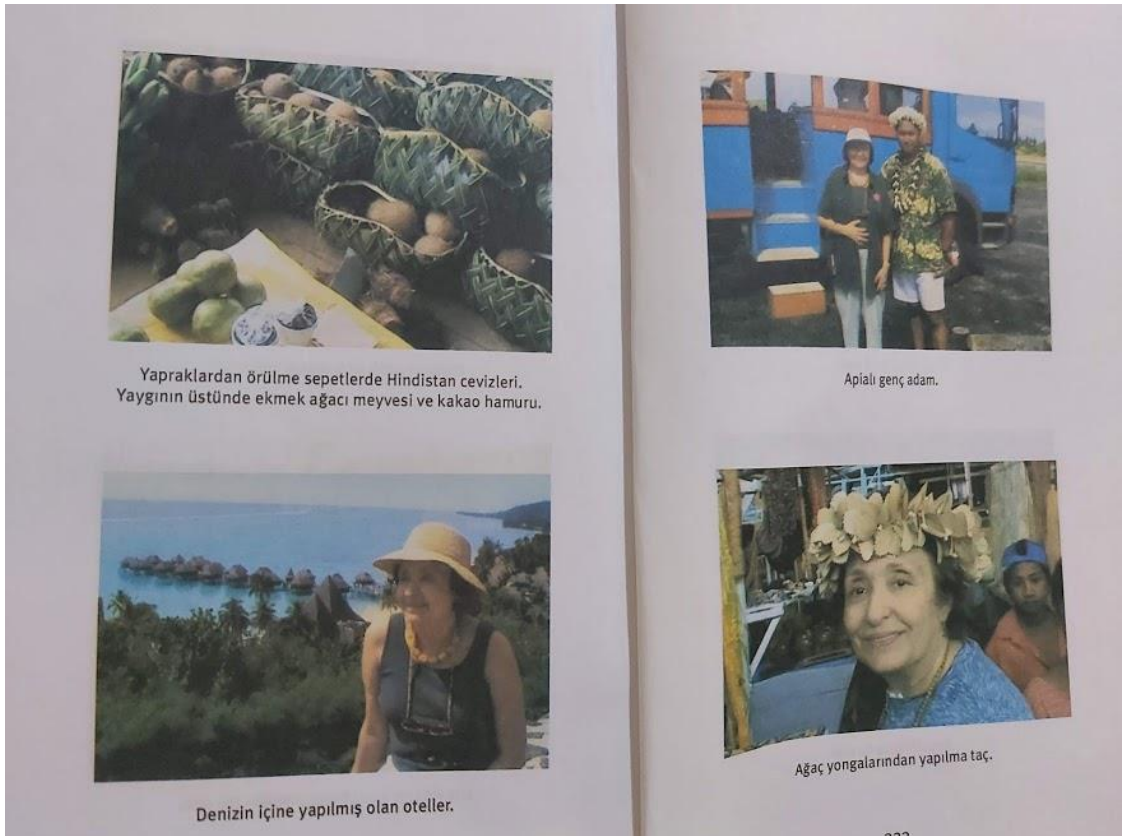
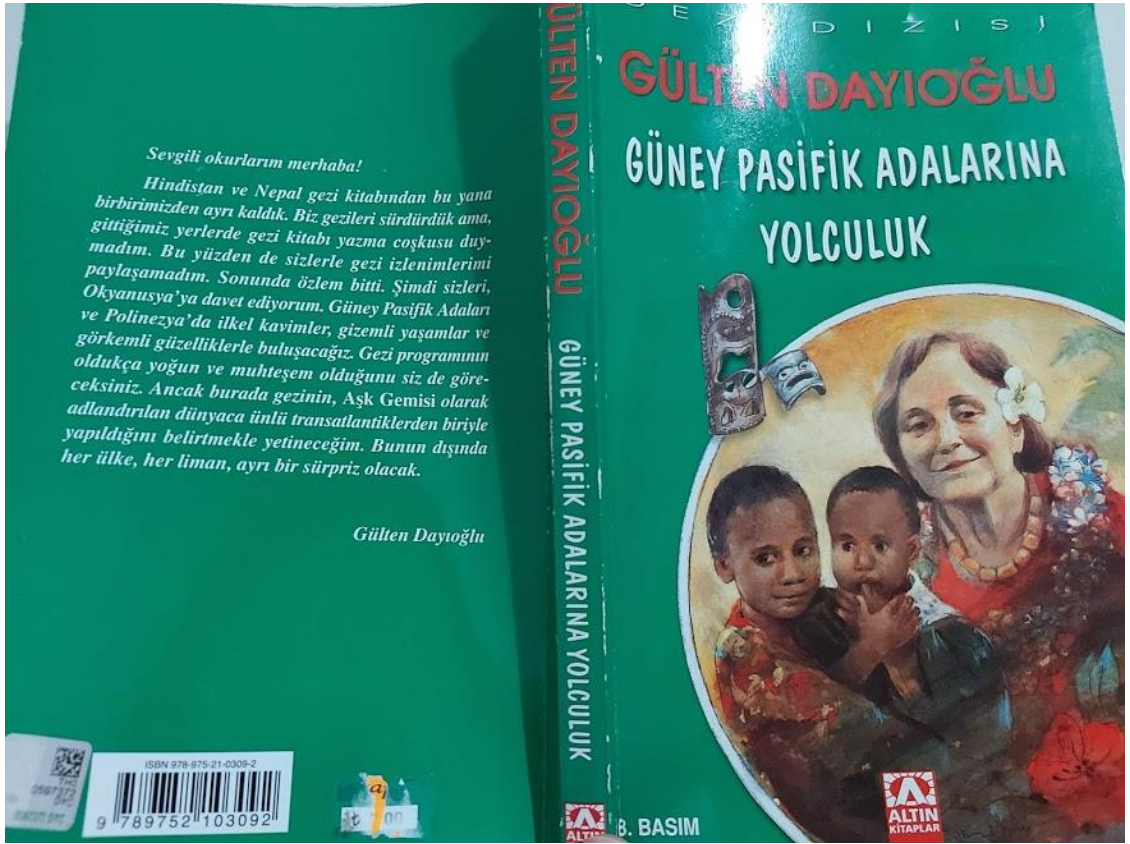
Ek 11: Meksika'ya Yolculuk

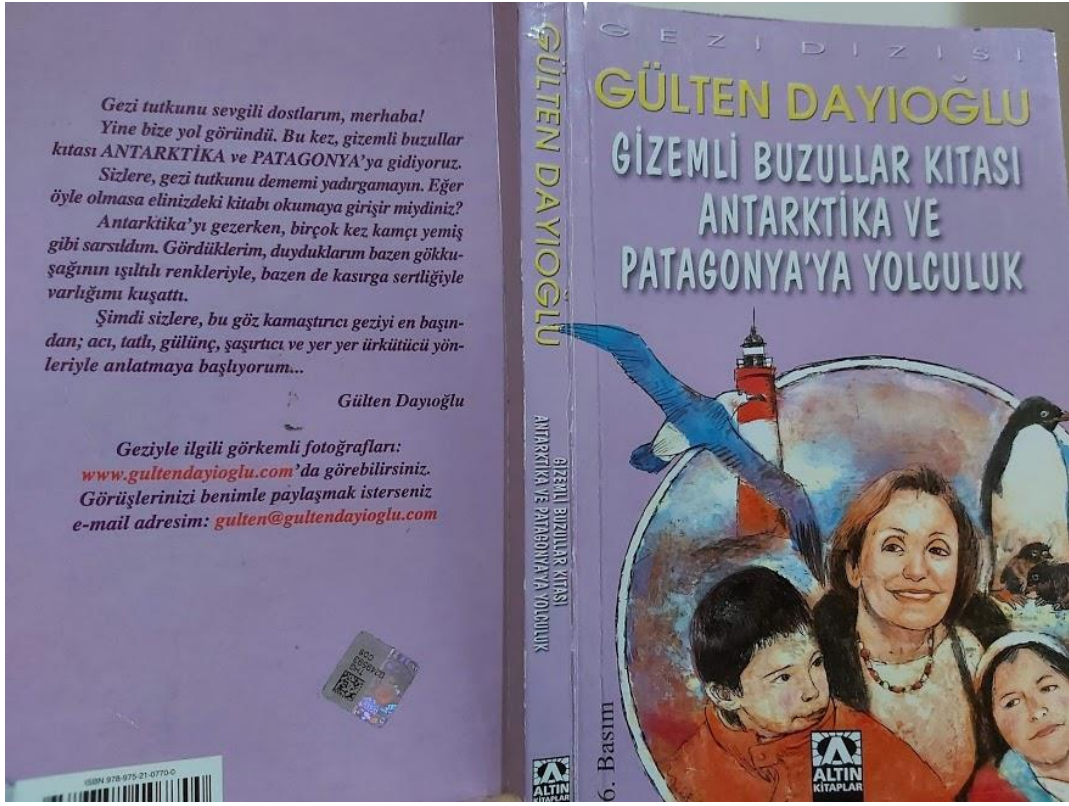
Ek 12: Hindistan'a Yolculuk ve Nepal Gezisi

Ek 13: Güney Pasifik Adalarına Yolculuk

Ek 14: Gizemli Buzullar Kitabı Antarktika ve Patagonya'ya Yolculuk

Buenos Aires'in sembolü Metal Lale. Canlı lalede olduğu gibi gündüz taç yaprakları açılıyor. Gece kapanıyor.

Gemiye geldiğimiz gün birden tehlike çanları çalmaya başladı. Yolcular kurala uyarak can yeleklerini giyip güverteye doluştu.

Uruguay-Montevideo. Cenneti andıran parkta tanıştığım yaşlı adam, benim için gitar çalıp şarkı söylüyor.

Gemi okyanusta yol alırken, sabah yürüyüşü yapmak pek keyifli oluyor.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı-Soyadı	Sultan Ecem AKKAYA
Lisans Öğrenimi	Mustafa Kemal Üniversitesi- Eğitim Fakültesi- Türkçe Öğretmenliği
Yüksek Lisans	Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller (varsa)	İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri (varsa)	Tekşan, K., Akkaya, S. E. ve Çinpolat, E. (2019). Gülten Dayıoğlu'nun Gezi Kitapları Üzerine Bir Değerlendirme. Ana Dili Eğitimi Dergisi, 7(2), 368-383.
İş Deneyimi	
Çalıştığı Kurumlar	Şehit Mehmet Aşkar Ortaokulu (2020-...)
Tarih	